

Förslag till översiktsplan för Tranås kommun - granskning
2021-12-06—2022-02-11.
Samlat textdokument med kartbilaga.

FÖRSLAG TILL ÖVERSIKTSPLAN FÖR TRANÅS KOMMUN

Granskningsversion november 2021

NY ÖVERSIKTSPLAN – Granskning.....	5
Att läsa en digital översiktsplan	6
Vad är en översiktsplan?.....	8
Process och tidplan	9
Genomförda aktiviteter	10
Lämna synpunkter	10
Medverkande personer	11
Tillgänglighetsredogörelse	12
Kommunvision 2040 – Tranås tar initiativet.....	12
1.1 Hållbar utveckling	13
Hållbar utveckling i Tranås kommun - inriktning.....	13
Agenda 2030	15
Nationella miljömål.....	15
Energi och klimat	17
Folkhälsopolitikens mål	17
Flera nationella och regionala mål av betydelse för en hållbar utveckling	18
1.2 Tidigare kommunala beslut	18
1.3 Mål med ny översiktsplan – vad vill Tranås kommun.....	20
2.0 Utveckling - inledning	22
2.1 Strukturbild	22
Bebyggelsestruktur	22
Tranås tätort	23
Sjön Sommen	23
Landsbygd och lokala kärnor - Adelöv, Linderås, Gripenberg och Sommen	23
Utveckling i stråk.....	23
Transportsystem	23
Landskap och natur.....	24
Fritid och besöksnäring.....	25
Tekniska anläggningar och samhällsviktiga funktioner	25
2.2 Bebyggelseutveckling.....	25
Bostäder	27
Verksamheter - lokaliseringsprinciper	28
Samhällsservice.....	28
Handel, service och tjänster	29
Fritid, idrott och kultur - anläggningar.....	29
Förtätning och omvandling - generella riktlinjer	30
2.3 Kommunikationer - transportsystem.....	30
Gång	31
Cykel.....	32
Vägrafik – personbil och lastbil	32

Vägtrafik – buss.....	33
Järnväg	33
Bredband – nationella mål för utbyggnad	34
2.4 Grönstruktur – stadsgrönska och tätortsnära natur.....	34
2.5 Utveckling av Tranås tätort.....	35
Granelund/Skobo.....	36
Stoeryd.....	37
Sibbarp - Hätte	38
Bredstorpsområdet.....	39
Tostås	40
Trollsjön – Fällan	40
Junkaremålens backar	41
Näckströmsområdet	42
Prästgårdsområdet	42
Inre hamnen.....	43
Löverhult.....	44
Romanäs	44
Verksamheter – Höganloft/Bredkärr m fl.....	45
2.6 Centrumutveckling - Stadsvision.....	45
2.7 Landsbygd och mindre orter.....	47
Adelövstrakten.....	47
Sommens samhälle	48
Gripenberg-Ådala.....	50
Linderås.....	51
2.8 Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)	51
Tärenäs - Kvarnarp – Mickelstorp.....	53
Adelövs skola – Adelövssjön	54
Sötåsa m fl.....	54
Sommens samhälle	54
2.9 Strategiska områden	55
3.0 Inledning - Hänsyn och riksintressen	55
3.1 Natur och vatten	55
Natur beskrivning.....	56
Vatten och vattenstatus - beskrivning.....	57
EU:s ramdirektiv för vatten - vattenstatus	58
Områdesskydd och hänsyn	59
3.2 Friluftsliv.....	61
3.3 Strandskydd	62
3.4 Kulturmiljö	64
3.6 Stora opåverkade områden	66

3.7 Tåktverksamhet	67
Norra Kärr - Mineralutvinning	68
3.8 Teknisk försörjning.....	68
Energi	68
Avfall och återvinning	70
Vatten och avlopp.....	70
3.9 Transportsystem	71
Vägnätet generellt	71
Funktionellt prioriterat vägnät och vägar av riksintressen	71
Södra stambanan – riksintresse.....	72
Nya stambanor för höghastighetståg (Götalandsbanan/Europakorridoren)	72
Luftfart – riksintresse	72
Strategiska objekt på lokal nivå	72
3.10 Miljö, hälsa, risker och säkerhet	73
Miljörisker	73
Beredskap och skydd mot olyckor	74
Naturrisker	76
3.11 Klimatförändringarnas påverkan på den bebyggda miljön.....	77
Värmeböljor, torka och högre temperaturer.....	77
Skyfall, ökad nederbörd och översvämningar	78
3.12 Vindkraft	78
3.13 Riksintressen och Natura 2000	80
Kappetorp: riksintresse för kulturmiljövård	80
Botilstorp: riksintresse för kulturmiljövård.....	81
Botorp: riksintresse för kulturmiljövård	81
Tranås Centrum med Storgatan: riksintresse för kulturmiljövård.....	81
Säbydalen: riksintresse för kulturmiljövård.....	81
Sjön Sommen: riksintresse för naturvård och friluftsliv	82
Svartån (Flisbysjön-Säbysjön) och Noån (Noen-Ralången): riksintresse för naturvård	83
Blankhester, Ryggestorp och Sätthälla/Katarp: riksintressen för naturvård	83
Adelövs porfyrtåkt: riksintresse för naturresurser	83
Riksintressen för väg, järnväg och luftfart	84
Totalförsvarets riksintressen.	84
Natura 2000 – områden.....	85
3.14 Nya stambanor för höghastighetståg	88
4.0 Fortsatt planering	89
5.0 Hållbarhetsbedömning	91
Sammanfattning av planförslaget.....	91
Jämförda alternativ (nollalternativ).....	94
Tidsmässig avgränsning	94

Geografisk avgränsning.....	94
Nivåavgränsning (detaljnivå)	95
Bedömningsgrunder för konsekvensbeskrivning	95
Om höghastighetsjärnvägen i MKB	95
Uppföljning	96
5.1 Sociala konsekvenser	96
Tillgänglighet och delaktighet.....	96
Bostadsförsörjning.....	97
Barnperspektiv.....	97
Folkhälsa	97
Jämställdhet, jämlikhet och integration	98
Arbetsmarknad och utbildning	98
Rekreativmiljöer och mötesplatser.....	98
Trygghet.....	99
5.2 Ekonomiska konsekvenser	99
Investeringar i offentliga lokaler och anläggningar	99
Investeringar i infrastruktur.....	100
Markförvärv och markberedskap	100
Demografi i balans	100
Investeringar i utredningar och planarbete.....	101
Klimatåtgärder	101
5.3 Miljökonsekvenser enligt Miljöbalken	101
Bebyggelsestruktur och landskap	101
Befolkning och människors hälsa.....	102
Djur och växtliv – biologisk mångfald	102
Kulturmiljövården	103
Hushållning med mark, vatten och naturresurser	103
Påverkan på mark, luft och vatten.....	104
Klimat och energi	104
Miljökvalitetsnormer	104
Samlad bedömning av betydande miljöpåverkan	106
Åtgärder för att begränsa betydande miljöpåverkan	106

NY ÖVERSIKTSPLAN - Granskning

Granskningstid

Under perioden 2021-12-06 till 2022-02-11 finns det möjlighet för dig som medborgare, myndighet, intresseorganisation, förening m.m. att lämna synpunkter på förslaget till ny översiktsplan. Förslaget kan därefter komma att justeras utifrån inkomna synpunkter. Avsikten är att en ny översiktsplan ska kunna antas av kommunfullmäktige i början av 2022.

Vad är granskning?

Granskning är det andra steget i den formella planprocessen. Innan granskning har förslaget varit ute på samråd där inkomna synpunkter och ändringar dokumenteras i en samrådsredogörelse. Planförslaget med eventuella ändringar ställs därefter ut på granskning, alltså det skede vi nu befinner oss i. Under granskningstiden har man åter igen tillfälle att lämna synpunkter. Efter granskningen sammanställs synpunkterna i ett så kallat granskningsutlåtande.

Samrådsredogörelse och inkomna synpunkter under samrådet, se längst ner.

Möten/diskussioner under granskningstiden

Om ni är en grupp eller förening som under granskningstiden vill diskutera era frågor i den kommande översiktsplanen eller bara önskar en genomgång av innehållet så ordnar vi gärna ett möte. Eftersom vi fortfarande lever med en pandemi är digitala möten att föredra men det går även att ordna fysiska möten förutsatt att gällande rekommendationer kan följas. Hör i så fall av er. Kontaktuppgifter hittar ni längst ner.

Översiktsplanen är helt digital

I den digitala översiktsplanen kan du läsa texten tillsammans med kartor och illustrationer. Du kan navigera mellan planens olika delar genom att klicka på flikarna högst upp och läsa texten samtidigt som du tittar på kartor eller illustrationer som hjälper dig att förstå planens helhet. Mer om att läsa en digital översiktsplan nedan.

Översiktsplanen som utskrivbara pappersformat

Det går även att få hela texten och en samling översiktskartor färdiga för utskrift (alternativt beställ utskrift från nedanstående kontakt). Vi rekommenderar dock starkt att använda den digitala översiktsplanens funktioner då det ger en betydligt bättre uppfattning om de olika förslagen i sitt sammanhang.

Sökbart textdokument

För att söka i textdelarna har vi sammanställt texten i ett löpande dokument. För att få fram sökverkyget öppnar du dokumentet och ner tangenterna ctrl+f.

Bildrättigheter

De bilder och kartor som använts är tills största delen Tranås kommuns eget material. För att illustrera översiktsplanens roll i samhällsplaneringen har bilder lånats från Boverket. Övriga bilder är stockbilder från eget arkiv eller från pixabay.com. Kartan som används i den digitala översiktsplanen är öppen källkod och en anpassad version av Origo maps. besök gärna Origo på [GitHub](#) för mer information.

Dokumentation av samrådet

Samrådsredogörelse och sammanfattning av inkomna synpunkter finns med som bilaga till detta dokument.

Om du önskar ta del av inkomna yttranden i sin helhet ta kontakt enligt nedan.

Kontakt

Jimmy Karlsson, tel 0140-681 68, mail jimmy.karlsson@tranas.se

Att läsa en digital översiktsplan

I den digitala översiktsplanen kan du läsa texten tillsammans med kartor och illustrationer. Du kan navigera mellan planens olika delar genom att klicka på flikarna högst upp och läsa texten samtidigt som du tittar på kartor eller illustrationer som hjälper dig att förstå planens helhet.

De kartor som redovisas i översiktsplanen är grova och generaliserade med syftet att läsas i ett större övergripande sammanhang. I de fall man zoomar in i översiktsplanen ska gränserna och linjerna inte läsas som exakta. Det är vid kommande detaljplaner eller lovgivning som man gör en bedömning av gränsens exakta läge.

Innehållet och uppbyggnaden av översiktsplanen är anpassad för att läsas framför en dator. Den fungerar även i läsplatta/mobiltelefon med reservation för klickbara länkar, i vissa läsplattor får du börja om från början i textdokumentet när du klickat på en länk. Ambitionen är att lösa mindre tekniska problem till den antagna översiktsplanen.

I den digitala översiktsplanen finns även en instruktionsfilm som visar hur man navigerar sig fram i den digitala översiktsplanens olika delar.

Navigeringsflikar

Överst i den digitala översiktsplanen har du alltid åtkomst till navigeringsflikarna. Det är det grå fältet. Här kan du snabbt för en överblick över översiktsplanens olika delar och huvudkapitel.

Inledning

Första delen i översiktsplanen där allmän information om översiktsplanen presenteras. I denna del finns inga politiska viljeinriktningar för mark- och vattenanvändningen.

Framtidsvision

Här presenteras kommunens övergripande vision, vad kommunen vill med en ny översiktsplan, vilka tidigare beslut som är av särskild betydelse för planen samt hur kommunen förhåller sig till sitt omland.

Planförslag - utveckling

Detta är huvuddelen i översiktsplanen där kommunen presenterar sin viljeinriktning för respektive kapitel. Planförslaget består dels av övergripande kapitel som ska ge en helhetsbild av kommunens utveckling och dels områdesfördjupningar för de områden där större förändringar föreslås.

Hänsyn och riksintressen

I den här delen av översiktsplanen redovisas den hänsyn kommunen eller andra aktörer måste beakta i kommande planering och lovgivning för mark- och vattenanvändningen.

Genomförandeplan

Här beskrivs kommunens fortsatta arbete med att genomföra det som presenteras i översiktsplanen och vilka delar som kräver fortsatt planering och utredning.

Konsekvenser

I denna del redovisas positiva och negativa konsekvenser av förslaget uppdelat på sociala, ekonomiska och miljömässiga konsekvenser.

Karta

Denna flik ger dig en snabb länk till kartan. Kartan visas alltid nollställd i den vänstra ramen.

Karta/illustration | Text

Alla kapitel presenteras med karta/illustration i den vänstra ramen och text i den högra ramen. Det kan finnas länkar i texten som öppnar en illustration eller karta i den vänstra ramen.

Navigerar du i kartan och klickar på ett objekt får du upp en ruta med information om det objektet. Klickar du på länken [Läs mer om ämnet här](#) öppnas den kapiteltext i textramen som bäst beskriver objektet i sitt sammanhang. Klickar du på knappen [Visa stor karta](#) kommer kartan att öppnas i ett eget fönster. Då kan du navigera kartan i helskränsläge. Obs! När du gör detta försvinner möjligheten att klicka på länkar som öppnar kapiteltext.

Mittdelaren kan justeras manuellt. Vill man se mycket text kan man dra mittdelaren till vänster. Vill man se mycket av kartan/illustration kan man dra mittdelaren till höger.

Interaktiv karta

Översiktsplanen har en interaktiv webbkarta som redovisar översiktsplanens olika kartlager. Strukturen följer i stora drag Boverkets förslag till framtida standard för översiktsplaner, som är indelad i utvecklingsstrategi, markanvändning och hänsyn. För varje del finns det underrubriker.

För att navigera i webbkartan gör du på samma vis som de vanligaste webbkartorna fungerar (GoogleMaps, Bing, Eniro, Hitta.se). Du kan zooma in och ut med + och - knapparna eller med hjälp av musens skroll-hjul. Det finns också enklare möjligheter att mäta avstånd eller area i kartan .

Lagerhanteraren

Lagerhanteraren kommer man åt via meny knappen högst upp till höger i webbkartan. Med lagerhanteraren kan man visa eller dölja översiktsplanens olika kartlager. För att nå kartlager kan man klicka på huvudrubrikerna så expanderas underrubrikerna. Klicka på de lager du vill visa eller dölja. De visade lagren markeras med en bock i rutan före respektive kartlager.

Skriv ut kartan

Under meny knappen högst upp till höger i webbkartan hittar du en "Skriv ut"-knapp. Klicka på knappen näst högst upp och din karta skrivs ut.

Dela kartan

Du kan skicka en länk till aktuellt område med de kartlager som visas genom att klicka på knappen "Dela karta". Kopiera och klistra in länken för att dela kartan.

Växla mellan karta och flygfoto

Längst ner i lagerhanteraren hittar du aktuella bakgrundskartor. Här kan du byta mellan karta, karta färg och flygfoto.

Hitta din dator/GPS position i kartan

Med hjälp av läsplattans eller mobilens GPS kan du automatiskt bli inzoomad till där du är. Klicka på knappen "visa nuvarande position i kartan". För att detta ska fungera måste du tillåta att webbplatsen får tillgång till din platsinformation.

Lägg in ett eget kartlager i kartan

När du sitter framför en dator kan du dra och släppa vissa kartfiler direkt i översiktsplanens webbkarta. Filformat som stöds är GPX, KML, GeoJson

Övriga funktioner

Är texten liten? Zooma in i webbläsaren

Låt webbläsaren läsa upp texten

Översätt till valfritt språk

Vad är en översiktsplan?

I Sverige har alla kommuner bestämmanderätt över markanvändningen, det kallas ibland för planmonopol. I praktiken innebär det att en kommun via sin översiktsplan, detaljplaner och bygglov har bestämmanderätt över hur mark och vatten i kommunen ska användas.

En översiktsplan är till skillnad från en detaljplan inte rättsligt bindande utan fungerar som vägledande för efterföljande planering och tillståndsgivning. Översiktsplanen gör heller inga avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen då den inte är rättsligt bindande kan enbart processen men inte innehållet överklagas.

Enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska alla kommuner ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens geografi. En översiktsplan ska aktualitetspröva i en planeringsstrategi en gång varje mandatperiod. Det är kommunfullmäktige som ska ta beslut om att anta eller aktualisera en översiktsplan.

Enligt Plan- och bygglagen ska en översiktsplan bland annat:

- ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön
- ge vägledning i hur mark- och vattenområden ska användas
- ge vägledning i hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras

I översiktsplanen ska kommunen även ta hänsyn till statliga intressen som exempelvis riksintresse för kulturmiljövård, riksintresse för vägar och annan infrastruktur.

Process och tidplan

Översiktsplanens syfte är att redovisa målsättningar och riktlinjer som vägledning och stöd i beslut om användningen av mark och vatten. Planen ska visa hur den bebyggda miljön kan utvecklas och bevaras och utgöra tydliga spelregler för samhällsbyggandet.

Planprocessen i sig fyller också ett syfte när det gäller delaktighet och förankring. Planen ska vara väl förankrad hos politiker, tjänstepersoner och medborgare. Därmed skapas deltagande och förståelse för vägval och prioriteringar vilket underlättar planens genomförande. Ambitionen är att politisk samsyn i stort ska råda kring planen så att översiktsplanen ska kunna hålla under lång tid (mer än en mandatperiod).

Arbetet med att ta fram en ny översiktsplan styrs av plan- och bygglagen. Den tidiga dialogen är ett frivilligt initiativ från kommunen. Den nya översiktsplanen tas fram i följande steg:

1. Tidig dialog och insamling av underlag

Framtagandet av en ny översiktsplan bygger i hög grad på en löpande dialog kring sådana frågor som medborgare, politiker, organisationer och andra aktörer anser särskilt viktiga. Hur dialogen sett ut, vilka forum som används och vilket underlag som har haft särskilt stor betydelse för förslaget redovisas under avsnitten Genomförda aktiviteter och Tidigare beslut.

2. Kommunen tar fram planförslag

I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur mark- och vattenområden bör användas i framtiden och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Översiktsplanen ska även visa hur kommunen tänker ta hänsyn till allmänna intressen samt hur riksintressen och miljö kvalitetsnormer kommer att tillgodoses. Det ska även framgå hur den fysiska planeringen samordnas med nationella och regionala mål samt i vilka områden i strandnära lägen som dispens från strandskyddet bör kunna ges. Efter dialogen med medborgare och övriga aktörer görs en avvägning av inkomna kunskapsunderlag, idéer och politiska visioner och ett första planförslag tas fram.

3. Kommunen hämtar in synpunkter under ett samråd

När kommunen har tagit fram ett planförslag får länsstyrelsen, berörda kommuner och regionala organ, kommunens invånare samt andra myndigheter och sammanslutningar lämna synpunkter på förslaget. Samrådet pågår minst två månader och är till för att samla information och fånga upp synpunkter i ett tidigt skede av processen. Ofta kommer det fram många goda idéer som kan leda till att man ändrar planförslaget. De inkomna synpunkterna sammanställs i en samrådsredogörelse

4. Kommunen ställer ut förslaget på granskning

Efter eventuella ändringar ställs planförslaget ut för allmän granskning i minst två månader. Granskningen är ytterligare ett tillfälle för dig som är berörd av förslaget att lämna dina synpunkter. De inkomna synpunkterna sammanställs i ett särskilt utlåtande och planförslaget kan komma att justeras en sista gång.

5. Översiktsplanen antas

Det färdiga planförslaget antas av kommunfullmäktige. Därefter gäller den nya översiktsplanen.

Genomförda aktiviteter

Arbetet med att ta fram en ny översiktsplan är en transparent process med återkommande tillfällen till dialog där olika perspektiv och anspråk vägs in. I denna process ska översiktsplanen förankras i samråd med medborgare, politiker, tjänstemän, näringsliv, föreningar, intresseorganisationer, grannkommuner och olika myndigheter. Då det parallellt med översiktsplanearbetet har funnits ett uppdrag om att arbeta fram en kommunvision har de båda processerna delvis kunnat samordnas.

Det formella samrådet som nu tar vid har därför föregåtts av olika aktiviteter med syfte att fånga upp idéer och värdefull kunskap. De moment och aktiviteter som framförallt haft betydelse för planförslaget är.

- Arbetet med kommunvision hösten 2018 – våren 2019
- Dialog med allmänheten i samband med Öppet hus 190220 och Tranåsmässan 190614
- Dialog med Landsbygdsrådet respektive LRF
- Tidigt samråd om strategiska frågor med Länsstyrelsen
- Interna samråd på olika teman, bland annat grönstruktur, bostäder och infrastruktur

Allteftersom processen mot en ny översiktsplan går vidare kommer nya aktiviteter att genomföras inom ramen för samrådet. Alla aktiviteter och synpunkter

Eftersom översiktsplanering pågår hela tiden kommer många andra processer som inte uttalat handlar om översiktsplanen ändå att påverka dess innehåll

Omvänt kommer inte alla frågor att vara utredda och klara när översiktsplanen fastställs i kommunfullmäktige. En sammanställning av viktiga strategiska frågor som kommunen kommer att arbeta vidare med redovisas under fortsatt planering.

Lämna synpunkter

Synpunkter på förslaget lämnas skriftligen senast den 11 februari 2022!

Granskningsförslaget är det som finns beskrivet i kapitlen (flikarna) 1-5 inklusive karta. Du kan välja att lämna allmänna synpunkter och/eller synpunkter för en specifik sakfråga gällande mark- och vattenanvändningen. Synpunkter ska lämnas skriftligen. Efter att granskningstiden har gått ut kommer alla inkomna synpunkter att sammanställas och kommenteras i en så kallad samrådsredogörelse och publiceras på kommunen webbplats.

När du lämnar synpunkter kommer du att behöva uppge korrekta kontaktuppgifter. (Det för att dina synpunkter ska hanteras vidare i arbetet med ny översiktsplan.)

Delar av dina personuppgifter kan komma att redovisas i samrådsredogörelse och granskningsyttrande och vara en del av kommunfullmäktiges beslutsunderlag för en ny översiktsplan. Du kan läsa mer om hur kommunen hanterar personuppgifter på www.tranas.se/GDPR.

Har du frågor om förslaget till ny översiktsplan kan du kontakta Jimmy Karlsson, tel 0140-681 68 eller e-post jimmy.karlsson@tranas.se

Hur lämnar du synpunkter?

Digitalt: Skicka e-post till tillvaxt@tranas.se, i ämnesfältet ange: Synpunkter – granskning ny översiktsplan

Brev: Tranås kommun, Synpunkter - granskning ny översiktsplan, 57382 Tranås

Medverkande personer

Projektledare

Jimmy Karlsson

Digital Översiktsplan

Erik Blomdahl, Ödeshögs kommun, Planarkitekt

Tomas Börjesson, Metria AB – Systemutvecklare

Andreas De Brito, GIS – teknisk resurs

Jimmy Karlsson, Tranås kommun - Översiktsplanerare

Styrgrupp

Anders Wilander, Kso

Mikael Stenqvist, 1:e vice Kso

Carin Wallin/Ton Ståhl, 2:a vice Kso

Pär Thudeen, kommundirektör

Övriga deltagare

Tom Johannesen, avdchef tillväxt

Klara Nilsson, planarkitekt

Susanna Alexandersson, arkitekt

Linus Leion-Welin, planarkitekt

Anna Eriksson, landskapsarkitekt

Emma Wahlström, miljöingenjör

Jan Olsson, projektör

Annsophie Sarenäs, hållbarhetsstrateg

Agnetha Karlsson, folkhälsosamordnare

Tranås kommuns förvaltningschefsgrupp

Tillgänglighetsredogörelse

Detta är en tillgänglighetsredogörelse för webbplatsen. Här beskriver vi vilka brister det finns i tillgänglighet och hur vi planerar att åtgärda dem. Här får du också information om hur du kan kontakta oss om du upptäcker brister.

Vi strävar efter att översiktsplanen ska kunna uppfattas, hanteras och förstås av alla användare, oavsett till exempel funktionsnedsättningar och oberoende av vilka hjälpmedel man använder.

Brister

För närvarande är vi medvetna om att vi inte lyckats uppfylla alla kriterier i WCAG (standard för tillgänglighet) på följande delar av webbplatsen:

- Möjligheter att navigera endast med tangentbord är bristfällig.
- Rubriktaggning är endast delvis uppfylld.
- I vissa illustrationer är text avbildad.
- Det finns pdf:er på webbplatsen som inte är fullt tillgänglighetsanpassade.

Översiktsplanen redovisar mycket av innehållet på den integrerade webbkartan. Webbkartor är undantagna tillgänglighetsdirektivet men vi har ändå försökt arbeta med ett tydligt och enkelt uttryck.

Kontakta oss om du upplever hinder

Kontakta oss om du på grund av ovanstående, eller av andra brister, hindras från att ta del av vår digitala service.

Vi kommer att försöka åtgärda problemen och se till att du får den digitala service du har rätt till.

Kommunvision 2040 - Tranås tar initiativet

Kommunvision 2040 är en färdplan för framtiden och ska användas vid den strategiska planeringen av Tranås utveckling. Tillsammans med Tranås kommuns utvecklingsstrategi, som revideras varje mandatperiod, är kommunvisionen en viktig utgångspunkt för de prioriteringar som redovisas i översiktsplanen.

”Vision utan handling är bara en dröm. Handling utan vision är rent tidsfördriv. Vision förenat med handling kan förändra världen.” – Joel A Barker, framtidsforskare

En handlingskraftig kommun med minst 25 000 invånare.

Året är 2040. Tranås är platsen där handlingskraft går hand i hand med en välkomnande atmosfär och en aktiv livsstil. Det är ett medmänniskt och smart samhälle, som växer på ett hållbart sätt i balans med sina naturtillgångar. Goda kommunikationer suddar ut gränser mellan stad, landsbygd och omvärld och banar väg för attraktiva boendemiljöer nära skog, sjö och öppna landskap. Det är en idealisk livsmiljö, där vi kreativa Tranåsbor med gemensamma krafter utvecklar våra styrkor och formar vår framtid. Visionen innehåller följande rubriker:

- Handlingarnas centrum
- En trygg livsmiljö skapar framtidstro
- Nära stora städer
- En förebild i medmännisklighet, mångfald och öppenhet
- En gynnsam bostadsmarknad med rum för alla smakriktningar

- Autentiska upplevelser med dragningskraft långt bortom landets gränser
- Skådeplats för en aktiv livsstil
- Ett smart och innovativt näringsliv
- Ett hållbart samhälle som växer i balans med sina naturtillgångar

1.1 Hållbar utveckling

”En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”.

Så definieras hållbar utveckling i det som kallas Brundtlandrapporten, och som skrevs på uppdrag av FN 1987. Hållbar utveckling brukar vanligtvis beskrivas utifrån 3 dimensioner: ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Arbetet med de tre hållbarhetsperspektiven är integrerat i processen med ny översiktsplan och omfattar även en separat redovisad konsekvensbeskrivning.

I detta avsnitt redovisas inledningsvis Tranås kommuns pågående arbete med strategier för hållbar utveckling och en sammanfattning på de regionala, nationella och internationella mål som ger utgångspunkten för både strategierna och översiktsplanens avvägningar.

Hållbar utveckling i Tranås kommun - inriktning

Tranås kommun har fastställt en inriktning för tillväxt. Därtill arbetas i det i skrivande stund med strategier för social och ekologisk hållbarhet. Inriktning för tillväxt gäller tills vidare som dokument för ekonomisk hållbarhet. Inriktning för tillväxt samt strategierna för social och ekologisk hållbarhet är en konkretisering av vägen till kommunvisionen.

Framtagandeprocessen med inriktning för tillväxt och strategierna för social och ekologisk hållbarhet sker och har skett parallellt med att en ny översiktsplan arbetas fram. Inriktningen i de tre dokumenten innebär i korthet följande:

Ekonomisk hållbarhet

Inriktning för tillväxt är ett dokument som övergripande visar på hur Tranås kommun ska ta initiativet till att växa framöver, mot Kommunvisionens 25 000 invånare år 2040, och att denna tillväxt också ska vara ekonomiskt hållbar. Sett till socioekonomiska och demografiska förutsättningar har Tranås kommun idag ett underskott av förvärsarbetande och framförallt i åldern 30-50 år som därför är en prioriterad målgrupp.

Framtagande av planer och prioriteringar av kommunens investeringar och verksamhet görs på ett sådant sätt att prioriterade målgrupper attraheras särskilt.

Riktad marknadsföring i de kanaler och med det budskap som attraherar prioriterade målgrupper.

Stimulera kommuninvånare, organisationer och näringsliv att med samma inriktning som kommunen verka för tillväxt av prioriterade målgrupper.

Nöjda kommuninvånare, organisationer och näringsliv, är de bästa ambassadörerna för att bo, leva och verka i Tranås kommun

Social hållbarhet

Strategin för social hållbarhet är en sammanvägning av Agenda 2030 och de nationella folkhälsomålen som anpassats till lokala förutsättningar.

Det tidiga livet: Alla barn och unga i Tranås kommun har trygga uppväxtvillkor.

Utbildning och arbete: I Tranås kommun finns förutsättningar att bilda, utbilda sig och bli en del av en hållbar arbetsmarknad.

Boende och närmiljö: Alla i Tranås kommun har en trygg och stimulerande närmiljö som skapar framtidstro.

Levnadsvanor: Tranås kommun främjar hälsosamma levnadsvanor genom hela livet.

Jämställda och jämlika villkor: Tranås kommun är en förebild i medmänsklighet, mångfald och öppenhet, fritt från våld.

Trygghet, inflytande och delaktighet: Tranås kommun, en trygg stad där medborgarna känner delaktighet och inflytande. Tranås kommun har ett strukturerat och gott samarbete med civilsamhället.

Ekologisk hållbarhet

Strategin för ekologisk hållbarhet är en sammanvägning och lokal prioritering av de nationella miljömålen och Agenda 2030 med ett särskilt fokus på att samtidigt bidra till genomförande av länets klimat- och energistrategi.

Vår livsmiljö: Tranås kommun bidrar till ett giftfritt samhälle där vatten, natur och luft prioriteras. Livsmiljön i Tranås kommun främjar en god hälsa.

Klimat och energi: Tranås kommun ska till 2030 bli en fossilfri kommun med hållbara kommunikationer som suddar ut gränser mellan stad, landsbygd och omvärld.

Boende och kommunens utveckling: År 2030 har Tranås kommun en hållbar stads- och landsbygdsutveckling som växer i balans med våra naturtillgångar där människor vill bo, leva och arbeta.

Konsumtion och avfall: Tranås kommun har en hållbar konsumtion där kretslopp och cirkulärt är ledordet och där vi hushållar med våra naturtillgångar.

Avvägningar i översiktsplanen

Översiktsplanens roll är i sammanhanget att göra avvägningar mellan de olika perspektiven på hållbarhet i hur den fysiska miljön ska utvecklas. En sammanfattande bedömning av översiktsplanens konsekvenser ur ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv redovisas i en samlad hållbarhetsbedömning under flik 5. Det nationella miljömålet God bebyggd miljö ger en bra utgångspunkt för översiktsplanens avvägningar mellan de tre perspektiven.

Agenda 2030

Agenda 2030 är en agenda för förändring mot ett hållbart samhälle. För Sveriges genomförande av Agenda 2030 har sex prioriterade områden identifierats. Områdena är tätt sammankopplade och överlappar delvis varandra. Genom att synliggöra sambanden mellan utmaningarna och vidta åtgärder inom de föreslagna områdena ska synergi- och hävstångseffekter kunna uppstå. Områdena är tvärssektoriella, vilket innebär att de spänner över flera politikområden och flera av målen i Agenda 2030 och de balanserar de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna.

Prioriterat område 1: Ett jämlikt och jämställt samhälle

Prioriterat område 2: Hållbara samhällen

Prioriterat område 3: En samhällsnyttig och cirkulär ekonomi

Prioriterat område 4: Ett starkt näringsliv med hållbara affärsmodeller

Prioriterat område 5: Hållbara och hälsosamma livsmedel

Prioriterat område 6: Stärkt kunskap och innovation

Fokusområdet hållbara samhällen innehåller åtgärder som är särskilt relevanta för fysisk planering och därmed viktiga att förhålla sig till i översiktsplaneringen. I fokusområdet ingår bland annat landsbygdspolitiken, strategi för hållbara städer, nationell plan för transportsystemet, strategi för minskad segregation, nya bestämmelser om regional fysisk planering, stärkt hållbarhetsperspektiv i den regionala tillväxtpolitiken mm.

Nationella miljömål

”Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.”

Detta är det så kallade generationsmålet som utgör portalparagraf för de nationella miljömålen

Generationsmålet, de 16 miljömålen och etappmålen bildar tillsammans miljömålssystemet. Generationsmålet anger den allmänna inriktningen på miljöarbetet. För att underlätta det arbetet och göra generationsmålet mer konkret finns miljömålen och etappmålen.

För vi ska kunna nå Generationsmålet behöver ekosystemen återhämta sig, människans klimatpåverkan begränsas, den biologiska mångfalden bevaras, den negativa miljöpåverkan på människors hälsa minska och andelen förnybar energi öka. För att vi ska kunna nå dit behöver många arbeta tillsammans.

För nå Sveriges miljömål styrs miljöarbetet med hjälp av lagstiftning och ekonomiska styrmedel. I Sverige sker arbetet med miljöfrågorna på nationell, regional och lokal nivå. På nationell nivå handlar det om att nationella myndigheter samverkar medan det regionala och lokala arbetet sker inom länsstyrelser, regioner och kommuner.

För översiktsplanen har följande miljömål identifierats som relevanta (miljömål i parenteser anses inte ha någon direkt påverkan). Särskilt relevant för översiktsplanen är generationsmålet och mål nr 15 – God bebyggd miljö:

Generationsmålet

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas

Delmål i god bebyggd miljö:

Hållbar bebyggelsestruktur

En långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur har utvecklats både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader är hållbart utformade.

Hållbar samhällsplanering

Städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor.

Infrastruktur

Infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till människors behov, för att minska resurs och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet.

Kollektivtrafik, gång och cykel

Kollektivtrafiksystem är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar.

Natur- och grönområden

Det finns natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet.

Kulturvärden i bebyggd miljö

Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas.

God vardagsmiljö

Den bebyggda miljön utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur.

Hälsa och säkerhet

Människor utsätts inte för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker.

Hushållning med energi och naturresurser

Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används.

Hållbar avfallshantering

Avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Energi och klimat

Klimatpåverkan behöver minska på alla nivåer i samhället för att bromsa klimatförändringarna. Samtidigt behöver samhället klimatanpassas för att minska konsekvenserna av de klimatförändringar som redan sker. Aktuella mål för klimatpåverkan finns på både nationell och regional nivå.

Sveriges energi- och klimatmål:

År 2040 ska Sverige ha 100 procent förnybar elproduktion.

År 2030 ska energianvändningen vara 50 procent effektivare jämfört med 2005, uttryckt i termer av tillförd energi i relation till BNP.

Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. De kvarvarande utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium ska dock vara minst 85 procent lägre än utsläppen år 1990.

Regionala mål (Klimat- och energistrategi för Jönköpings län):

Senast 2045 är de totala utsläppen av växthusgaser¹ från Jönköpings län lägre än 1 ton per invånare och år.

Senast 2045 producerar Jönköpings län mer energi än vi använder. Energin vi producerar är förnybar² och mängden är minst 10 000 GWh/år.

Klimatförändringarna möts aktivt i Jönköpings län genom att skapa ett samhälle som minskar sårbarheter och tillvaratar möjligheter, för ett varmare, torrare och blötare län.

För att nå de regionala målen identifierar strategin 7 fokusområden: Transporter och resor, Samhällsplanering, Bebyggelse, Konsumtion och livsstil, Förnybar energi, Gröna näringar och natur samt Näringsliv och affärsutveckling.

Folkhälsopolitikens mål

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken har ett tydligt fokus på jämlik hälsa. Målet är att folkhälsopolitiken ska skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom

en generation. Frö att uppfylla det övergripande målet är folkhälsopolitiken uppdelad i 8 målområden med olika insatser

- Det tidiga livets villkor
- Kunskaper, kompetenser och utbildning
- Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
- Inkomster och försörjningsmöjligheter
- Boende och närmiljö
- Levnadsvanor
- Kontroll, inflytande och delaktighet
- En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

De första sju målområdena utgör livsområden som omfattar viktiga resurser för en god och jämlik hälsa men också inriktning på arbete som främjar god och jämlik hälsa. Det åttonde målområdet betonar vikten av att hälso- och sjukvårdens verksamhet bör bli bättre på att motverka skillnader mellan sociala grupper vad gäller insjuknande, behandling och konsekvenser av sjukdom och ohälsa. Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås och verksamheten ska omfatta samtliga åtta målområden.

Flera nationella och regionala mål av betydelse för en hållbar utveckling

På nationell och regional nivå ett flertal andra mål och strategier för politikområden av särskild betydelse för en hållbar utveckling. Det gäller bland annat transporter, digital infrastruktur, friluftsliv, folkhälsa, jämställdhet, integration, livsmedelsförsörjning och service. Innebörden av de olika målen och strategierna redovisas inte här utan beaktas och kommenteras i anslutning till relevanta delar i konsekvensbeskrivningen.

1.2 Tidigare kommunala beslut

Förutom att vara ett styrande dokument för mark- och vattenanvändning samt utveckling av den byggda miljön är översiktsplanen också ett dokument som sammanfattar olika utredningar och kommunala ställningstaganden av strategisk betydelse för den fysiska planeringen. Den kan därmed också ses som ett utsnitt av aktuell kunskap och de utvecklingsfrågor som kommunen prioriterat utifrån kända förutsättningar. Översiktsplanens innehåll påverkas därför av en mängd olika kommunala ställningstaganden som tillsammans med de formella kraven på innehåll enligt PBL ger planens innehåll. Nedan redovisas de underlag som bedömts ha särskilt stor betydelse för översiktsplanens inriktning och på olika vis kommer till uttryck i planens olika delar.

Översiktsplan 2011

Den idag gällande översiktsplanen beslutades av Kommunfullmäktige i juni 2011. Planen har ett starkt fokus på tätortsexpansion och stadsutveckling men även utveckling av så kallade LiS – områden. 2011 års översiktsplan var också första gången som Tranås kommun illustrerade kopplingen till framtida stambanor för höghastighetståg med en tänkt linje som medger ett relativt centralt stationsläge.

Våren 2017 tog Kommunfullmäktige beslut om att 2011 års översiktsplan fortfarande är aktuell men att en revidering ska påbörjas.

Stadsvision

En stadsvision för centrala delar av Tranås tätort med devisen "förgylla, förädla, förtäta" antogs av Kommunfullmäktige 2010. Bärande delar i stadsvisionen med avseende på utvecklingen av olika stadsdelar redovisades i översiktsplanen (se ovan) som karaktärsområden, omvandlingsområden och förstärkningsområden.

Bostadsförsörjningsprogram

Gällande bostadsförsörjningsprogram kan ses som ett första steg mot en ny översiktsplan. Det antogs i juni 2017 och redovisar kommunens mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet samt hur dessa mål ska uppnås. Bostadsförsörjningsprogrammet ger också riktlinjer för vilka områden som ska utredas och avgränsas för bostadsändamål i översiktsplanen samt utgångspunkter för kommunens markpolitik. Här konstateras att markåtkomsten varit ett av de största hindren för att genomföra översiktsplanens intentioner.

Cykelstrategi

Syftet med cykelplanen är att ta ett samlat grepp om cykelplaneringen i hela kommunen för att öka cyklandet och omfattar åtgärder för trafiksäkerhet, framkomlighet, trygghet samt redovisar ett förslag till struktur för kommunens gång- och cykelväg nät.

Gestaltningssprogram för Tranås centrum

Gestaltningssprogrammet tar sin utgångspunkt i riksintresset och ger riktlinjer för hur centrum ska utvecklas med ett trivsamt gaturum, många mötesplatser och ett rikt utbud utan att de kulturhistoriska värdena förvanskas. Programmet ska revideras

Kulturminnesvårdsprogram för Tranås kommun

Ett kommuntäckande kulturminnesvårdsprogram antogs av kommunfullmäktige i maj 1992. Programmet föreslår åtgärder för att skydda såväl enskilda objekt som större komplexa miljöer. Programmet är till stora delar genomfört och såväl underliggande inventeringar och program är i behov av en uppdatering.

Naturvårdsprogram

Delar av naturvårdsprogram för Tranås kommun antogs av Bygg- och miljönämnden i november 2016 och ska vara vägledande i beslut som berör mark och vatten i kommunen och som påverkar vår och andra kommuners naturmiljö. Naturvårdsprogrammet består av en övergripande beskrivning av naturtyperna i Tranås, en analys och karta med naturvärdesklassning av olika områden samt en objektskatalog. Naturvårdsprogrammet skall kompletteras med en åtgärdsdel.

Underlag för Landsbygdsutveckling i Strandnära läge

I 2011 års översiktsplan redovisades inre delar av Sommens samhälle samt norra delarna av sjön Noen som lämpliga LiS – områden med möjlighet att ge dispens från strandskyddet. I samarbete med boende, verksamma och markägare i Adelöv

och i Sommen har ortsanalyser med olika framtidsscenarier tagits fram i syfte att både utvidga och precisera syftet med respektive LiS-område.

VA – plan

Tranås kommun har en utbyggnadsplan för kommunalt VA som sträcker sig fram till 2020 och omfattar i stort sett samtliga bebyggelseområden längs sjön Sommen samt ett stråk västerut till och med Linderås. Därutöver anslutning av nya bostads- och verksamhetsområden samt reinvesteringar i framförallt äldre centrala delar. Under 2019-2020 ska en ny VA-plan som förutom utbyggnad och investeringar även omfattar dagvattenhantering med flera relaterade frågor arbetas fram.

Friluftspolitisk strategi

Den friluftspolitiska strategin identifierar fyra prioriterade områden för Tranås kommun. Friluftsliv för alla, Attraktiv tätortsnära natur, Hållbar landsbygdsutveckling och god regional tillväxt samt Friluftsliv för god folkhälsa. För vart och ett av dessa områden finns en övergripande policy och strategier.

Nya stambanor för höghastighetsjärnväg

Tranås är en av de kommuner som i den nu avslutade Sverigeförhandlingen pekats ut och avtalat med regeringen om en station för höghastighetståg med bostadsbyggande (500-2000 bostäder beroende på stationsläge) och medfinansiering som motprestation. Avtalet avser en station för i första hand regionala snabbtåg placerad någonstans från Tismetorpet och söderut där ett så centralt läge som möjligt eftersträvas.

1.3 Mål med ny översiktsplan - vad vill Tranås kommun

Kommunen har, som kanske ingen annan aktör, en möjlighet att ta ett helhetsgrepp och göra de avvägningar som krävs för en hållbar utveckling och det är i praktiken det som översiktsplanering handlar om. Medan Kommunvisionen målar upp en framtidsbild år 2040 och Utvecklingsstrategin anger vad som prioriteras under den aktuella mandatperioden är översiktsplanens roll att ta ett helhetsgrepp om den fysiska miljön som ger förutsättningar för utveckling både på kort och på lång sikt. Målsättningarna med översiktsplanen har konkretiserats till 6 tematiska områden med kvantitativa och kvalitativa mål: Befolkning-Demografi, Bostadsförsörjning, Kommunikationer, Näringsliv - Service, Utbildning – Kompetens samt Kultur, Fritid & Rekreation.

Befolkningsutveckling - demografi

- Att planeringen tar höjd för en befolkningstillväxt motsvarande 6 000 nya invånare år 2040.
- Att befolkningstillväxten genom inflyttning också kan bidra till en jämnare åldersfördelning.
- Att inga faktorer som kommunen kan påverka riskerar att motverka inflyttningen.
- Att det finns en god planberedskap för framtida kapacitetsbehov inom skola och omsorg.

Bostadsförsörjning

- Att säkerställa ett attraktivt och varierat utbud av boendeformer som kan behålla sin attraktivitet över generationer och tillgodose kraven på en hållbar samhällsutveckling.
- Att utbudet på bostäder inte blir en långsiktigt begränsande faktor för befolkningstillväxt.
- Att kommunens bostadsförsörjningsprogram kan genomföras i alla delar av kommunen och för alla grupper i samhället.
- Att skapa förutsättningar för att 3000 nya bostäder ska kunna byggas till år 2040.

Kommunikationer

- Att förbättra förutsättningarna för arbetspendling, framförallt med kollektivtrafik.
- Att andelen resor med kollektivtrafik, både regionala och lokala, kan öka.
- Att tillvarata regionala samband för att utveckla boende, service och kommunikationer i alla delar av kommunen.
- Att skapa förutsättningar för bästa möjliga stationsläge i Tranås när de nya stambanorna för höghastighetståg byggs.

Näringsliv och service – verksamheter

- Att tillgången till mark och lokaler i lämpliga lägen erbjuder goda förutsättningar för etablering, utveckling och expansion av olika verksamheter.
- Att planeringen i centrala delar kan bidra till ett fortsatt starkt utbud av service och handel.
- Att stärka underlaget för näringsliv och service i alla delar av kommunen.

Utbildning och kompetens

- Att Tranås kommun i högre grad integreras i både Jönköpings och Östergötlands arbetsmarknadsregioner.
- Att skapa förutsättningar för mångfald och kreativa miljöer som stärker attraktionskraften och breddar den lokala arbetsmarknaden.
- Att öka tillgängligheten till alla typer och nivåer av utbildning och lärande.

Kultur, Fritid och Rekreation

- Att skapa förutsättningar för ett ökat utbud av anläggningar och aktiviteter i alla delar av kommunen.
- Att skapa förutsättningar för en ändamålsenlig grönstruktur med bibehållen funktionalitet i takt med att tätorten expanderar och förtätas.
- Att förstärka karaktären och kopplingar mellan olika delar av det offentliga rummet i Tranås tätort.

Fossilfri och klimatanpassad kommun (anslutning till regionala mål)

- Senast 2045 är de totala utsläppen av växthusgaser lägre än 1 ton per invånare och år.
- Senast 2045 producerar vi mer energi än vi använder. Energin vi producerar är förnybar.
- Klimatförändringarna möts aktivt genom att skapa ett samhälle som minskar sårbarheter och tillvaratar möjligheter, för ett varmare, torrare och blötare län.

2.0 Utveckling - inledning

Översiktsplanens roll är att vägleda utvecklingen av den fysiska miljön mot kommunens övergripande mål och vision. Översiktsplanen styr inte i detaljer men redovisar i grova drag hur kommunen vill att den byggda miljön ska utvecklas och hur mark och vattenområden ska användas. Utvecklingsstrategin är uppdelad på 3 huvudsakliga strukturer: bebyggelse, transportsystem och natur/grönstruktur. Utvecklingsområden med mer omfattande förändringar beskrivs i fördjupad form.

Tidshorizonten sträcker sig fram till 2040, vilket sammanfaller i tid med när en station för höghastighetståg i Tranås tidigast kan förväntas att etableras beroende på vilka beslut som fattas i frågan under de närmaste åren. Förslagen till utbyggnadsområden tar därför höjd för en befolkningsökning på som mest 6000 invånare vilket innebär närmare 3000 nya bostäder med tillhörande service, verksamhetsområden och infrastruktur. Inom ramen för detta finns, beroende på den framtida utvecklingen, olika alternativ.

För en del områden redovisas konkreta förslag på markanvändning med volymer och typ av bebyggelse, särskilda hänsyn mm medan andra är så kallade strategiska områden som kan bli aktuella på längre sikt eller som alternativa utvecklingsområden. Avsikten med att redovisa strategiska områden beskrivs i ett eget avsnitt.

Genom att bocka för rubriken Utveckling i kartmenyn får du upp alla utvecklingsområden på kartan. Både de mer preciserade och de som förutsätter fortsatt utredning och kan bli aktuella på längre sikt. Att vissa områden redovisats med en cirkel innebär att avgränsningen för utvecklings- eller utredningsområdet inte har kunnat fastställas utan att detta föreslås bli en del av det fortsatta arbetet.

Det är bara områden med större förändringar eller av särskilt strategisk betydelse som redovisas som utvecklingsområde. Att ett område inte är särskilt markerat, vilket trots allt gäller större delen av kommunen, innebär inte stopp för allting utan här gäller helt enkelt pågående markanvändning. Det innebär att området ifråga används som det hittills gjorts men att viss förändring som inte påverkar områdets användning eller karaktär i stort – exempelvis förtätning – är möjlig.

Även pågående markanvändning finns delvis redovisade på kartan under olika rubriker.

2.1 Strukturbild

Strukturbilden redovisar översiktsplanens huvuddrag i ett större övergripande sammanhang och med en utblick mot viktiga regionala/mellankommunala samband. Det är breda penseldrag och i vissa fall generaliserat men erbjuder samtidigt en helhetsbild över de viktigaste utvecklingsfrågorna och sambanden. Efterföljande kapitel i Planförslag för utveckling är en fördjupning och ger en mer detaljerad bild på förslagen till utveckling av olika områden. Sakområden av särskild betydelse för regional och mellankommunal samverkan redovisas i avsnitt 2.10.

Bebyggelsestruktur

Översiktsplanen redovisar möjligheter till utveckling av bostäder och verksamheter i alla delar av kommunen, både i våra tätorter och på landsbygderna. Målet är att kommunen ska växa på ett hållbart sätt och att utpekade nya områden även ska

kunna bidra till att förstärka utvecklingen av infrastruktur och kommunikationer i prioriterade stråk. Översiktsplanen är också en bekräftelse på det avtal som Tranås kommun ingått med Sverigeförhandlingen där Tranås kommun förbinder sig att bygga 500 – 2000 bostäder beroende på fastställt stationsläge.

Tranås tätort

Tranås är kommunens centralort med drygt 15 000 invånare, ett bra utbud på service och cirka 8000 arbetsplatser. Hur Tranås tätort utvecklas har därför stor betydelse för hela kommunen och även för delar av grannkommunerna. Tranås är och ska vara kommunens kommersiella centrum med god tillgänglighet via lokala, kommunal och regionala transportsystem. Tranås tätort ska också erbjuda attraktiva offentliga miljöer som bidrar till trivsel, välbefinnande och attraktionskraft. Utbyggnad av större bostadsområden planeras företrädesvis i norra (Granelund-Skobo) och södra (Tostås) delarna av Tranås tätort medan nya större verksamhetsområden planeras väster om väg 32 på Höganloft/Bredkärr. Därutöver finns strategiska alternativ för bostäder öster om Tranås (Sibbarp/Hätte respektive Bredstorp).

Sjön Sommen

Knutet till sjön Sommens attraktionskraft som boendemiljö finns en stor del av Tranås framtida potential för ny bebyggelse. Stora delar av stranden är redan idag ianspråktagen av bebyggelse och det finns en befintlig infrastruktur med vägar, VA mm att bygga vidare på genom förtätning, omvandling och komplettering.

Landsbygd och lokala kärnor - Adelöv, Linderås, Gripenberg och Sommen

Adelöv, Linderås, Gripenberg och Sommen är lokala kärnor som bör stärkas i sin roll som lokala servicenoder för sitt omland. Ca 20 % av kommunens befolkning bor i någon av de mindre tätorterna eller på landsbygden. Därför eftersträvas en bebyggelseutveckling som kan bidra till att stärka underlaget för bland annat skola, kollektivtrafik, omsorg och annan service. Områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LiS) är i det sammanhanget ett viktigt verktyg för att stimulera bostadsbyggande, verksamheter och tillgänglighet i prioriterade områden.

Utveckling i stråk

Huvuddelen av den föreslagna bebyggelseutvecklingen är koncentrerad till Tranås tätort och till två tydliga stråk. Ett öst-västligt stråk sträcker sig längs väg 133 med de lokala kärnorna Adelöv, Linderås och Gripenberg med vidare koppling mot Jönköping. Det andra stråket går i nord – sydlig riktning där sjön Sommens attraktionskraft är den gemensamma drivkraften för utveckling.

På kartan visas schematiskt de stora dragen och prioriteringarna för framtida bebyggelseutveckling.

Transportsystem

Tranås läge längs Södra Stambanan och med koppling mot två större arbetsmarknadsregioner gör Tranås resecentrum till ett viktigt nav i såväl lokal- som regionaltrafik. De viktigaste pendlingsstråken där kollektivtrafik prioriteras går mot Jönköping, Linköping, Eksjö, Ydre och Ödeshög samt orterna längs dessa stråk.

I relationerna Jönköping och Linköping vill Tranås kommun verka för en sammanhängande pendeltågstrafik utan byten.

Reserelationer där det finns en potential för att utveckla cykelstråk är framförallt Tranås – Gripenberg - Linderås och vidare västerut, mot Sommens samhälle och norrut samt mot Ydre kommun och Hestra

I den pågående planeringen av nya stambanor för höghastighetståg är Tranås utpekad som stationsort. Projektet handlar i lika hög grad om bostadsbyggande som det gör om transporter och skulle innebära en stor struktupåverkan både lokalt och regionalt. En definitiv sträckning och stationsläge kommer dock inte att kunna fastställas i denna översiktsplan.

På kartan visas de viktigaste stråken och relationerna i ett kommunalt och regionalt sammanhang.

Landskap och natur

Naturen i Tranås kommun bjuder på en stor variation där de olika naturtyperna kompletterar varandra. Då landskapet inte bryr sig om administrativa gränser ska en samsyn mellan berörda kommuner eftersträvas. Det kan gälla lokalisering av transportinfrastruktur, vindkraft, besöksnäring, naturvård med mera men också gemensamma satsningar på landsbygdsutveckling. Landskapets känslighet och vilka sakfrågor som är relevanta varierar med landskapstyp och vilka intressen som berörs. För Tranås kommun är framförallt följande natur- och landskaps samband viktiga att samverka kring.

Avgränsningen av landskapskaraktärerna som visas på kartan baseras på Trafikverkets landskapsanalys som togs fram i samband med åtgärdsvalsstudie för lokalisering av nya stambanor.

Sommenbygden

Sjön Sommen delas med Boxholm och Ydre kommun och är en avgörande gemensam resurs för boende, friluftsliv, besöksnäring och vattenförsörjning i kommunerna. För att kunna nyttja Sommen på ett hållbart vis finns ett mellankommunalt program (SPUNS) där Tranås, Ydre och Boxholms kommuner kommit överens om gemensamma utgångspunkter för planering och verksamhet i anslutning till sjön. Det innebär bland annat att tillkommande bebyggelse eller andra anläggningar i första hand lokaliseras i anslutning till befintliga koncentrationer.

Svartåns dalgång

Svartåns dalgång är ett stråk med stora sammanhängande odlingslandskap som sträcker sig längs Svartån från Tranås och vidare in i Aneby kommun. Förutom odlingslandskapet finns även höga naturvärden knutna till ett sammanhängande stråk av ädellövskog (ffa ek) som sträcker sig från Noen och till sjöarna Ralången (Aneby kommun) och Säbysjön. Delar av området är i hög grad påverkat av väg och järnväg medan andra delar bjuder på välbevarade kulturmiljöer med bland annat stora sammanhängande fornlämningsområden.

Östra vätterbranterna

Östra Vätterbranterna ingår i ett globalt nätverk bestående av cirka 701 biosfärområden i 124 länder världen över. I ett biosfärområde testas nya metoder och söks ny kunskap för att ge exempel på hur ett naturområde kan bevaras samtidigt som människor hållbart ska kunna leva där. Ett biosfärområde ska tjäna som ett modellområde för hållbar utveckling och har tre huvudsakliga syften: bidra till att bevara kulturell och biologisk mångfald, främja ekonomisk utveckling och en samhällsutveckling som är ekologiskt och socialt hållbar samt stödja forskning, utbildning, kunskapsuppbyggnad och praktik. Västra delen av Tranås kommun med bland annat Adelöv ingår i Östra vätterbranterna.

Hålaveden

Hålaveden ligger i kommunens norra delar och sträcker sig från Vätterbranterna i väster till Sommenbygden i öster. Stora delar av Hålavedsbygden präglas av ett mosaiklandskap med stora natur- och kulturhistoriska värden som bör utvecklas på ett hållbart sätt med hänsyn områdets unika förutsättningar. Vårdetrakter och spridningskorridorer för den biologiska mångfalden, kulturhistoriska samlade värden samt den lågexploaterade relativt opåverkade karaktären gör detta område särskilt känsligt för fragmentering av landskapsbilden genom t ex vindkraftsetablering eller andra storskaliga ingrepp. Västra delen av området är sedan tidigare utpekad som så kallat stort opåverkat område enligt 3 kap 3 § miljöbalken.

I avsnitten om natur och vatten samt om friluftsliv (avsnitt 3.1 – 3.2) ges en mer detaljerad bild av kommunens natur- och friluftsvärden.

Fritid och besöksnäring

De viktigaste besöksanläggningarna är framförallt knutna till sjön Sommens friluftsliv med camping, småbåtshamnar och andra anläggningar.

Kommunens viktigaste vandringsled är Hålavedsleden mellan Gränna och sjön Sommen och en möjlighet att stärka kopplingen mot både Östgötaleden och Smålandsleden . Andra större målpunkter för besökare och fritidsaktiviteter är Bredstorps idrottsplats och Tranås centrum med Storgatan.

Med kopplingar mot både sjön Sommen, Vätterbranterna och Hålaveden finns goda förutsättningar att i samverkan utveckla besöksnäringen och förbättra tillgängligheten mellan olika målpunkter som kompletterar varandra.

Tekniska anläggningar och samhällsviktiga funktioner

De viktigaste tekniska anläggningarna i Tranås kommun är vatten- och avloppsreningsverk, fjärrvärmeverk, anläggningar för elförsörjning mm. Sjön Sommen är kommunens primära vattentäkt. Det kan noteras att Tranås kommuns VA – verksamhet även försörjer delar av Boxholms kommun.

2.2 Bebyggelseutveckling

Tranås kommun har en relativt koncentrerad bebyggelsestruktur där närmare 80 % av befolkningen bor i Tranås tätort och 20 % på landsbygden och i de mindre tätorterna Sommen och Gripenberg. Totalt sett bor över 90 % av befolkningen i de östra delarna av kommunen. Det geografiska läget innebär att Tranås kommun har

kontakt med både Linköpings och Jönköpings arbetsmarknadsregioner samtidigt som Tranås tätort är en viktig service- och arbetsort även för många som bor i grannkommunerna.

Tranås tätort med sin koncentrerade centrumbebyggelse och med Storgatan, Järnvägen och Svartån som genomgående stråk ger en sammanhållen struktur. För nya bostadsområden är det framförallt åt norr, söder och öster som det finns goda förutsättningar för bostadsbyggande i lite större skala medan väster är den huvudsakliga expansionsriktningen för verksamhetsområden. Med hänsyn till att Tranås är en utpekad stationsort i planeringen av nya stambanor för höghastighetståg krävs reservationer vad gäller markanvändningen, inte minst i de norra delarna längs med nuvarande järnväg där en station kan bli aktuell.

De mindre tätorterna Sommen och Gripenberg, som båda ligger i de östra delarna av kommunen längs med järnvägen har bra förutsättningar för att utvecklas med stöd i de strukturer för boende, service och kommunikationer som redan finns. I de västra delarna av kommunen är det framförallt Linderås och Adelöv som fungerar som lokala kärnor för service och infrastruktur.

Framför allt i de västra delarna behöver underlaget för kollektivtrafik, skola, omsorg och annan service stärkas. För att tillvarata landsbygdens attraktionskraft behöver sambanden mellan stad och land stärkas både i ett kommunalt och regionalt perspektiv. Alternativ med olika kvalitéer med avseende på t ex läge, boendemiljö och utbud ska kunna komplettera varandra i ett större regionalt perspektiv.

Övergripande riktlinjer

- Ambitionen för ny bebyggelse är att så långt möjligt tillvarata befintliga strukturer då det ger bäst förutsättningar för en hållbar och kostnadseffektiv utbyggnad som hushållar med mark, infrastruktur och befintliga servicefunktioner. För nybyggnation bör en anpassning till landskap och befintlig bebyggelse eftersträvas.
- För Tranås tätort eftersträvas en sammanhållen expansion så att den närhet som finns mellan bostadsområden och natur, parker, fritidsaktiviteter, service och stadskärna kan tillvaratas och förstärkas. En starkare koppling mellan östra och västra delarna av staden eftersträvas.
- Det sammanhållna stråk av handel, service och offentliga miljöer som Tranås centrum med Storgatan utgör ska stärkas och utvecklas.
- Förtätning- och omvandling ska i första hand syfta till att skapa förutsättningar för fler bostäder med god tillgänglighet i centrala lägen. Förtätning bör om möjligt ske på redan idag hårdgjorda ytor.
- Utveckling av befintliga verksamhetsområden ska syfta till en hög nyttjandegrad av mark och infrastruktur och i centrala delar eftersträvas en starkare koppling till Tranås centrum.
- Expansionsriktningen för större bostadsområden är åt norr, söder och öster och för nya verksamhetsområden väster om väg 32. I centrala och/eller stationsnära lägen ska en hög exploateringsgrad eftersträvas.
- Sjön Sommens attraktionskraft ska tillvaratas som miljö för både boende och rekreation. Utbyggnad av kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp ger tillsammans med övrig infrastruktur förutsättningar för en sammanhållen utbyggnad i anslutning till befintlig bebyggelse.
- På landsbygden och i de mindre tätorterna prioriteras bebyggelseutveckling som kan bidra till att stärka serviceunderlaget och

servicefunktioner bör så långt möjligt lokaliseras samlat till befintliga kärnor. Möjligheten att peka ut LiS – områden är en viktig del i strategin.

- Tranås kommun ska vara ett attraktivt alternativ för boende och verksamheter i en flerkärning region. Tranås funktion som lokalt nav för service och handel ska utvecklas och stärkas.

Bostäder

Det övergripande målet för bostadsplaneringen i Tranås kommun är att säkerställa ett attraktivt och varierat utbud av boendeformer som kan behålla sin attraktivitet över generationer och tillgodose kraven på en hållbar samhällsutveckling.

Planeringsmålet är att det bör finnas en löpande planberedskap motsvarande 170 bostäder av olika slag (Bostadsförsörjningsprogram för Tranås kommun Kf juni 2017). Bostadsbeståndet i kommunen uppgår idag till nästan 9000 bostäder fördelat på 44 % enfamiljshus, 41 % hyresrätter, 12 % bostadsrätter och 3 % specialbostäder (serviceboende mm). Andelen hyresrätter är därmed relativt hög jämfört med länet som helhet.

Riktlinjer för Tranås tätort

- Tillkommande bostäder ska med avseende på bostadstyp, upplåtelseform och läge komplettera det befintliga utbudet för att kunna möta olika gruppers behov och efterfrågan i hela kommunen.
- I centrala och norra delar av tätorten eftersträvas en tätare och mer blandad bebyggelse medan planläggning av nya större områden för enfamiljshus får inriktas på mer perifera lägen.
- Förtätning och omvandling för bostadsändamål ska bidra till en god markhushållning i lägen med särskilt stor efterfrågan på bostäder utifrån ett helhetsperspektiv på en god vardagsmiljö och hög tillgänglighet.
- Den stora mängden nya bostäder ska primärt tillkomma i de lägen som redovisas som utvecklingsområden på kartan.
- Vid planläggning av nya områden ska hänsyn tas till att bevara omgivande natur och dess karaktär vilket blir framtida bostadsnära natur. Bostadsnära natur av hög kvalitet är viktigt för folkhälsan och den vardagliga rekreationen.

Riktlinjer för mindre tätorter och landsbygden

- På Tranås kommuns landsbygd prioriteras bebyggelseutveckling som kan bidra till att stärka serviceunderlaget och förstärka befintliga orsstruktur och lokala kärnor.
- Tranås kommun ska bidra till inflyttning, återflyttning och kvarboende genom att skapa planmässiga förutsättningar för- och stödja initiativ till en blandad bostadsstruktur och service i anslutning till de lokala kärnorna.
- Tranås kommun är positiv till- och ska stödja ett ökat permanentboende under förutsättning att VA, väg och övrig infrastruktur kan lösas på ett tillfredställande vis.
- Tillämpning av reglerna om Landsbygdsutveckling i strandnära läge ska bidra till att stärka underlaget för service och utveckling av lokala kärnor.

Fördjupningar för olika delområden i tätort och på landsbygd redovisas i avsnitten 2.5 - 2.9.

Omvandling och förtätning i strandnära områden

I Tranås kommun finns flera områden med sammanhållen strandnära bebyggelse. De största koncentrationerna finns längs sjön Sommen, Noen och Säbysjön men det finns även mindre områden vid flera av kommunens sjöar. Längs sjön Sommens strand pågår en utbyggnad av kommunalt VA utmed hela sträckan och i flertalet områden pågår redan en omvandling och förtätning med ny bebyggelse. Tranås kommun är generellt positiv till ett ökat permanentboende förutsatt att vatten och avlopp samt övrig infrastruktur kan tillgodoses på ett tillfredställande vis. I samband med planändring som syftar till att möjliggöra permanentboende ska alltid övervägas om det aktuella området kan förtätas eller expandera, inte minst för att förstärka underlaget för nödvändig infrastruktur. Då det genomgående rör sig om redan ianspråktagen strand är kommunens bedömning att andra särskilda skäl för strandskyddsdispens eller strandskyddsupphävande kan tillämpas i stora delar av områdena.

Verksamheter - lokaliseringsprinciper

Tranås kommun har ett näringsliv med hög andel arbetstillfällen inom tillverkningsindustri, men även handel och byggsektorn är relativt stora branscher. Efterfrågan på industrimark för både större och mindre verksamheter är fortsatt hög.

Riktlinjer

- Tranås kommun ska kunna erbjuda ett varierat utbud av lokaliseringsmöjligheter utifrån olika verksamheters behov.
- Verksamheter med stort ytbehov och omgivningspåverkan lokaliseras i första hand i perifera lägen där konflikter med andra intressen kan undvikas.
- Verksamheter som genererar mycket trafik bör lokaliseras så att miljöpåverkan från transporter minimeras.
- Det huvudsakliga expansionsområdet för verksamheter (industriområde) är Höganloft. Möjligheterna till förtätning och utbyggnad i anslutning till övriga verksamhetsområden är begränsad.
- I mer centralt belägna verksamhetsområden eftersträvas en förtätad markanvändning och funktionsblandning där så är möjligt.

Samhällsservice

Skola, vård och omsorg är basservice som behöver ha en god tillgänglighet och möjligheter till expansion. Det här är verksamheter som till sin karaktär inte innebär någon större omgivningspåverkan utöver de trafikflöden som genereras och kan samtidigt bidra till att göra en ort eller ett område mer attraktivt för olika grupper. Planeringen av lokaler och anläggningar för offentlig service behöver därför ske integrerat med bostads- och trafikplanering.

Riktlinjer

- Tranås kommun ska verka för en god tillgänglighet till samhällsservice i alla delar av kommunen.
- Nya skolor och förskolor skall etableras med utgångspunkt i demografiska förändringar och planerade utbyggnadsområden samt med god tillgänglighet till kollektivtrafik, säkra gång- och cykelvägar och närhet till grönområden.

- Boendeformer för äldre ska lokaliseras och utformas med god tillgänglighet till service, social samvaro, grönområden och kollektivtrafik.
- Adelöv, Linderås, Gripenberg och Sommen är lokala kärnor som långsiktigt ska stärkas som serviceorter. Att öka underlaget för service och kollektivtrafik ska eftersträvas.

Handel, service och tjänster

Handel, service och tjänster, vad som med ett gemensamt namn brukar kallas för kommersiell service, behövs för att det ska vara attraktivt att bo, arbeta och driva företag. Tranås tätort har ett, för sin storlek, bra utbud, inte minst vad gäller dagligvaru- och detaljhandel som till stora delar är koncentrerat till Tranås centrum och Storgatan. På landsbygden och i de mindre tätorterna är utbudet begränsat. I Gripenberg finns en lanthandel/drivmedelsstation och i Sommens samhälle en restaurang/kiosk med ett mindre utbud dagligvaror.

Riktlinjer

- Tranås kommun ska verka för en god tillgänglighet till handel och kommersiell service för alla delar av kommunen.
- För etablering och utveckling av handel och annan kommersiell service i Tranås tätort prioriteras en fortsatt koncentration till Storgatan och centrum.
- Etablering av externa köpcentra ska undvikas och sällanköpshandel ska så långt möjligt lokaliseras integrerat i befintliga bebyggelsestrukturer där ett sammanhang med centrum eftersträvas.
- Adelöv, Linderås, Gripenberg och Sommen är lokala kärnor som långsiktigt ska stärkas som serviceorter. Att öka underlaget för service och kollektivtrafik ska eftersträvas.

Fritid, idrott och kultur - anläggningar

I Tranås kommun finns en stor del av anläggningarna för fritid och idrott koncentrerade till Bredstorp Idrottsplats samt i miljöerna kring Simhallen/Idrottshuset/Parkhallen. Det finns även anläggningar i anslutning till skolor och bostadsområden både i tätorten och på landsbygden liksom i de större tätortsnära friluftsområdena. Andra viktiga fritidsanläggningar är småbåtshamnar, ridanläggningar, koloniområden och motorbana. Merparten av kulturutbudet finns framförallt i centrala delar med bland annat bibliotek, muséer, kulturskola mm. Samlingslokaler för olika aktiviteter finns i både tätorterna och de lokala kärnorna.

Riktlinjer

- Tranås kommun ska erbjuda ett brett utbud av aktiviteter för fritid, idrott och kultur med en god tillgänglighet genom kollektivtrafik, gång- och cykelvägar.
- Anläggningar och lokaler av betydelse för hela kommunen bör lokaliseras till strategiska lägen (befintliga koncentrationer) medan mer bostadsnära/lokala anläggningar och ytor integreras med bostads- och trafikplanering samt så långt möjligt sammankopplas med grönstrukturen.
- Ett bredare kulturutbud eftersträvas för att kunna möta efterfrågan från flera grupper och kunna utgöra ett komplement till det regionala och nationella utbudet.
- Tranås kommun ska verka för en utveckling av offentliga miljöer, lokaler och mötesplatser.

- För fritidsanläggningar som kräver ett visst avstånd från bostadsbebyggelse eller verksamheter som t ex ridanläggningar, motorbanor, skjutbanor mm kan på sikt nya lokaliseringalternativ behöva identifieras.
- Ett möjligt framtida läge för ny ridanläggning bedöms vara på Bredstorp förutsatt en god tillgänglighet, lämpliga ridvägar och att bullerpåverkan från motorbanan kan begränsas till gällande normer.
- I takt med att Tranås växer i de norra delarna kan behovet av ytterligare en hamn för fritidsbåtar aktualiseras. Ett tänkbart läge är Skoboviken, vilket förutsätter markförvärv.

Förtätning och omvandling - generella riktlinjer

Områden med tät bebyggelse har sällan tillkommit av en slump. Det finns kvalitéer som gjort att människor valt att bygga och bosätta sig just där. Det finns idag en stor efterfrågan på bostäder med hög tillgänglighet i centrala lägen med närhet till service, handel, resecentrum mm. En översyn av förtätningens möjligheter i Tranås tätort visar på en potential i storleksordningen 500-1000 nya bostäder, huvudsakligen i flerbostadshus. Möjligheterna till förtätning i de mest centrala delarna är emellertid begränsade, både av miljöfaktorer såsom buller från järnväg och biltrafik och av motstående markanspråk. Fördelarna med förtätning är samtidigt betydande, inte minst ur ett hushållningsperspektiv då det ofta finns en färdig infrastruktur och man i hög grad slipper ta natur och jordbruksmark i anspråk samt att det medverkar till att utveckla en dynamisk stadskärna.

Möjligheter till omvandling och förtätning ska tillvaratas förutsatt att:

- Det kan bidra till önskvärd utveckling enligt översiktsplanens inriktning och/eller förstärker karaktären i det aktuella området med särskild hänsyn till kulturhistoriska värden.
- Det förstärker underlaget för service och kollektivtrafik samt bidrar till minskat bilåkande
- Det bidrar till nya bostäder i områden där det finns en hög efterfrågan. Förtätning i centrala delar ska i första hand syfta till att tillgodose behovet av flerbostadshus.
- Det kan bidra till att uppfylla bostadssociala behov och generera flyttkedjor i enlighet med bostadsförsörjningsprogrammets inriktning.
- Det är förenligt med en ändamålsenlig och funktionell grönstruktur enligt översiktsplanens inriktning.
- Behovet av parkeringar, angöringar, gång- och cykelbanor och övrig infrastruktur kan tillgodoses på ett tillfredställande vis.
- Det inte innebär risk för att konservera och bygga fast sig i strukturer som begränsar genomförandet av den övergripande utvecklingsstrategin enligt översiktsplanen.
- Det kan genomföras utan att risker för miljö och hälsa eller negativa sociala effekter uppstår.

2.3 Kommunikationer - transportsystem

Tranås geografiska läge längs Södra Stambanan och med koppling mot två större arbetsmarknadsregioner erbjuder en betydande utvecklingspotential. Tranås resecentrum är ett viktigt nav i såväl lokal- som regionaltrafik och tätorten har ett relativt väl utbyggt gång- och cykelvägnät. Samtidigt utgör järnvägen en barriär för tätortstrafiken.

För landsbygd och mindre tätorter som inte omfattas av linjetrafik finns närtrafik. Det finns en efterfrågan på förstärkt kollektivtrafik samt utbyggnad av gång- och cykelvägar i relationen stad och landsbygd.

De viktigaste större vägarna är väg 32 mot Eksjö respektive Mjölby och via E4 norrut mot Linköping, väg 133 mot Gränna och via E4 söderut mot Jönköping, väg 131 mot Österbymo samt väg 1009 mot Ödeshög. Delar av väg 32 har nyligen rustats upp med bland annat 2+1 – väg men det återstår fortfarande sträckor med sämre kapacitet. Godstrafiken i Tranås kommun är helt baserad på vägbundna transporter. Läge för kombiterminal har identifierats strax söder om Tranås tätort.

I den pågående planeringen av nya stambanor för höghastighetståg är Tranås utpekad som stationsort. Projektet handlar i lika hög grad om bostadsbyggande som det gör om transporter och skulle innebära en stor struktupåverkan både lokalt och regionalt. En mer avgränsad korridor för sträckning och stationsläge kommer dock inte att kunna redovisas i denna översiktsplan.

Övergripande riktlinjer

- Persontrafik och transporter ska så långt möjligt kunna ske via resurssnåla trafikslag och trafiksystemet planeras med helhetssyn där de olika trafikslagen kompletterar varandra. På strategiska platser, såsom in- och utfarter, resecentrum etc ska det finnas goda möjligheter till smidiga byten mellan olika trafikslag med ett ”hela resan” perspektiv.
- Stadens olika områden och målpunkter ska knytas samman av en infrastruktur som främjar resurssnåla transportsätt. En starkare koppling mellan östra och västra delarna av Tranås ska eftersträvas.
- I relationen stad och land eftersträvas en utveckling med bra standard på det mindre vägnätet, säkra cykelvägar i pendlingsrelationer där cykel är ett gångbart alternativ samt en utveckling av kollektivtrafiken med avseende på både linjetrafik och närtrafik.
- På regional nivå ska Tranås kommun verka för bättre pendlingsmöjligheter genom snabbare förbindelser i stråken mot framförallt Linköping och Jönköping via järnväg samt genom bussförbindelser som kompletterar i dessa stråk liksom i de pendlingsrelationer där järnvägen inte är ett alternativ.
- Tranås kommun ska verka för att nya stambanor för höghastighetståg byggs ut så snabbt som möjligt och att Tranås blir stationsort och en del i detta system. Förutsättningarna för ett optimalt stationsläge ska beaktas vid alla beslut om mark och vattenanvändning inom det aktuella utredningsområdet. Tranås kommuns ställningstaganden kring olika passager och alternativ redovisas i avsnitt 3.14.
- Utveckling av trafiksystemet med avseende på hälsa och säkerhet behandlas under avsnitt 3.10 Miljö, hälsa, risker och säkerhet.

Gång

Att ta sig fram till fots är positivt för både miljö och folkhälsa. Planeringen bör därför bidra till att göra det mer attraktivt att gå. Sett till reslängd är gång i första hand ett alternativ upp till två kilometer. Täthet och funktionsblandning med attraktiva och trygga gångstråk är positivt för att fler ska röra sig till fots. Omvägar och otrygga miljöer är omvänt faktorer som motverkar viljan att gå till fots.

Riktlinjer

- I förhållande till andra trafikslag ska gångvägnätet kunna erbjuda de kortaste avstånden.
- Gångvägar ska upplevas säkra, trygga och trivsamma dag som natt för alla oavsett kön, ålder eller fysisk förmåga.
- Vid planering, nybyggnad och ombyggnad av gator, allmän plats och nya bostads- och verksamhetsområden ska fotgängares perspektiv alltid beaktas.
- Säkra gångvägar till- och från skolor och olika fritidsaktiviteter ska särskilt prioriteras.

Cykel

Cykel är ett billigt, miljövänligt och hälsofrämjande transportmedel. Cykeln fyller en viktig roll i ett hållbart transportsystem där små lättare transporter är ett måste för att minska transportsektorns energianvändning. För kortare resor är den dessutom ofta det snabbaste alternativet och tar liten plats. Planeringen bör därför bidra till att göra det mer attraktivt att cykla. Det behöver vara enkelt, bekvämt och säkert att cykla oavsett tid på dygnet. Med elcyklar ökar också avstånden där cykeln kan vara ett alternativ för t ex arbetspendling förutsatt att det finns vägar som lämpar sig att cykla på med tanke på bland annat trafiksäkerhet.

Riktlinjer

- I förhållande till vägtrafik ska cykelvägnätet kunna erbjuda kortare avstånd.
- Cykelvägar ska erbjuda god framkomlighet och komfort och upplevas som säkra, trygga och trivsamma under hela dygnet.
- Vid planering, nybyggnad och ombyggnad av gator, allmän plats och nya bostads- och verksamhetsområden ska cyklisters perspektiv alltid beaktas.
- I samband med standardhöjningar i det regionala vägnätet (t ex 2+1 väg) ska behovet av säkra cykelvägar tillgodoses i dessa stråk.
- I relationen stad och land prioriteras utbyggnad av cykelvägar längs väg 32/133 mot Gripenberg/Linderås och möjlig förlängning vidare västerut, gamla/nya väg 32 mot Sommen samt 131 mot Hestra i samarbete med Ydre kommun.

Vägtrafik – personbil och lastbil

Bilen fyller en viktig funktion för tillgänglighet och rörlighet på längre avstånd, inte minst på landsbygden och i de reserelationer där kollektivtrafik idag inte är ett alternativ. För godstransporter är vägarna idag det enda alternativet då infrastruktur, och i hög grad även kapacitet, för godstransporter på järnväg saknas. Det regionala och lokala vägnätet kommer därför under överskådlig tid att ha en avgörande betydelse för tillgängligheten i såväl det lokala som det regionala och nationella perspektivet.

Närhet och tillgänglighet är några av den mindre ortens viktigaste konkurrensfördelar och det förutsätter bland annat att det finns gott om parkeringar. Då inriktningen samtidigt är att staden ska förtätas blir detta en utmaning. Parkeringar för boende, för handel och för tågpendlare är exempel på behov som behöver tillgodoses på ett begränsat utrymme.

Riktlinjer

- För Tranås tätort ska utvecklingen av gatunätet syfta till att minska belastningen på centrala delar, undvika tung trafik genom centrum samt skapa en hög tillgänglighet mellan olika målpunkter samt för besökaren. Sedan tidigare finns förslag på större förändringar, bland annat förlängning av Västra Vägen och passage centralt under järnvägen.
- Nya parkeringar, eventuellt i form av parkeringshus, kan framförallt bli aktuellt i anslutning till järnvägen eller i andra liknande lägen där det inte är lämpligt att bygga bostäder.
- Principer för trafikanslutning till nya utbyggnadsområden redovisas under respektive områdesbeskrivning.
- Tranås kommun är positiv till standardhöjningar på det regionala vägnätet. En upprustning av återstående delar av riksväg 32 norrut och framförallt söderut bör prioriteras.

Vägtrafik – buss

Buss är i jämförelse med personbilar mer yt- och energieffektiv förutsatt en hög beläggning. Busstrafiken fyller en viktig funktion för de som inte har tillgång till bil och är i vissa pendlingsrelationer ett alternativ även till tåg. I gaturummet ställer busstrafiken särskilda anspråk på bland annat framkomlighet och hållplatser samt, beroende på teknikval, även anläggningar för laddning mm. Aktuella utredningar finns för ny stadsbusstrafik. För landsbygd och mindre tätorter som inte omfattas av linjetrafik finns närtrafik.

Riktlinjer

- Möjligheten till trafikförsörjning med busslinje ska beaktas vid all planering av nya bostadsområden och andra målpunkter.
- Vid planering, ombyggnad och utbyggnad av gatunätet ska förutsättningarna för busstrafik alltid beaktas.
- Närtrafiken bör omfatta alla delar av kommunen där linjetrafik saknas eller har starkt begränsad turtäthet. Framförallt behöver underlaget för kollektivtrafik på landsbygden förstärkas.
- Den regionala busstrafiken behöver generellt utvecklas i de relationer där tågförbindelse saknas eller är bristfällig.
- Tranås kommun ska verka för att ny tätortstrafik med halvtimmestrafik införs enligt aktuellt förslag.

Järnväg

Järnväg är vanligen överlägset vägtrafiken med hänsyn tagen till energianvändning och restider. Tranås geografiska läge längs Södra Stambanan innebär en betydande utvecklingspotential och stationsområdet den naturliga knutpunkten för all kollektivtrafik i kommunen. Stationen trafikeras av både pendeltåg och fjärrtåg med bland annat några X2000 - stopp.

En aktuell åtgärdsvalsstudie finns avseende möjligheten till ett nytt spår för uppställning av vändande tåg mot Nässjö – Jönköping som skulle frigöra kapacitet och skapa bättre förutsättningar för en rationell tågpendel söderut.

Godstrafiken i Tranås kommun är idag helt baserad på vägbundna transporter. Lägen för eventuell kombiterminal för omlastning till järnväg har identifierats omedelbart söder om Tranås tätort i anslutning till Hubbarps industriområde.

Riktlinjer

- För att utveckla pendeltågstrafiken ska Tranås kommun verka för antingen ett nytt mellanregionalt trafikeringssupplägg med genomgående tåg utan byten hela sträckan Norrköping – Jönköping alternativt fysisk ombyggnad med nytt uppställningsspår för vändande tåg för att underlätta en rationell pendeltågstrafik och samtidigt avlasta huvudspåret
- Tranås kommun ska fortlöpande bevaka förutsättningarna för etablering av kombiterminal för omlastning mellan väg och järnväg.
- Den pågående planeringen av nya stambanor för höghastighetsjärnväg och station Tranås redovisas som ett eget avsnitt under fliken hänsyn avsnitt 3.14.

Bredband – nationella mål för utbyggnad

Ett helt uppkopplat Sverige handlar om att bredbandsinfrastrukturen ska motsvara användarnas behov av uppkoppling. Användaren ska vara trygg i att uppkopplingen fungerar för de bredbandstjänster som den används för. Det bidrar till ett demokratiskt, jämlikt och jämställt samhälle som är väl rustat för framtiden.

Den nationella bredbandsstrategin innebär i princip att till år 2025 ska hela Sverige ha tillgång till snabbt bredband och redan till år 2020 bör 95 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 mbit/s.

Läget i Tranås – riktlinjer och planerad utbyggnad

Fibernätet i Tranås tätort är fullt utbyggt från och med kvartal 1 2019. Detta innebär att 97 % av alla hushåll i kommunen har tillgång till fiber. Återstående delar av landsbygden omfattar 270 hushåll där utbyggnad kommer att ske under 2020/21. Därefter i princip 100 % täckning i Tranås kommun. Vid planering av nya bostads- och verksamhetsområden ska förutsättningarna för tillgång till bredband alltid beaktas.

2.4 Grönstruktur - stadsgrönska och tätortsnära natur

Närheten till grönområden och natur är en viktig del i vardagsmiljön. En funktionell grönstruktur har flera nivåer, från bostadsnära grönområden till större parker och naturområden som hänger ihop med varandra och med den tätortsnära naturen i gröna stråk som både ger en god tillgänglighet och gynnar biologisk mångfald. Grönstrukturen bidrar även med ekosystemtjänster som t ex skugga, fördröjning och rening av vatten, koldioxidupptag, människors förbättrade hälsa mm. Grönstrukturen har alltså såväl kulturella och sociala värden som ekologiska och ekonomiska värden.

Grönstrukturen i Tranås tätort präglas i centrala delar av det band av parker och naturområden som löper längs med Svartån med Ekmarkspark och Östanåparken som mest utmärkande. Detta stråk har betydelse för hela staden samtidigt som det finns ett flertal mindre parker och naturmiljöer knutna till de olika stadsdelarna. I Tranås närmaste omgivning finns flera större naturområden som används flitigt för olika aktiviteter. Förutom Illerns naturreservat, som är särskilt avsatt för motion och friluftsliv, finns större välbesökta naturområden i anslutning till bland annat Stoeryd, Norraby, Ängaryd, Hjälmaryd samt i stort sett hela

området mellan Tranås tätort och sjön Sommen. Även många vattendrag ingår som en del av grönstrukturen, det gäller inte minst sjön Sommen, som är riksintresse för naturvård och friluftsliv, samt Svartån genom Tranås tätort.

Övergripande riktlinjer

- Grönstrukturen ska säkerställa god tillgång till parker och naturområden i alla delar av tätorten för att tillgodose olika former av behov, exempelvis vardagsrekreation, motion, fritidsaktiviteter, mötesplatser, lek och naturupplevelser.
- De gröna värdena ska inte bara behållas utan även utvecklas och förstärkas i både befintliga och nya parker och naturområden.
- Grönstrukturen i Tranås tätort ska utvecklas integrerat med att staden expanderar och förtätas. De gröna stråk och kilar som kopplar samman det centrala parkstråket med omgivande natur ska utvecklas och förstärkas i strategiska delar för att skapa ett sammanhängande nätverk av grönytor i staden.
- Nyanläggning och förvaltning bör landskapsanpassas för att bevara och förstärka befintliga värden och förtätning bör om möjligt ske på redan idag hårdgjorda ytor.
- Den gröna infrastrukturen ska utformas för att utveckla och tillvarata stadens ekosystemtjänster som t ex dagvattenrening, fördröjning av höga vattenflöden, skugga vid höga temperaturer, buffertzoner av våtmark eller lövträdkorridorer i skogen för att förhindra okontrollerbara skogsbränder mm.
- Kartlagren för grönstruktur redovisar de områden och stråk där natur- och rekreationsintresset är prioriterat gentemot annan markanvändning. I de fall där annan markanvändning måste ske på områden med höga friluftsvärden bör särskild hänsyn tas till friluftslivet vid anläggning. Se vidare under fliken Hänsyn.
- Ett antal områden med särskilt höga naturvärden är formellt skyddade som naturreservat eller Natura 2000 – områden. Det finns också naturtyper som är generellt skyddade liksom mindre områden som avgränsats med biotopskydd. Det är emellertid bara en mindre del av kommunens naturvärden som har ett formellt skydd, det vill säga där markanvändningen är naturvård och inget annat. För en redovisning av kommunens naturvärden i sin helhet och vilka hänsyn som gäller se avsnittet 3.1 Natur och vatten under fliken Hänsyn.

2.5 Utveckling av Tranås tätort

För Tranås tätort eftersträvas en sammanhållen expansion så att den närhet som finns mellan bostadsområden och natur, parker, fritidsaktiviteter, service och stadskärna kan tillvaratas och förstärkas. Det sammanhållna stråk av handel, service och offentliga miljöer som Tranås centrum med Storgatan utgör ska stärkas och utvecklas. En starkare koppling mellan östra och västra delarna av staden eftersträvas.

Förtätning- och omvandling ska i första hand syfta till att skapa förutsättningar för fler bostäder med god tillgänglighet i centrala lägen. Förtätning bör om möjligt ske på redan idag hårdgjorda ytor.

Expansionsriktningen för större bostadsområden är åt norr, söder och öster och för nya verksamhetsområden väster om väg 32. I centrala och/eller stationsnära lägen ska en hög exploateringsgrad eftersträvas.

Här nedan beskrivs de större utbyggnadsområden och förändringar som föreslås i olika tidsperspektiv. Beskrivningarna har gjorts så konkreta som möjligt utan att riskera att skapa låsningar för framtida detaljplanering och avgränsningarna är i detta skede mycket grovt tilltagna. Några av de områden som tagits med i beskrivningen är så kallade strategiska områden som kan bli aktuella på längre sikt eller som alternativ och därför är att betrakta som reservområden för olika ändamål. Mer information om strategiska områden och vad det innebär finns i avsnitt 2.9.

Granelund/Skobo

Området ligger i anslutning till norra delen av Tranås tätort öster om järnvägen och ägs av Tranås kommun. Mot väster gränsar området mot järnvägen och i öster och norr mot sjön Sommen. Centralt i området ligger Norraby återvinningscentral och en avslutad deponi. För återvinningscentralen utreds alternativa lokaliseringar. I sydöstra delen ligger Norraby golfbana och inom området finns även populära grönområden med ett omfattande nät av stigar. Terrängen i de västra delarna är delvis kuperad och blockig med relativt höga naturvärden knutna till gammal tallskog.

De östra delarna av området, Norraby, har successivt byggts ut med villabebyggelse längs sjön medan möjligheten att exploatera inre delar av området länge begränsades av den före detta deponin. I dagsläget pågår planläggning för ny skola i södra delen (Granelund) och ny villabebyggelse i anslutning till befintlig bostadsbebyggelse (Norraby 4). I norr, längs Skoboviken, finns ett område som föreslås utredas för eventuell framtida småbåtshamn.

Delar av området berörs av pågående utredningar om framtida station för höghastighetståg. Ett beslutat stationsläge har stor betydelse för vilken typ av bebyggelse som är aktuell. Ett stationsläge i närområdet skulle innebära en betydligt högre exploateringsgrad med både bostäder, verksamheter och nödvändig infrastruktur.

Särskilda hänsyn

- Rekreation och friluftsliv i inre delar samt kopplingar mot sjön Sommen.
- Naturvärden knutna till framförallt gammal tallskog.
- Möjligheter till fördröjning av dagvatten i samband med att mer yta hårdgörs.
- Buller och risker från järnväg
- Verksamhetsbuller från återvinningscentral samt markarbeten på fd deponiområdet.
- Riskhänsyn avseende farligt gods transporter inom 150 meter från järnväg.
- Föroreningar från tidigare deponi som begränsar byggbar mark.
- Reservation för höghastighetsjärnväg och stationsläge.

Förslag till markanvändning

- Västra delen av området, mellan deponin och järnvägen avsätts för bostadsbebyggelse. Utbyggnaden föreslås delas upp i en sydlig del med utgångspunkt i den planerade skolan och en nordlig del mot Skobo. Mellan de två delarna avsätts ett grönområde.
- I de inre delarna öster om området avsätts ett rekreativområde som i söder ansluter till golfbanan och i norr till sjön. Den före detta deponin ska

efter sluttäckning planteras och integreras i grönområdet. Längs järnvägen sparas en korridor för biologisk spridning och som buffert mot järnvägsbuller.

- Primär anslutning till området är söderifrån samtidigt som fortsatt utbyggnad i norr aktualiserar ytterligare anslutningar. Befintlig infrastruktur tillvaratas så långt möjligt. För den nya skolan planeras ett upptagningsområde som förutsätter åtgärder i gång- och cykelbanenätet med bland annat en cykelpassage mot Stoeryd på andra sidan järnvägen.
- Planläggning måste ske med särskild hänsyn till pågående utredningar om station för höghastighetsjärnväg så inte möjligheten till en stationslokalisering och utveckling av stationsnära bebyggelse begränsas.
- För området som helhet eftersträvas en blandad bebyggelse med en högre exploateringsgrad (upp till 6 våningar) i Granelunds delen. För en god markhushållning eftersträvas relativt små villatomter <1000m²
- Utveckling av området planeras på medellång sikt (<15 år) för ca 300 bostäder i Granelund och 150 i Skobo.

Stoeryd

Området ansluter till norra delen av Tranås tätort på västra sidan av järnvägen och ägs av Tranås kommun. I söder ligger Stoeryd bostadsområde, med ett stort bestånd flerbostadshus men även villabebyggelse, och i väster Stoeryd industriområde. I norr ligger Strånnasjön som är ett Natura 2000 – område. Mellan sjön och befintlig bebyggelse finns ett stort naturområde med bland annat motionsspår. I norra delen av området ligger också en Handelsträdgård. Naturen i området är delvis starkt kuperad och utgörs huvudsakligen av barrblandskog med höga inslag av gammal tall. Området kan sägas vara Tranås port till Hålavedskogarna.

Det historiskt stora överskottet på lägenheter i Stoeryd är numera fyllt och delar av beståndet har omvandlats till bostadsrätter och trygghetsboende. Området har idag en mycket hög andel barnfamiljer och egen förskola. Stoeryd industriområde har under senare år utvecklats med enstaka nyetableringar och utbyggnad av befintliga verksamheter. Området är idag mycket trångbott och saknar möjligheter till framtida expansion.

Tillsammans med delar av Norraby/Granelund utgör Stoeryd ett nyckelområde i Tranås kommuns planering för ny station för höghastighetståg. En framtida stationslokalisering skulle ha en mycket stor inverkan på markanvändningen med avseende på infrastruktur och täthet.

Särskilda hänsyn

- Naturen norr om Stoeryd har höga rekreativvärden. Med en hög andel flerbostadshus samt påtagliga barriärer i väster och öster bör stor hänsyn tas till tätortsnära natur.
- Strånnasjön är skyddad som Natura 2000 – område.
- Buller och risker från järnväg.
- Reservation för höghastighetsjärnväg och stationsläge.

Förslag till markanvändning

- Området utgör en strategisk markreserv för planering av bostäder på lång sikt (>15 år).

- Planläggning i större omfattning bör föregås av ett planprogram för hela området.

Sibbarp - Hätte

Det aktuella området ligger mellan Tranås tätort och Hätte och är i privat ägo. I norr avgränsas området av Hättevägen och i söder ligger Bredstorp. Generellt sett är hela området mellan Tranås och Hätte av betydelse för friluftslivet. Norr om Hättevägen och det aktuella området finns ett relativt välbesökt strövområde ut mot Svartån och Tranås säteri och i söder ligger Holavedsleden. I närområdet ligger även flera fritidsanläggningar, bland annat Hätte Bad och Camping samt Bredstorps Idrottsplats (IP). Naturen utgörs till större delar av ett flackt landskapsbevuxet landskap men också en genomgående ravin som delar upp området i 2 naturliga platåer, den första direkt söder om vägen och den andra i höjd med Sibbarp.

Redan i 1980 års generalplan för Tranås tätort redovisades en utbyggnadsstrategi med tätortsexpansion ut mot Tranås säteri och Hätte. Området har i senare översiktsplanering avgränsats till söder om Hättevägen. De huvudsakliga skälen till att området är fortsatt aktuellt är det fördelaktiga läget med attraktiva omgivningar, relativt enkla markförhållanden, en väl utbyggd infrastruktur samtidigt som det inte finns några särskilt utpekade allmänna intressen som konkurrerar med en utbyggnad. Friluftslivets intressen är väl tillgodosedda i omgivande delar och till skillnad från närliggande Bredstorp påverkas inte jordbrukets intressen

Särskilda hänsyn

- I närområdet finns betydande värden för friluftslivet och flera fritidsanläggningar av betydelse för hela Tranås kommun och även viss betydelse för grannkommunerna.
- Längs Hättevägen ligger ett stråk med fornlämningar som där arkeologisk utredning delvis utförts.
- Eventuellt finns behov av fördröjning av dagvatten vilket kan samordnas med befintligt system för bostadsområde i Hätte.

Förslag till markanvändning

- Området prioriteras som ett av Tranås huvudsakliga expansionsområden för ny bostadsbebyggelse och kan utvecklas i etapper. Mellan befintlig bebyggelse och olika etapper lämnas gröna hänsynskorridorer.
- I första hand bebyggs området längs Hättevägen i anslutning till befintlig infrastruktur med de södra delarna som reservområde för eventuell ytterligare utbyggnad.
- I söder avsätts ett sammanhängande grönstråk som avgränsar utbyggnadsområdet och kopplar samman Tranås tätort med Hätte och sjön Sommens strand.
- Området angörs från Hättevägen och beroende på fortsatt utbyggnad och omfattning kan även angöring bli aktuell via Hätte.
- En blandad bebyggelse ska eftersträvas samtidigt som mer perifera delar lämpar sig särskilt för villabebyggelse.
- Förutsatt markåtkomst kan området planläggas för ca 150 bostäder på kort sikt (<5 år).

Bredstorpsområdet

Området ligger öster om Tranås tätort utmed väg 131 mot Österbymo och är i kommunal ägo. Delar av området utgörs av jordbruksmark. Norr om området ligger Hätte med bostadsbebyggelse och camping. I närområdet finns ett flertal rekreations- och fritidsanläggningar, bland annat Bredstorps Idrottsplats (IP), Motorbana, Hätte badplats mm. Området mellan Tranås tätort och sjön Sommen har generellt sett höga friluftsvärden. I områdets norra utkant går Holavedsleden. Naturen utgörs till större delar av ett relativt flackt och öppet odlingslandskap med åkrar och odlingslandskap men även sankare partier med blandskog.

Det huvudsakliga skälen till att området aktualiserats som strategiskt alternativ för bostadsbebyggelse är behovet av att i närtid kunna planlägga för ett nytt större villaområde, ett behov som med hänsyn tagen till markåtkomst och pågående planering av höghastighetsjärnväg är svårt att tillgodose på andra platser.

Planläggning för bostadsbebyggelse i lite större omfattning innebär emellertid att jordbruksmark måste bebyggas. Motsvarande behov skulle därför bättre kunna tillgodoses genom att planlägga Sibbarpsområdet norr om Bredstorp. Området är emellertid i privat ägo. Se särskilda kommentarer/diskussion under Sibbarp – Hätte nedan.

Särskilda hänsyn

- Jordbruksmark får endast ianspråkats för ny bebyggelse om det är nödvändigt för att tillgodose väsentliga samhällsintressen.
- Bebyggelsestrukturen kring Bredstorps gård har ett kulturhistoriskt värde att beakta.
- I närområdet finns betydande värden för friluftslivet och flera fritidsanläggningar av betydelse för hela Tranås kommun och även viss betydelse för grannkommunerna.
- En bullerkälla att särskilt beakta är motorbanan som begränsar expansion söderut.
- Söder om det aktuella området har en solpark anlagts.
- Genom området går råvattenledningen från kommunens vattentäkt i Seglarvik som försörjer större delen av kommunens befolkning och även delar av grannkommunerna med dricksvatten.
- Väg 131 ingår i funktionellt prioriterat vägnät vilket kan innebära höjda hänsynskrav utöver bullerhänsyn. Se kap 3.9.

Förslag till markanvändning

- Området utgör en strategisk markreserv för planering av bostäder och är i första hand ett alternativ till Sibbarp-Hätte.
- Alternativt utvecklas delar av området för friluftslivets behov med verksamheter som är förenliga med ett fortsatt jordbruk
- Planläggning i större omfattning bör föregås av ett planprogram för hela området.

Kommentar/Diskussion: Sibbarp-Hätte - alternativ strategi till exploatering i Bredstorpsområdet

I första hand eftersträvas ett kommunalt markförvärv som möjliggör nya bostadsområden på Sibbarp-Hätte. I ett sådant scenario begränsas behovet av utbyggnad på Bredstorp och utbyggnad av ett nytt större villaområde kan

genomförs utan att ianspråkta jordbruksmark. I detta scenario är en alternativ möjlighet att utveckla Bredstorp utifrån ett kombinerat friluftslivs/jordbrukssyfte med bland annat lokalisering av en ny ridanläggning till området. Även i detta fall krävs dock hänsyn till buller från motorbanan.

Tostås

Området ligger söder om Tranås tätort i anslutning till Tostås – Fröafall med i huvudsak villabebyggelse samt skola och samlingslokaler. Större delen av det aktuella området är i kommunal ägo. I väster avgränsas området av Bordsjövägen och Hjälmalyd industriområde. I öster utgör befintlig bebyggelse och planlagd mark för bland annat hästgårdar gräns för expansion. Större delen av området sluttar mot nordväst och består huvudsakligen av skog med stort inslag av lövträd. Längre åt sydost avbryts sluttningen av en skarp brant som bildar naturlig gräns för expansion. Naturen i området har en relativt god tillgänglighet och är ett populärt strövområde för framförallt omkringboende.

Tostås och Fröafall är populära områden för framförallt villabebyggelse. Senare års planläggning för bostäder har i huvudsak koncentrerats längs Råsvägen. Området har sedan tidigare ingått i översiktsplanen som en av de prioriterade expansionsriktningarna för ny bostadsbebyggelse.

Särskilda hänsyn

- Tätortsnära natur med betydelse för rekreation och friluftsliv i framförallt de östra delarna.
- Partier med ädellövskog och potentiella spridningssamband mot bl a Åbonäs.
- Planlagt område för hästgårdar (Åsens hagar) i öster och industriområde i väster.
- Vid fortsatt expansion norrut särskild hänsyn till tätortsnära natur och odlingslandskap.

Förslag till markanvändning

- Påbörjad detaljplaneläggning omfattar de södra delarna av området.
- Gröna områden och stråk sparas så att det även fortsättningsvis finns kopplingar till omgivande natur och till mer centrala grönstråk längs Svartån.
- Angöring till området kan ske via Majmålavägen, befintligt gatunät eller genom ny väg mellan Majmålavägen och Råsvägen.
- Längs områdets västra och östra avgränsning beaktas behovet av skyddsavstånd och eventuella trädridåer mot industri respektive hästhållning.
- En blandad bebyggelse som kompletterar det befintliga bostadsbeståndet bör eftersträvas.
- Den södra delen av området planläggs för ca 80 bostäder på kort sikt (<5 år).
- En möjlig expansionsriktning mot nordost redovisas som strategisk markreserv.

Trollsjön – Fällan

Området är i kommunal ägo och gränsar mot västra delen av Tranås tätort med bland annat Ängaryd bostadsområde, Griftegården och Västra industriområdet. I väster avgränsas området av Väg 32. Genom området passerar gamla

Grännavägen. Söder om vägen ligger Trollsjön med en kommunal badplats och i norra delen finns Fällans koloniområde. Terrängen är delvis kuperad med flackare delar väster om Trollsjön och infartsvägen till Fällan. I området finns ett omfattande nät av stigar med ett par passager över till andra sidan av väg 32. Norra delen av området ingår i ett större sammanhängande barrskogsområde med inslag av mycket gammal tall och goda spridningssamband norrut. Området saknar anslutning till kommunalt vatten och avlopp.

Ny bebyggelse och anläggningar som under senare år tillkommit i närliggande området Ängaryd omfattar bland annat en förskola, en näridrottsplats samt bostäder i mindre omfattning. Området kring Trollsjön och Fällan har aktualiserats som ett alternativ för utveckling av de västra delarna av tätorten.

Särskilda hänsyn

- Området måste utvecklas med stor hänsyn till topografin och rekreativvärden.
- I de norra delarna höga naturvärden med goda spridningssamband norrut
- För Trollsjön gäller 100 meter strandskydd
- Väg 32 ingår i funktionellt prioriterat vägnät och utgör riksintresse men är även primär transportled för farligt gods vilket kan innebära höjda hänsynskrav. Se kap 3.9.
- Bullerpåverkan från väg 32 innebär sannolikt ett längre hänsynsavstånd än de krav som gäller för enligt ovanstående.
- Befintliga kraftledning i den nordvästra delen av området.
- Eventuella behov av utvidgning av Griftegården samt Fällans koloniområde.

Förslag till markanvändning

- Området utgör en strategisk markreserv för tätortsutveckling på lång sikt (>15 år).
- Lämplig markanvändning för olika delar av området bör utredas med utgångspunkt i ovanstående redovisade hänsynsaspekter.

Junkaremålens backar

Området ligger på höjderna öster om Junkaremålsskolan. I norr gränsar det mot bostadsområdet Bäck, i öster mot Bredstorp IP och i söder mot Illerns naturreservat. Marken är i kommunal ägo. Terrängen är mycket kuperad och domineras av tallskog. I norra delen, längs östra vägen, finns en pulkabacke och bollplan. Genom området går idag 4 väl använda gång och cykelvägar som knyter samman staden med Bredstorps idrottsplats. Närmaste huvudled i gatunätet är Östra vägen. I området ligger ett dieseldrivet reservkraftverk.

Området har aktualiserats i och med en tilltagande efterfrågan på centrala lägen för framförallt grupphus och flerfamiljshus. Inom ramen för ett program som omfattar hela området utreds olika utbyggnadsalternativ.

Särskilda hänsyn

- Expansionsmöjligheter för Junkaremålsskolan och Bredstorp Idrottsplats.
- Utrymme för lek och aktivitet i anslutning till skolan.
- Reservkraftverk inom området är en del i kommunens krisberedskap.
- Delvis svåra terrängförhållanden.

- Planering av området bör samordnas med Bredstorp IP med tanke på bland annat dagvattenhantering.

Förslag till markanvändning

- I de norra delarna av området planläggs för ca 200 bostäder i flerbostadshus med en relativt tät och hög bebyggelse.
- Området angörs från Östra vägen via en ny infart strax söder om Bäck.
- Den södra delen av området utgör tills vidare en strategisk markreserv för ytterligare expansion.
- Planläggning i större omfattning bör föregås av ett planprogram för hela området.
- Utveckling av norra delen av området planeras på medellång sikt (5-15 år).

Näckströmsområdet

Området ligger längs Lillåns norra strand strax söder om Granelund och i anslutning till Näckströmsområdet. I östra delen gränsar det mot bland annat golfbanan. Idag används området för olika verksamheter av icke störande karaktär och är relativt lågt exploaterat. Området har aktualiserats som möjligt förtättningsområde med både bostäder och verksamheter. I direkt anslutning till området ligger både kommunens avloppsreningsverk och en större fritidsbåtshamn. Delar av området utgörs av sankare partier.

Särskilda hänsyn

- Pågående verksamheter i området, framförallt Tranås avloppsreningsverk
- Delvis svåra markförhållanden i sankare delar
- Delar av området kan behöva avsättas för dagvattenhantering/fördröjning
- Stråket längs Lillån ingår i tätortens grönstruktur.

Förslag till markanvändning

- Området utreds vidare som förtättningsområde för bostäder och verksamheter i den utsträckning som fortsatt drift av avloppsreningsverket medger.
- Angöring till området kan ske norrifrån via befintligt gatunät.
- Området lämpar sig för bebyggelse med varierande exploateringsgrad från marklägenheter i en våning till byggnation med max 3½ våning.
- Utveckling av området planeras på medellång sikt (5-15 år).

Prästgårdsområdet

Området ligger söder om Ängaryds griftegård och används idag delvis för parkförvaltningens verksamhet. I öster gränsar det mot västra industriområdet. Prästgårdsområdet har aktualiserats som en möjlig förtätning där utbredningen bland annat är beroende av parkförvaltningens framtida behov av lokaler och anläggningar. Längst i söder ligger kvarteret Backen som är planlagt för flerbostadshus. En nyckelfråga för områdets utveckling är dagvattenhanteringen med hänsyn till nedströms liggande verksamheter.

Särskilda hänsyn

- Pågående verksamheter i det närliggande industriområdet.

- Ett grönt stråk som knyter samman Ängaryd med Griftegården och vidare ut mot Fällan.
- Pågående verksamhet med bland annat trädgårdsmästeri kan innebära att delar av området är förorenat.
- Miljön runt prästgården söder om området har kulturhistoriska värden
- Möjligheter till fördröjning av dagvatten i samband med att mer yta hårdgörs.

Förslag till markanvändning

- Området utreds vidare som förtätningsområde med eventuell omvandling av verksamheter till bostäder.
- Angöring till området kan ske via befintligt gatunät norr- och söderifrån.
- Området lämpar sig för låg bebyggelse, t ex marklägenheter i ett eller två plan. Utveckling av området planeras på medellång sikt (5-15 år) med ca 50 bostäder.

Inre hamnen

Inre hamnen i Tranås tätort är sedan tidigare ett utvecklingsområde för förtätning med bostäder, verksamheter och olika aktiviteter samt en starkare koppling till centrum. Sedan föregående översiktsplan antogs har byggrätt för 2 höghus tillkommit varav ett är uppfört, hamnen har rustats upp med nya bryggor och på norra stranden har restaurangverksamheten utvecklats. Längre österut längs södra sidan av Svartån ligger ett mindre verksamhetsområde som är relativt lågt exploaterat (mindre industrier, handelsträdgård mm). De norra delarna med bland annat trädgårdsmästeri bedöms lämpliga som omvandlingsområden för bostadsändamål

Särskilda hänsyn

- Stråket längs Svartån ingår som en bärande del i tätortens grönstruktur.
- Hamnområdet har sommartid stor betydelse för fritidsaktiviteter och som social mötesplats.
- Eventuella konflikter mellan befintliga verksamheter och tillkommande bostäder kan behöva hanteras.
- Eventuella föroreningar från handelsträdgård med flera verksamheter behöver utredas vid eventuell omvandling.
- Vid planändring återinträder strandskyddet i området.

Förslag till markanvändning

- Området utreds vidare som förtätning/omvandlingsområde för verksamheter och bostäder samt för rekreationsändamål.
- Området ska utvecklas med hänsyn och anpassning till hamnområdets karaktär, verksamheter och tillgänglighet för allmänheten.
- Angöring till området kan ske via de infarter som finns till befintliga verksamheter.

Då området redan idag är stadsmiljö ianspråktaget med bebyggelse och en passage längs stranden är säkerställd anser Tranås kommun att en fortsatt utveckling är förenligt med strandskyddets syfte och därmed motiverar dispens/upphävande av strandskyddet.

Löverhult

Det aktuella området är beläget mellan Romanäs och Löverhult med strandskyddet som avgränsning mot sjön Sommen. Förslaget att planlägga området för bostäder har tillkommit på privat initiativ och bedöms ha mycket goda förutsättningar för att tillskapa attraktiva småhustomter i sjönära läge utan att komma i konflikt med några allmänna intressen. Norr om det aktuella området ligger Krämarp/Övrarp som nyligen blev kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp vilket sedan tidigare även gäller Röhälla i sydväst medan Romanäs för närvarande har egen avloppsanläggning (se nedan). Tillsammans med angränsande bebyggelsekoncentrationer längs sjön bildar Löverhult ett utvecklingsstråk med goda förutsättningar för koppling mot gamla väg 32 och tillgång till kollektivtrafik. Tranås kommun ser positivt på en utveckling av området då det motsvarar höga krav på attraktiva boendemiljöer och kan kopplas samman med en utveckling av Romanäs (se nedan).

Särskilda hänsyn

- En utbyggnad enligt förslaget förutsätter anslutning till kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp.
- För sjön Sommen gäller 100 meter strandskydd.
- I området finns ett nät av stigar av betydelse för rekreation och friluftsliv.

Förslag till markanvändning

- Området planläggs för ca 50 småhustomter med början längs gränsen mot Romanäs och fortsatt norrut längs sjön.
- Strax väster om Löverhult och norr om Röhälla finns tänkbart läge för ytterligare 15 tomter.
- Planläggning och utbyggnad på kort sikt (<5 år) eftersträvas.
- Bebyggelsen anpassas till befintligt stignät med gröna stråk och områden.
- Området ansluts till kommunalt vatten och avlopp via Röhälla med möjlig vidarekoppling till VA – nätet på Krämarp/Övrarp.
- Området angörs via befintlig väg via Röhälla.
- Områdets utveckling förutsätter privat initiativ.

Romanäs

Romanäs fd Sanatorium med omgivning är sedan tidigare planlagt för 12 småhustomter som ännu inte bebyggts. Förutom sanatoriets byggnader finns även flerbostadshus och enstaka småhus i det aktuella området. Med en direkt koppling till sjön Sommen och Romanäs naturreservat har området mycket goda förutsättningar för att erbjuda attraktiva boendemiljöer i ett relativt tätortsnära läge.

Särskilda hänsyn

- Närområdet med sjön Sommen och reservatet har stor betydelse för rekreation och friluftsliv.
- För sjön Sommen gäller 100 meter strandskydd.
- Delar av Romanäs gård är skyddad kulturmiljö.
- Inom området finns ett före detta trädgårdsmästeri som eventuellt kan hysa föroreningar.

Förslag till markanvändning

- Delar av området avgränsas för planläggning av ytterligare bostäder, i första hand småhus, vilket innebär ca 10-15 ytterligare tomter.
- Planläggning och utbyggnad på kort sikt (<5 år) eftersträvas
- Det nya tillskottet av bostäder aktualiserar anslutning av kommunalt vatten och avlopp.
- Området angörs via befintlig väg via Röhälla.
- Områdets utveckling förutsätter privat initiativ.

Verksamheter – Höganloft/Bredkärr m fl

Höganloft är kommunens huvudsakliga utbyggnadsområde för industri och verksamheter som behöver lokaliseras avskilt från bostadsbebyggelse med ett relativt stort område planlagt för ändamålet. Fortsatt utbyggnad av större verksamhetsområde på kommunägd mark är möjlig norrut på Bredkärr men innebär i så fall ianspråktagande av jordbruksmark. Alternativa expansionsriktningar åt framförallt väster förutsätter markförvärv och innebär generellt sett svårare terrängförhållanden.

Särskilda hänsyn och avvägningar

- Jordbruksmark får endast bebyggas för att tillgodose betydelsefulla samhällsintressen, då lämplig alternativ lokalisering saknas
- Alternativa expansionsriktningar västerut förutsätter markförvärv och innebär sannolikt mycket höga exploateringskostnader.

Förslag till markanvändning

- Redovisade områden och expansionsriktningar utgör strategisk markreserv för olika alternativ till utbyggnad med nya verksamhetsområden.

2.6 Centrumutveckling - Stadsvision

I Tranås Stadsvision beskrivs ett antal områden och frågor som har en nyckelroll för den långsiktiga utvecklingen av centrala Tranås. Till största delen handlar det om att ta tillvara på- och förstärka kvalitéer som redan finns, men även förslag till förändringar med det huvudsakliga syftet att förädla, förtäta, omvandla och skapa länkar.

Tranås centrum med Storgatan – riksintresse och servicenav

Tranås centrum med sitt utbud av handel, service och mötesplatser är av betydelse inte bara för den egna kommunen utan även för delar av grannkommunerna. Den täta miljön med sitt folkliv och utbud är en tillgång för den närhet som är en av småstadens viktigaste konkurrensfördelar. Inriktningen för centrum och Storgatan ska därför vara att på olika vis ytterligare förstärka denna täthet både med avseende på bebyggelse och på utbud. De möjligheter som finns att förtäta bebyggelsen längs Storgatan och i anslutande delar bör tillvaratas med hänsyn till riksintresset och stadskaraktären. Detta görs lämpligen genom att tillkommande bebyggelse inordnas i riksintresset, dvs fasadliv och entréer placeras i gräns mot gatan och bebyggelsen uppförs i 3-5 våningar med fasader av sten eller puts. Det är viktigt att bebyggelse utformas med förutsättning för verksamheter i bottenplan.

Södra utvecklingsområdet - funktionsblandning

Det södra utvecklingsområdet utgörs huvudsakligen av äldre industrimiljöer där inriktningen är att området efterhand integreras med stadskärnan med bostäder, handel, kontor och service. Omvandling skapar incitament till återanvändning och sanering av mark samtidigt som en funktionsblandning på sikt medför att miljöstörande verksamheter fasas ut. Startpunkter för en omvandling är företrädesvis de områden som idag är i sämst skick samt de som blir tillgängliga vid avveckling av verksamheter eller via försäljning. Området bör även utvecklas med en starkare koppling till Östanåparken och det centrala grönstråket.

Parkhallen-Idrottshallen-Stadshuset – plats för möten och mångfald

Området öster om Tranås centrum med bland annat Holavedsgymnasiet, Parkhallen, Idrotts- och Simhall, Stadshus samt parkmiljöer utgör ett sammanhängande offentligt rum med många olika funktioner. Området har berörts av olika utredningar för förstärkning av den offentliga karaktären med fler funktioner, lokaler och platser för utbildning, idrott och möten men också inslag av bostäder. Det gröna stråk som löper längs Svartån och knyter samman flera av stadens parker och grönytor är grunden i stadens grönstruktur och en viktig del i stadsbilden. De många komplexa frågor som berör områdets föreslås hanteras i ett samlat utvecklingsprogram.

Tranås resecentrum – stationsnära utveckling

Tranås resecentrum är både en viktig nod och ett utvecklingsområde för såväl bostäder som för verksamheter och infrastruktur. I stationsnära lägen bör en mycket hög densitet i markanvändningen eftersträvas med både bostäder och verksamheter. Att förtäta och skapa mycket rörelse i närområdet kan bidra till att området upplevs tryggt under en större del av dygnet. Samtidigt behövs tillräckliga ytor för resecentrums olika funktioner som t ex pendlarparkering för bil och cykel, busshållplatser, vändspår mm. Östra delen av centrala Tranås är idag väl integrerat med stationsområdet medan det finns ett behov av bättre kopplingar mot västra delen.

Västra utvecklingsområdet – läge för handel och service

I de inre delarna av västra industriområdet bör markanvändningen intensifieras och ge utrymme för mer verksamhet inom framförallt handel och service. Genom att kunna erbjuda plats för bland annat sällanköpshandel skapas ett attraktivt alternativ till externa etableringar som samtidigt kan fungera som dragare till centrum. Samtidigt bör en starkare fysisk koppling till centrum öster om järnvägen eftersträvas.

Trafik, länkar och passager

Utveckling av centrum enligt Stadsvisionen förutsätter även åtgärder i trafiksystemet som förbättrar tillgängligheten och minskar järnvägens påverkan som barriär. Sedan tidigare har en ny passage mellan östra och västra delen i centralt läge utretts som en bärande del i strategin. Projektet är vilande i avvaktan på bland annat pågående planering för ny station. En fråga om tillgänglighet är även tillgången till centrala parkeringar där bland annat områden nära järnvägen föreslås utredas för ändamålet.

2.7 Landsbygd och mindre orter

Ca 20 % av kommunens befolkning bor i någon av de mindre tätorterna eller på landsbygden. Tranås kommun ska verka för en levande landsbygd som möjliggör ett fungerande vardagsliv och i framförallt de västra glesbefolkade delarna av kommunen är detta en stor utmaning. Därför eftersträvas en bebyggelseutveckling som kan bidra till att stärka underlaget för bland annat skola, kollektivtrafik, omsorg och annan service.

Förutom Tranås tätort finns 4 mindre tätorter eller byar som också fyller en funktion som lokala kärnor och är viktiga för sin bygd för det har ett visst serviceinnehåll och fungerar som mötesplatser. Det är Sommens samhälle, Gripenberg-Ådala, Linderås och Adelöv. Traktbeskrivningarna för dessa orter har som syfte att i första hand beskriva förutsättningarna för att stärka underlaget i anslutning till dessa kärnor, utan att för den skulle exkludera någon del i kommunen.

Områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LiS) är i sammanhanget ett viktigt verktyg för att stimulera bostadsbyggande, verksamheter och tillgänglighet i prioriterade områden. Då hela kommunen i de sammanhangen kan definieras som landsbygd redovisas föreslagna LiS – områden mer ingående under egen rubrik.

Övergripande riktlinjer

- Lokala kärnor och landsbygden ingår i en geografisk och funktionell helhet tillsammans med centralorter och regionerna. Den geografiska och funktionella helheten behöver tillvaratas för en god utveckling av Tranås landsbygd.
- Olika behov och önskemål för boende behöver tillvaratas för att hela kommunens ska växa och vara attraktiv.
- Bebyggelseutveckling på landsbygden ska eftersträva en attraktiv landskapsbild, det vill säga tillvarata landskapets befintliga värde och karaktär.
- Frågan om byggnation kan, om det är lämpligt, prövas direkt i förhandsbesked och bygglov. Om det blir större by- och ortsbildningar kan planläggning behövas.
- En utveckling av landsbygden i Tranås kommun inkluderar ett hänsynstagande till jordbruksmark.
- För en långsiktigt hållbar utveckling krävs att ny bebyggelse lokaliseras där goda förutsättningar finns för en säker dricksvattenförsörjning och där avlopp kan hanteras på ett bra sätt.
- Kommunen är positiv till initiativ kring nischboenden.
- Möjligheterna till att bilda LIS-områden ska tillvaratas (se kapitel 2.8 Utveckling i strandnära läge)

Adelövstrakten

Den västra kommundelen är ett glesbefolkat område med Adelövs kyrkby och marknadsplats som historiskt centrum. I Adelövs socken som helhet bor ca 400 personer. Avståndet härifrån till Tranås är ca 25 km och till Jönköping ca 40 km. I Adelöv finns skola åk 1 – 6 och barnomsorg. Avståndet till närmaste dagligvarubutik är ca 10 km. Lokala arbetstillfällen finns framförallt inom de areella näringarna och service. Kollektivtrafiken utgörs i dagsläget av en busslinje längs väg 133 samt närtrafik. En särskilt välkänd aktivitet är Adelövs marknad.

Samlad bebyggelse finns huvudsakligen i anslutning till Adelöv samt kring sjön Noen, med företrädesvis permanentboende längs östra sidan från Tärenäs och norrut och med fritidshusområdet Vallstorp på västra sidan. Övriga delar av socknen utgörs av relativt gles landsbygd med mer sammanhängande jordbruksområden framförallt kring sjöarna.

Ur ett regionalt perspektiv har den västra kommundelen och i synnerhet Adelövsområdet ett bra strategiskt läge. Den relativa närheten till Jönköping i kombination med egen skola och möjlighet till sjönära boendemiljöer är viktiga förutsättningar för utveckling.

Hänsyn och avvägningar

Naturen norr om Adelöv ingår i ett stort opåverkat område som enligt miljöbalkens 3 kap 2 § ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdets karaktär. Särskilt skyddsvärda delar är Adelövsstråket med Stora och Lilla Glan samt Vänstern-Kalven-Frucken.

Områden som är formellt skyddade eller utgör riksintresse i Adelövstrakten är:

- Huluskogen, naturreservat och Natura 2000-område
- Sötåsasjön, Natura 2000-område
- Botilstorps ängs- och hagmarker, riksintresse för kulturmiljövård
- Kappetorp med Adelövs marknadsplats och fornlämningsområde, riksintresse för kulturmiljövård
- Adelövs porfyrtäkt, riksintresse för värdefulla ämnen och mineraler
- Näs herrgård och Brahälla slottsruin, ruinen är skyddad enligt fornminneslagen

Adelövsområdet ingår även i Biosfärområdet Östra Vätterbranterna vilket både innebär ömsesidigt hänsynstagande och förutsättningar för samverkan över ett större geografiskt område.

Förslag till markanvändning (inriktning)

- Med Adelövs kyrkby som kärna avgränsas områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge i vid Noen, Adelövssjön samt Sötåsasjön. Det primära syftet är att stärka serviceunderlaget i den västra kommundelen och framförallt med koppling till Adelöv och befintliga strukturer. Aktuella LiS – områden redovisas i kapitel 2.8.
- Tranås kommun är generellt positiv till ett ökat permanentboende och omvandling av fritidsbebyggelse, i synnerhet i sådana lägen som kan bidra till att stärka befintliga strukturer och service. Fritidsområdet i Vallstorp redovisas som särskilt utredningsområde.
- Med hänsyn till framtida utvecklingsmöjligheter för Adelöv bör riksintresset för bergtäkt (porfyr) begränsas något. Den nordliga ”spetsen” (se kartan) motsvarar knappt 5% av hela riksintresseområdet men innebär påtagliga begränsningar för långsiktig utveckling.

Sommens samhälle

Sommens samhälle ligger i den nordöstra delen av kommunen och gränsar i öster mot sjön Sommen. Bebyggelsen är utsträckt men med ett tydligt centrum och ligger till större delen på västra sidan av riksväg 32 och Södra stambanan, som

löper genom samhället. I själva tätorten bor ca 800 invånare. Avståndet till Tranås är 12 km, till Boxholm 8 km och till Linköping 55 km. Skola och barnomsorg åk 1-6 finns på orten. Lokala arbetstillfällen finns huvudsakligen inom service, hantverk och i mindre omfattning tillverkning. Närmaste dagligvarubutiker finns i Boxholm resp Tranås. Kollektivtrafiken utgörs i dagsläget av busstrafik och sedan tidigare finns förslag till läge för pendeltågstopp redovisat.

I anslutning till Sommens centrum öster om väg och järnväg ligger hamnområdet med Sommens pensionat, som i norr gränsar mot Lugnalandets industriområde. Nordost därom, mot sjön, ligger Sommens camping, som planlagts för bostadsändamål. Planlagd mark för bostäder väster om väg och järnväg finns på fyra platser: Allmänningen, Stallberga samt Södra och Norra Rockebro.

Den enskilt viktigaste framtidsfrågan för Sommens samhälle är etablering av ett pendeltågstopp. Men även bortsett från detta finns goda utvecklingsmöjligheter. Befolkningsunderlaget är tillräckligt stort för att det ska finnas grundläggande service på orten och det finns flera lägen som bedöms vara attraktiva för ny bostadsbebyggelse och verksamheter

Lediga och byggklara tomter finns på fyra platser:, sammanlagt ett 70-tal tomter för enbostadshus. Dessutom har sedan tidigare större områden benämnda Hålaveden och Mossebogatan utpekats som tänkbara för ny bostadsbebyggelse.

Hänsyn och avvägningar

- Sjön Sommen utgör riksintresse för naturvård och friluftsliv.
- Viktiga områden för friluftslivet är Aggasområdet, Fotbollsplanen i norr samt de allmäntillgängliga delarna av stranden inklusive strandpromenaden.
- Både väg 32 och järnvägen är påtagliga bullerkällor att beakta när ny bebyggelse planeras
- Både väg 32 och järnvägen är av riksintresse och dessutom primära transportleder för farligt gods, se kapitel 3.9.
- På Lugnalandet (Sommens camping) begränsas markanvändningen av föroreningar från tidigare industriverksamhet

Förslag till markanvändning (riktlinjer)

- Utöver den befintliga planlagda tomtdelen avsätts redovisade områden benämnda Hålaveden och Mossebogatan för reservändamål.
- På sjösidan kvarstår Lugnalandet (Sommens camping) som område för bostäder förutsatt att marken saneras. Från Stallberga och norrut finns möjligheter till viss komplettering och förlängning av området med ytterligare bostäder.
- Sommens centrum, hamnområdet och ett framtida resecentrum bör utvecklas till ett gemensamt offentligt rum. Med en genomtänkt sammanhållen gestaltning blir det en attraktiv och funktionell entré till samhället.
- Hamnområdet bör förstärkas med parkmiljö och aktivitetsytor samt bebyggelse för bostäder och verksamheter som förstärker hamnkaraktären.
- Från norra delen och lugnalandet bör det finnas ett grönt stråk som ansluter till hamnen och vidare söderut genom hela samhället. Längst i söder kan stråket övergå till en gång- och cykelväg mot Tranås

- För att möjliggöra större verksamhetsetableringar såsom industri, lager eller liknande finns idag ingen mark avsatt. Ett tänkbart alternativ om detta skulle bli aktuellt är att omlokalisera fotbollsplanerna till ett mer centralt läge väster om samhället, t ex Aggas.
- Längs stranden har ett LiS-område avgränsats som omfattar hela tätorten med en möjlighet till förlängning söderut. Utpekade LiS – områden redovisas i kapitel 2.8.

Gripenberg-Ådala

Gripenbergs tätort ligger vid den jordbruksdominerade Säbydalen ca 11 km sydväst om Tranås tätort och har ca 300 invånare i själva tätorten. Bebyggelsen, som så gott som uteslutande består av enfamiljshus, är starkt präglad av väg 133 och Södra stambanan som båda löper igenom samhället. Väster om Gripenberg, på andra sidan av Svartån och i Linderås församling, ligger Ådala- Finnanäs med tillsammans ca 100 invånare.

Barnomsorg och skola åk 1-6 finns på orten och i västra utkanten av Gripenberg ligger en kombinerad dagligvarubutik/bensinstation i ett strategiskt läge vid väg 133. Lokala arbetstillfällen finns huvudsakligen inom areella näringar, service och hantverk. Kollektivtrafiken utgörs av busslinje samt närtrafik. Ett tänkbart läge för pendeltågsperrong har identifierats i norra delen av samhället.

Det finns ett 20 – tal lediga bostadstomter, varav huvuddelen i Gripenberg, men också några i Ådala, och gällande detaljplaner omfattar ytterligare mark för bostäder. Planläggning pågår för ett nytt bostadsområde på höjderna i Ådala.

Järnvägen genom samhället utgör en påtaglig barriär och den befintliga vägporten har begränsad frihöjd varför den tunga trafiken idag är hänvisad till en plankorsning i samhällets norra del. Passager, både för fordonstrafik och för gång- och cykel utgör därför en nyckelfråga för samhällets framtida utveckling.

Hänsyn och avvägningar

- Den angränsande Säbydalen utgör riksintresse för kulturmiljövård och omfattar ett flera objekt med starkt skydd, där Gripenbergs slott intar en särställning. Svartån, som går mellan Gripenberg och Ådala utgör riksintresse för naturvård.
- Den omedelbara kontakten med två stora kommunikationsleder innebär att stora delar av Gripenbergs samhälle är påverkat av buller men också att det finns en riskbild vad gäller transporter av farligt gods.
- Områden av särskild betydelse för rekreation och friluftsliv är dels i norr kring Svartån och Kvillorna och dels skogsområdet i sydost. För idrott finns fotbollsplan och skolans anläggningar.
- Vid förtätning och/eller nya områden i Gripenberg behöver möjligheterna till fördröjning av dagvatten särskilt beaktas.
- Väg 133 ingår i funktionellt prioriterat vägnät vilket kan innebära höjda hänsynskrav utöver bullerhänsyn. Se kap 3.9.

Förslag till markanvändning (riktlinjer)

- Med bra trafiklösningar skulle det i betydligt högre utsträckning gå att dra nytta av de vackra omgivningarna för att utveckla attraktiva boendemiljöer och kopplingar i området. Viktiga åtgärder är framförallt ny vägport med fri höjd i söder samt passager för gång och cykel i norra delen.

- Industrimarken i norra delen kan på längre sikt få strategisk betydelse som resecentrum inklusive läge för pendeltågsperrong. Möjligheterna till förbifart har utretts i samband med tidigare FÖP. Föreslagen sträckning kvarstår.
- Under nuvarande förutsättningar bedöms det inte finnas något behov av att planlägga ytterligare områden för bostäder. De obebyggda tomterna i både Ådala och i de nordöstra delarna av Gripenberg har ett bra läge med utsikt över landskapet och båda områdena är möjliga att utvidga.

Linderås

Linderås samhälle ligger centralt i Tranås kommun och är centralort för Linderås församling. Avståndet till Tranås är ca 15 km och till Jönköping ca 60 km. I Linderås finns skola F-6, barnomsorg och fritidshem. Avståndet till närmaste dagligvarubutik och bensinstation är 5 km. Lokala arbetstillfällen finns huvudsakligen inom areella näringar, service och hantverk/handel. Kollektivtrafiken utgörs av busslinje längs väg 133 samt närtrafik. I samhället bor ca 70 invånare och i hela församlingen ca 750 varav ca 100 i Finnanäs/Ådala.

Andra verksamheter och funktioner i samhället är bland annat församlingshem, verkstad och försäljning av lantbruksmaskiner samt Sveriges minsta cafe (!) med minigolfbana som sommartid är ett populärt besöksmål. Enstaka lediga tomter finns norr om kyrkan längs vägen mot Finnanäs/Ådala. I anslutning till tomterna finns ett område som är i kommunal ägo och erbjuder goda expansionsmöjligheter.

Hänsyn och avvägningar

- I Linderås församling finns flera värdefulla natur- och kulturmiljöer, bland annat Botorp (riksintresse för kulturmiljövård och Natura 2000 – område) och stora delar av området är en utpräglad jordbruksbygd. Inget av dessa intressen påverkas av föreslagen markanvändning.
- Vid förtätning och/eller nya områden i Linderås behöver möjligheterna till fördröjning av dagvatten särskilt beaktas.
- Väg 133 ingår i funktionellt prioriterat vägnät vilket kan innebära höjda hänsynskrav utöver bullerhänsyn. Se kap 3.9.

Förslag till markanvändning (inriktning)

- Kommunägd mark i den norra delen av Linderås, som ligger i anslutning till befintliga lediga tomter avsätts för framtida bostadsbebyggelse.
- Skola och befintliga verksamheter i centrala delar ska ha möjlighet att expandera.
- Nyetablering av service och verksamheter bör i första hand lokaliseras så att de kan bidra till att förstärka och utveckla ett centrum.

2.8 Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LiS)

Strandskyddsbestämmelserna om landsbygdsutveckling i strandnära lägen medger en anpassning till regionala och lokala förhållanden. Syftet är att stimulera utvecklingen på landsbygden genom att ta tillvara strändernas attraktionskraft. Förutom att bidra till att utveckla landsbygden ska det utpekade området inte ha någon stor betydelse för friluftslivet eller för växt- och djurlivet. Även inom dessa områden krävs särskilda skäl för upphävande eller dispens från strandskyddet,

skillnaden är att inom ett LIS – område finns ytterligare särskilda skäl som kan ligga till grund för upphävande/dispens:

Som särskilda skäl vid prövningen av en fråga om upphävande av eller dispens från strandskyddet inom ett område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen får man också beakta om ett strandnära läge för en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd bidrar till utvecklingen av landsbygden. Om prövningen gäller en dispens för att uppföra enstaka en- eller tvåbostadshus med tillhörande komplementbyggnader och andra åtgärder får man i stället beakta om huset eller husen avses att uppföras i anslutning till ett befintligt bostadshus.

Det långsiktiga skyddet av stränderna måste samtidigt bevaras även inom ett LIS-område. Allmänheten ska ha tillgång till stränderna och livsvillkoren för djur- och växtlivet ska skyddas.

Åtgärder som främjar landsbygdsutveckling är sådana åtgärder som kan antas ge positiva sysselsättningseffekter och som kan bidra till att upprätthålla och även tillskapa serviceunderlag i landsbygder. Sådana situationer kan till exempel uppstå i samband med etablering av en turistanläggning för en verksamhet där tillgång till stränder är en förutsättning eller en avsevärd fördel. Det kan även handla om att bygga bostäder för permanent- och fritidsboende för att upprätthålla ett ekonomiskt och personellt underlag för olika former av kommersiell och offentlig service.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge innebär att kommunen i översiktsplanen kan peka ut områden för bebyggelse inom strandskydd för att på ett positivt sätt utveckla landsbygden (Miljöbalken 7 kap. § 18d-e). Det ska vara av allmänt intresse att områdena tas i anspråk och områdena ska vara av sådant slag och sådan omfattning att strandskyddets syften fortfarande kan tillgodoses. Redovisade LIS-områden ska vara vägledande vid prövning av dispenser och upphävande av strandskydd. Det är alltid markägaren som bedömer om möjligheterna ska prövas eller inte.

Inriktning

Förslag till områden för Landsbygdsutveckling i strandnära lägen har begränsats till ett mindre antal områden som primärt syftar till att stärka underlaget för service och infrastruktur i den glest befolkade västra kommundelen samt i Sommens samhälle. Det rör sig om områden med goda förutsättningar för ett genomförande och har ett tydligt sammanhang med befintliga strukturer. De utpekade områdena är sedan tidigare utredda och förankrade i LIS-rapporter för Adelövsområdet respektive Sommens samhälle och går att ladda ner här.

Kriterier som använts för avgränsade LIS-områden

Strandskyddets syfte ska kunna upprätthållas trots utpekande av LIS-område, det vill säga trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

- Det utpekade området ska inte ha någon särskild betydelse för friluftslivet eller för växt- och djurlivet.
- LIS-området ska med sitt geografiska läge för bostäder kunna stärka en eller flera servicetyper på landsbygden: skola, barnomsorg, äldreomsorg,

dagligvaruhandel, drivmedelsförsäljning, kollektivtrafik eller annan infrastruktur.

- Verksamheter som skulle kunna dra fördel av ett strandnära läge och ge positiva sysselsättningseffekter: anläggningar för besöksnäring eller friluftsliv.
- Områdena bör vara sådana som helt eller delvis redan är ianspråktaga och kan kopplas till befintlig infrastruktur med goda förutsättningar för vägenslutning, VA, elförsörjning mm.
- Det bör finnas ett lokalt engagemang för att området ska utpekade som LiS – område.

Riktlinjer för utveckling av LiS-områden

- Fri passage ska lämnas längs stranden.
- Inga öar eller mindre uddar bör helt tas i anspråk för tomtplats.
- Ingen fastighetsbildning bör genomföras så att nya fastigheter går ända ner till strandlinjen.
- Fastighetsbildning får heller ej ske så att strandlinjen helt täpps till och inte går att nå från anslutande landområden.
- Ny bebyggelse ska anpassas till landskapsbild och befintlig bebyggelsestruktur.
- En hållbar lösning för vatten och avlopp är en förutsättning för att inte försämra vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag eller i grundvattnet.
- Inför exploatering ska skred- och översvämningsrisk beaktas.
- Anslutning till befintligt vägnät ska i första hand eftersträvas då det kan innebära att befintliga vägar ges en ökad användning och för andelshavarna en delad kostnad för drift och underhåll.
- Möjligheter till båtplats bör finnas. Gemensamma, allmänt tillgängliga anläggningar (småbåtshamnar eller bryggor) ska prioriteras framför enstaka etableringar och samverkansmöjligheter ska alltid eftersträvas.

Utpekade LiS – områden

I översiktsplanen har 4 särskilda LiS-områden identifierats som lämpliga utifrån ovanstående kriterier. 2 av områdena har koppling till Adelöv, 1 har kopplingar till både Adelöv och Linderås och 1 utgörs av Sommens samhälle med möjlig expansion åt söder. På kartan redovisas bara den del av utvecklingsområdet som omfattas av strandskydd, medan influensområdet som kan förväntas ta del av effekterna är betydligt större.

Tärenäs - Kvarnarp – Mickelstorp

Området är ca 5 km långt och ligger längs den nordöstra delen av sjön Noen samt väg 133 och knyter därmed an till utvecklingen av både Adelöv och Linderås, som är strategiska kärnor för utveckling och service. Syftet med LiS – området är att stimulera bostadsbyggande och befolkningsutveckling i den västra glesbefolkade delen av Tranås kommun för att stärka underlaget för bland annat skola och kollektivtrafik. Värden för friluftslivet är begränsat till ett fåtal objekt, bland annat badplats, hembygdsgård och ilägningsplatser/bryggor. Tillgängligheten till sådana objekt kommer inte påverkas negativt av tillkommande bebyggelse. Längs större delen av sträckan finns redan idag samlad bebyggelse och närhet till infrastruktur som ger goda förutsättningar för utveckling av sammanhållen bebyggelse utan negativ påverkan på sjön Noens naturvärden. Strax söder om Tärenäs ligger Botorps ängs- och hagmarker som är Natura 2000 område. Det föreslagna LiS-området har avgränsats med hänsyn till områdets värden och vid exploatering

förutsätts hänsyn och anpassning till befintlig bebyggelsekaraktär, jordbruksmark samt att de spridningssamband som finns knutet till framförallt äldre ekbestånd kan upprätthållas.

Adelövs skola – Adelövssjön

Området ligger i utkanten av Adelövs kyrkby mellan skolan och Adelövssjön och ger förutsättningar att stärka Adelöv som lokal kärna i trakten. Syftet med LiS – området är att stimulera bostadsbyggande och befolkningsutveckling i den västra glesbefolkade delen av Tranås kommun för att stärka underlaget för bland annat skola och kollektivtrafik. Adelövssjön är en mycket liten sjö (12 ha) utan några särskilda värden för friluftslivet men erbjuder tillsammans med omgivande landskap och närhet till bland annat skola en potentiellt attraktiv boendemiljö. Ny avloppsreningsanläggning för Adelövs kyrkby har även kapacitet att försörja ny bebyggelse i området. Det föreslagna området ligger delvis på åkermark, vilket kan kompenseras med att flytta jord alternativt bryta ny åkermark sydväst om området. Norra yttre delen av området gränsar mot fornlämningar vilket kräver särskilt hänsyn vid lokalisering av ny bebyggelse.

Sötåsa m fl

Vid norra delen av Sötåsasjön ligger gårdarna Sötåsa och Bållarp i en relativt sammanhållen struktur och bra anslutning till större väg. Området har av markägare och boende identifierats som lämpligt LiS-område i samband med rapporten "Adelövstrakten – ortsanalys med framtidsscenarier". Syftet med LiS – området är att stärka befolkningsunderlaget i den västra kommundelen med en koppling till Adelöv som lokal kärna och närmaste servicepunkt (ca 6 km) för bland annat kollektivtrafik och skola. Särskild hänsyn krävs till befintlig bebyggelsekaraktär, jordbruksmark samt att ingen negativ påverkan sker på Sötåsasjön som är Natura 2000 – område. Område inom nuvarande strandskydd utgörs dock till övervägande delen av skogsmark och till en mindre del av jordbruksmark.

Sommens samhälle

Det aktuella området utgörs av Sommens samhälle med möjlighet till förlängning/expansion söderut. Syftet med LiS – området är att tillvarata sjön Sommens attraktionskraft för att stärka underlaget för service, skola och kollektivtrafik med en långsiktig ambition att ett pendeltågstopp ska kunna etableras. I stort sett hela området är redan idag en del av tätorten med bostäder och verksamheter men också rekreationsstråk och anläggningar för friluftsliv. De populära gångstråken längs sjön ska i sin helhet bibehållas och i centrala delar ska hamnmiljön förstärkas med både bostäder och offentliga miljöer. För norra delen, på Lugnalandet, finns en aktuell detaljplan för bostäder och i söder ska LiS – området kunna möjliggöra en fortsättning på det senast planlagda bostadsområdet på Stallberga. Sjön Sommen är riksintresse för natur och friluftsliv men då utvecklingen sker i direkt anslutning till- och inom nuvarande tätort bedöms det inte ha någon påverkan på riksintresset. Utveckling av området behöver ske med hänsyn till Stallberga hagmarker och eventuella spridningssamband, befintligt vattenskyddsområde vid Stallberga samt att sammanhängande gångstråk och nuvarande tillgänglighet till strand, badplats mm bibehålls. Vid utbyggnad söderut förutsätts ett utvidgat verksamhetsområde för vatten- och avlopp.

2.9 Strategiska områden

I planförslaget redovisas ett antal strategiska områden, både för bostäder och för verksamheter. Det är områden som har diskuterats eller utretts för ett visst ändamål men på grund av att viktiga förutsättningar fortfarande delvis saknas eller är osäkra är det inte möjligt att definitivt ta ställning till områdenas framtida markanvändning. Hela eller delar av dessa områden kan bli aktuella för exploatering om förutsättningarna blir klarlagda. Beslut om järnvägsutbyggnad, flyttning av störande verksamhet eller beslut om stora investeringar är exempel på sådana betydelsefulla förutsättningar.

Att peka ut strategiska områden är en del av kommunens planberedskap på längre sikt och de områden som redovisas kan snabbt bli aktuella om förutsättningarna ändras. Strategiska områden omfattar både kommunägd och privat mark. För exploatering av privatägd mark förutsätts vanligen också ett privat initiativ såvida det inte handlar om att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse som inte kan tillgodoses på annan plats.

Genom att klicka på respektive område framgår också en kortare beskrivning av vad som motiverar att området ifråga pekats ut som strategiskt och vilka förutsättningar som krävs för att det ska bli aktuellt.

Riktlinjer

- Inom områdena gäller tills vidare pågående markanvändning, till dess kommunen i översiktsplan, detaljplan eller vid lokaliseringsprövning visat att annan markanvändning är lämplig.
- Områdenas framtida nyttjandemöjligheter ska beaktas både vid planläggning inom aktuellt område men också vid planering av angränsande områden.
- Redovisade kommunägda områden ska behållas i kommunal ägo. På privatägd mark är kommunen positiv till enskilda initiativ som är i linje med det redovisade motivet för att området pekats ut.

3.0 Inledning - Hänsyn och riksintressen

I översiktsplanen ska kommunen redovisa de områden av riksintresse som finns inom kommunen och hur kommunen förhåller sig till dem i sin planering av mark- och vattenområden. Utöver de utpekade riksintressena finns det många andra värden och funktioner kopplat till mark- och vattenområden som kommunen ska ta hänsyn till när man vill bevara, förädla eller utveckla kommunen.

3.1 Natur och vatten

Var man än befinner sig i Tranås kommun så är naturen aldrig långt borta. Kommunen erbjuder ett varierat landskap som sträcker sig från slätten och hagmarker till stora skogar och från porlande bäckar till öppna sjöar. Det varierande landskapet inbjuder till vistelse i skog och mark och utgör ett ovärderligt arv som vi har att förvalta för kommande generationer. Det gör naturen till en viktig tillgång för kommunen, invånarna och besökare såväl nu som i framtiden.

Att förvalta dessa områden för framtiden kräver att de dels får det skydd som krävs för att bevara känsliga biotoper, inrymma levnadsmiljöer för växt- och djurlivet men också att de med varsamhet kan utvecklas och förädlas.

Kommunen har i den fysiska planeringen en viktig roll när det gäller att ta hänsyn till naturvärden, värna det öppna landskapet, bevara värdefulla naturområden och bevara befintliga våtmarker och småvatten. Inom kommunen finns det många områden som berörs av olika typer av naturskydd, som riksintressen, Natura 2000-områden, naturreservat, skogliga biotopområden m.m.

Natur beskrivning

Geologi

Berggrunden i Tranås kommun består i huvudsak av sura bergarter (granit och porfyr). Tranås är bland annat känt för sin röda granit ("Tranås-granit"), som idag bryts till prydnadssten vid Kungshult. Vid Adelöv finns en porfyrförekomst som är av riksintresse för naturresurser. Trots det sura urberget är problem med försurning i det närmaste obefintliga. Det beror på att berget är täckt av jordarter med ganska stort innehåll av buffrande mineral.

Den dominerande jordarten är morän och jordlagren är generellt tunna. Det finns dock några områden med mäktigare moräntäcken, exempelvis öster om sjöarna Noen och Säbysjön, samt mellan Gripenbergs slott och Frinnaryd. Några större områden med isälvsmaterial (sand och grus) finns också, bland annat runt Adelöv, Göberga och Illern, samt i Tranås tätort. Längs Svartån finns en del mulljordar.

Landskapet

Naturen i Tranås kommun bjuder på en stor variation. I norr ligger det glest befolkade Hålväden med ett kuperat mosaiklandskap som i de sydvästra delarna övergår i ett sjörikt skogsdominerat landskap med stora dalgångar och odlingslandskap i norrsydlig sträckning kring sjöarna Noen, Ören och Bunn och vidare ut mot Vätterbranterna. I de centrala delarna av kommun löper Svartåns dalgång med bland annat Säbydalen och ett mer sammanhängande odlingslandskap. I öster ligger sjön Sommen med höga naturvärden och stor betydelse för friluftslivet. I de södra delarna av kommunen övergår landskapet i det Småländska höglandet med ett mer böljande och höglänt skogslandskap.

Odlingslandskapet

Odlingslandskapet är mestadels småbrutet med omväxlande åkrar, naturbetesmarker och skog. Runt Gripenberg och Adelöv, samt i Säbydalen och längs Svartån finns mer sammanhängande områden med åkermark. Jordbruksföretag med enbart växtodling förekommer knappast inom kommunen, varken idag eller historiskt, utan det är hållande av nötkreatur som är den dominerande inriktningen. Detta har lett till att det finns stora arealer med välhåvade naturbetesmarker. Blankhester, Ryggestorp och Sätthälla-Katarp är utpekade som riksintresse för naturvärden och de två förstnämnda är även Natura 2000-områden.

Skogen

Skogsmarken domineras av barrskog, som i stor utsträckning är påverkad av modernt skogsbruk. På moränmarkerna växer det mest gran, medan tallen breder ut sig på de grövre isälvsavlagringarna. Det finns en del mindre områden av natur-/urskogskaraktär, varav tre är skyddade som naturreservat – Holavedens urskog, Huluskogen och Stänkelstorp. I norra delen av kommunen finns stora sammanhängande barrskogsområden och väldigt lite jordbruksmark. Det tätortsnära Illern-området är också skyddat som naturreservat, dock främst med hänsyn till friluftsliv och rekreation.

Sammanhängande lövskogar saknas i stor utsträckning. Mindre områden med främst klibbal och björk finns dock på ett flertal platser och från Vättern via sjön Noen och vidare längs Säbyddalen och Svartån in i Tranås tätort går ett stråk med större inslag av ädellöv. Skyddade områden med ädellövskog är Botorp (Natura 2000) och Älmås askskog (naturreservat).

Storskaliga spridningssamband och värdestråk

Knutet till de olika landskapstyperna finns viktiga spridningssamband och värdestråk som kräver särskilda hänsynstaganden. I ett storskaligt perspektiv är det framförallt 3 stråk som är av särskilt stor betydelse för biologisk mångfald.

- Från Botorp vid Noen till Tranås tätort längs Säbyddalen och Svartån löper ett stråk med bland annat hög andel ädellövskog, framförallt ek. .
- Från nordvästra delarna av Tranås tätort ut mot Holaveden löper ett stråk med framförallt höga skogliga värden.
- Från Ydre kommun längs Sommen och norrut mot Tranås och Säbysjön löper ett stråk med höga värden knutna till ängs- och betesmarker men också skogliga värden.

De olika stråken sammanfaller delvis i de särskilt utpekade värdestråk som är koncentrerade till ett område norr om väg 133 från västra Säbyddalen till Noen.

Vatten och vattenstatus - beskrivning

Sjöar och vattendrag

Tranås kommun ligger inom Svartåns avrinningsområde. Sjön Sommen och Svartån är viktiga ur både kommunalt och regionalt perspektiv. I Sommen finns både röding och öring och sjön är av riksintresse för naturvård, yrkesfiske och rörligt friluftsliv. Svartån mellan Säbysjön och Ralången är av riksintresse för naturvården men starkt påverkad av övergödning.

Även övriga sjöar är viktiga ur naturvårds- och rekreationssynpunkt, bland annat som fågellokaler och för fritidsfisket. Sjöarna Noen, Vänstern och Säbysjön är utpekade som särskilt värdefulla vatten medan Sötåsjön och Strånsjön är skyddade som Natura 2000-områden. Kommunens vattendrag är i stor utsträckning påverkade av omgrävningar och annan morfologisk påverkan. Återställande av vandringsvägar och andra åtgärder pågår bland annat inom ramen för projektet Svartåns fiskvägar.

Strandskydd

Strandskyddet har som syfte att skydda växt- och djurliv samt tillgodose allmänhetens tillgänglighet till sjöar och vattendrag. I Tranås kommun gäller det generella strandskyddet på 100 meter. Genom bestämmelserna om landsbygdsutveckling i strandnära läge (LiS – områden) kan kommunen i översiktsplan peka ut områden där det ska vara enklare att få dispens från strandskyddet (se avsnitt 3.3 om strandskydd och vidare avsnitt 2.8 om LiS).

Hög skyddsnivå

Flertalet sjöar och vattendrag omfattas av kravet på hög skyddsnivå för avloppsrening. Det gäller framförallt längs större avrinningsområden till Svartån, men även generellt inom 100 meter från samtliga sjöar och vattendrag. Se även avsnittet om Vatten och avlopp.

Våtmarker

Tranås kommun är generellt sett fattig på våtmarker och enligt miljöbalken råder förbud mot markavvattning i hela kommunen. Våtmarker med särskilt höga naturvärden finns i centrala Tranås (Östanåparken) samt vid Klosterås, Djurafall, Hultamaden och längs Svartån söder om Gripenberg.

Grundvatten

Större grundvattenförekomster i Tranås kommun finns längs de tre nord-sydliga isälvsstråken Adelövsstråket, Jordfällanstråket och Sommenstråket. De största förekomsterna och uttagsmöjligheterna bedöms finnas i Jordfällanstråket medan de mest lättillgängliga för t ex reservvatten ligger i Sommenstråket. Ett område söder om sjön Illern har identifierats som lämplig reservvattentäkt och provborrning pågår. Större grundvattenförekomster finns även kring Röhälla och i Tranås tätort, vilka emellertid bedöms mindre lämpliga som vattentäkter på grund av risken för omgivningspåverkan.

EU:s ramdirektiv för vatten - vattenstatus

Vattenmyndigheten har beräknat aktuell status och riskklassning för kommunens större sjöar, vattendrag och grundvattenförekomster. Den ekologiska statusen baseras på biologiska kvalitetsfaktorer som beskriver växt- och djurlivet i vattenförekomsten, såsom vilken fauna som återfinns, rådande syreförhållanden, grad av övergödning eller försurning och möjligheten för växt- och djurliv att sprida sig upp- och nedströms. Ingen av sjöarna i kommunen uppnår en hög status, men i flera klassas statusen som god. På kartan redovisas de sjöar och vattendrag som är klassificerade utifrån ekologisk status (klicka för att se aktuell status). Skälet till att ett vatten inte uppnår god ekologisk status är framförallt närsaltbelastning (övergödning) för sjöar och morfologisk påverkan (omgrävning, vandringshinder etc) för vattendrag. Mest påverkad är Säbysjön och Svartån mellan Säbysjön och Sommen.

Den kemiska statusen bestäms genom att mäta halterna av föroreningar och miljögifter och jämföra dem mot gränsvärden. I samtliga av Sveriges ytvattenförekomster överskreds värdena för kvicksilver och polybromerande difenyletrar (PBDE), vilket gör att problem med andra

prioriterade ämnen riskerar att överskuggas. Utöver denna generella påverkan har även konstaterats att Svartån mellan Sommen och Säbysjön är påverkad av Benso(a)pyren och att Sommens västra del är påverkad av TBT.

Av grundvattenförekomsterna uppfyller alla utom en förekomst kriterierna för god kemisk status. Denna förekomst är påverkad av per- och polyfluorerade alkylsubstanser, vanligen kallat PFAS, från ett före detta övningsområde för brandsläckning och ligger i anslutning till det nya bostadsområdet Åsens hagar vid Råsvägen söder om Tranås tätort. Ett kontrollprogram med ett antal mätpunkter i- och i anslutning till området har upprättats.

I VISS (VattenInformationSystem Sverige) finns alla klassningar och kartor över alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten. VISS hittar du här <https://viss.lansstyrelsen.se/>

Områdesskydd och hänsyn

Naturområden kan ha ett formellt skydd, som t ex reservat, biotopskyddsområde eller Natura 2000-område. Vissa naturtyper är dessutom generellt skyddade. Särskilt värdefulla områden, som t ex riksintresseområden eller nyckelbiotoper liksom vissa arter och naturtyper kräver särskild hänsyn och ibland har ett formell skydd.

Naturreservat bildas i syfte att bevara biologiskt mångfald och värdefulla naturmiljöer eller för att tillgodose behovet av områden för friluftslivet. De naturreservat som finns i Tranås kommun är: Ekbergsparken, Holavedens urskog, Huluskogen, Illern, Romanäs udde, Stänkelstorp samt Älmås askskog. För alla naturreservat gäller särskilda föreskrifter och skötselplaner.

Natura 2000 har som syfte att skapa ett nätverk av skyddade naturtyper och livsmiljöer för de arter som EU - länderna kommit överens om. De Natura 2000-områden som finns i Tranås kommun är: Blankhester, Botorp, Drängagråten, Ekbergsparken, Hultarp, Huluskogen, Måltorpet Gransbo, Ryggestorp, Strännesjön, Sötåsasjön samt Älmås askskog. Vad som gäller för ett Natura 2000 – område regleras i en bevarandeplan.

Riksintresse för naturvård innebär att detta intresse skall vara överordnat andra allmänna intressen i det aktuella området. I Tranås kommun är sjön Sommen, delar av Svartån samt några av de mest välbevarade naturbetesmarkerna klassade som riksintresse för naturvård. Mer om riksintressen i avsnitt 3.13.

Nyckelbiotoper och Biotopskydd är mindre mark- och vattenområden som utgör livsmiljö för hotade växt- och djurarter. Nyckelbiotoper avgränsas i skogsmark av Skogsstyrelsen och i odlingslandskapet av Länsstyrelsen. En nyckelbiotop kan utpekas som biotopskyddsområde vilket innebär att det formella skyddet förstärks. Det finns två typer av biotopskydd, dels ett generellt skydd för vissa angivna typer av livsmiljöer och dels enskilda fall där ansvarig myndighet förklarar ett avgränsat område för biotopskyddsområde. Generellt skydd gäller för alléer, småvatten och våtmark i jordbruksmark, odlingsrösen, stenmurar i jordbruksmark samt åkerholmar.

Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt påverkats av exploatering ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdets

karaktär. I Tranås kommun är de nordvästra delarna som också ingår i Hålaveden utpekade som stort opåverkat område.

I kommunens naturvårdsprogram, antaget av Bygg- och miljönämnden 2016, har en klassificering utförts utifrån standarden för naturvärdesinventering SIS standard 199000:2014. Bedömningarna bygger på en sammanställning av befintliga data. Programmet omfattar både natur med formellt skydd, som t ex reservat eller Natura 2000 områden, och natur som bedömts särskilt skyddsvärd som t ex riksintressen, känsliga biotoper mm. Programmet ska kompletteras med en åtgärdsdel. Samtliga områden som ingår i naturvårdsprogrammet går att se genom att tända kartlagret Hänsyn – Natur – lokalt värdefull.

Riktlinjer naturvård

- I all samhällsplanering ska hänsyn tas till hur kommunens särskilda naturvärden och gröna infrastruktur kan upprätthållas och utvecklas, vilket innebär att särskilt värdefulla natur- och friluftsområden bevaras och att nya barriärer i landskapet undviks så långt möjligt.
- På kartan redovisas särskilt värdefull natur med utgångspunkt i naturvårdsprogrammet. Skyddad natur och riksintressen redovisas även separat. Om klassningar mm se nedan.
- Naturvårdsprogrammet gäller som utgångspunkt för vilka områden och naturtyper som är särskilt skyddsvärda. Grunden för hänsyn är att inga åtgärder ska genomföras som innebär negativ påverkan på beskrivna naturvärden.
- Naturområden med formellt skydd som reservat, Natura 2000 eller liknande ska bevaras i sin helhet och skyddas mot negativ påverkan.
- Stor vikt ska läggas vid att spridningsvägar och gröna samband kan vidmakthållas och att inga nya barriärer tillkommer.
- Vid exploatering i tätortsnära lägen och vid förtätning ska särskild hänsyn tas till rekreation och friluftsliv. Se även under avsnitten 3.2 Friluftsliv och om 2.4 Grönstruktur.
- Planläggning för exploatering av naturmark ska alltid föregås av naturinventering.
- Kommentar: Med grön infrastruktur menas "ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet. En grön infrastruktur har som syfte att stärka och utveckla natur- och kulturvärden, friluftsvärden och naturresurser."

Riktlinjer vatten och vattenstatus

- För kommunens vattenförekomster – sjöar, vattendrag, grundvatten och våtmarker - gäller generellt att inga åtgärder får vidtas som försämrar vattnets status. Tranås kommun ska verka för att god status kan uppnås i enlighet med EU:s vattendirektiv.
- I vattenvårdsarbetet är fortsatta åtgärder i Svartån – Säbysjön prioriterade
- Ny bebyggelse förutsätter alltid att avlopp uppfyller gällande reningskrav för det aktuella området
- Vid exploatering av nya sammanhängande områden eller ytkrävande områden ställs krav på en hållbar dagvattenhantering
- Vid anläggning av ny infrastruktur ska faunans vandringsmöjligheter alltid beaktas

Om naturvårdsklasserna

Kartan redovisar en helhetsbild av den mest värdefulla naturen i Tranås kommun. En del områden är värdeklassade utifrån flera kriterier och med olika motiv. Ett exempel är Sötåsasjön som både är Natura 2000 – område, klassad som värdefullt vatten av Länsstyrelsen samt redovisad i kommunens naturvårdsprogram. Natura 2000 är i sammanhanget det som ger Sötåsasjön högst skyddsstatus. Ett annat exempel är Ekbergsparken som är Natura 2000, naturreservat och även ingår i kommunens naturvårdsprogram.

När det gäller klassningarna 1-4 i naturvårdsprogrammet är den inte konsekvent genomförd för alla områden, men där det finns en klassning innebär det i korthet följande:

Klass 1

Varje enskilt område med denna naturvärdesklass bedöms vara av särskild betydelse för att upprätta biologisk mångfald på nationell eller global nivå.

Klass 2

Varje enskilt område med denna naturvärdesklass bedöms vara av särskild betydelse för att upprätta biologisk mångfald på regional eller nationell nivå.

Klass 3

Varje enskilt område av en viss naturtyp med denna naturvärdesklass behöver inte vara av särskild betydelse för att upprätta biologisk mångfald på regional, nationell eller global nivå. Det enskilda området bedöms dock vara av sådan betydelse att den totala arealen kan bibehållas eller blir större samt att dess ekologiska kvalitet upprätthålls eller förbättras.

Klass 4

Varje enskilt område av en viss naturtyp med denna naturvärdesklass behöver inte vara av särskild betydelse för att upprätta biologisk mångfald på regional, nationell eller global nivå. Det är av betydelse att den totala arealen av dessa områden bibehålls eller blir större samt att deras ekologiska kvalitet upprätthålls eller förbättras.

Avsikten är att naturvårdsprogrammet ska följas upp med en genomförandedel och uppdatering av klassning

3.2 Friluftsliv

Friluftsliv är ett samlingsbegrepp för fritidsaktiviteter som genomförs utomhus och inkluderar såväl organiserad som oorganiserad verksamhet. Naturområden av särskilt värde för friluftslivet finns framförallt i anslutning till sjön Sommen som är av riksintresse för rörligt friluftsliv. Sjön Sommen har ett mycket omfattande båtliv med större småbåtshamnar i anslutning till Tranås tätort och Sommens samhälle. Sedan länge finns en etablerad samverkan med kommunerna Boxholm och Ydre kring olika frågor som berör sjön Sommen. I anslutning till sjön Sommen finns 2 campinganläggningar, Hätte utanför Tranås och Lugnalandet i Sommens samhälle.

Den viktigaste vandringsleden är Holavedsleden som går mellan Tranås och Gränna. Tillsammans med Aneby och Ödeshögs kommuner finns en ambition att koppla samman Holavedsleden med Smålandsleden respektive Östgötaleden.

Tätortsnära natur och stadsgrönka har generellt ett värde för rekreation och friluftsliv och i Tranås är det aldrig långt till natur eller stadsgrönka. Tätortsnära naturområde av betydelse för friluftslivet finns kring i stort sett hela Tranås. Kommunens största friluftsområde är Illerns naturreservat, som även inhyser eller ansluter till ett flertal frilufts- och idrottsanläggningar. Även Romanäs naturreservat är ett område av stort värde för friluftslivet.

I Sommens samhälle är det framförallt Aggasområdet som är av särskilt värde för friluftslivet och kring Gripenberg kan framförallt noteras Kvillorna norr om samhället som är ett populärt strövområde. På kommunens landsbygd är det generellt skogsmiljöer och strandnära områden med hög tillgänglighet som har de högsta värdena för friluftsliv.

Tranås kommun har antagit en friluftspolitisk strategi med den övergripande inriktningen att alla ska ha möjlighet till nära och tillgängliga naturupplevelser samt ett rikt och varierat friluftsliv.

Riktlinjer - hänsyn

- Friluftslivet är en betydelsefull del av kommunens attraktionskraft för boende och besökare och en prioriterad fråga i folkhälsoarbetet.
- På kartan redovisas de områden som är av riksintresse eller som bedömts ha särskild betydelse för friluftslivet. Vid planering för annan markanvändning krävs särskild hänsyn till att friluftsintresset även fortsättningsvis kan tillgodoses.
- Allmänhetens tillgänglighet till sjöar och vattendrag får inte försämrats och vid ny bebyggelse eller andra förändringar i strandnära läge ska alltid lämnas en passage som säkerställer tillgängligheten lämnas. Förbättringar av tillgängligheten skall eftersträvas.
- Vid utbyggnad av nya bostadsområden ska det säkerställas att det finns en god tillgänglighet till näraliggande områden för fritid och rekreation.
- Tätortsnära friluftsområden ska så långt möjligt vara tillgängliga utan att det krävs personbilstransport.
- I planering av den byggda miljön ska eftersträvas att ingen har mer än 300 meter till närmaste grönområde (stadsgrönka alternativt tätortsnära natur).
- För att utveckla och komplettera utbudet för friluftsliv och besöksnäring ska Tranås kommun eftersträva samverkan med grannkommunerna för att stärka sambandet mellan viktiga stråk, målpunkter och funktioner. Viktiga gemensamma frågor redovisas i avsnittet om Regional och mellankommunal samverkan.

3.3 Strandskydd

För områden vid sjöar och vattendrag gäller särskilda strandskyddsbestämmelser som regleras i miljöbalken. Strandskydd finns i hela Sverige och är en lag som stärker allemansrätten vid vatten. I särskilda fall går det att ansöka om dispens från strandskyddet.

Strandskyddet är ett generellt områdesskydd vid hav, sjöar och vattendrag. Strandskydds-zonen omfattar både land och vatten. Den utgår från strandlinjen och sträcker sig 100 meter upp på land och 100 meter ut i vattnet. Bestämmelsen gäller vid alla sjöar och vattendrag oavsett storlek. På kartan framgår strandskyddets omfattning.

Tidigare omfattades sjön Noen och Valen av ett utvidgat strandskydd på 200 meter. Detta har numera återgått till generella 100 meter. Även för sjön Sommen gäller i Tranås kommun 100 meter, medan stora delar av sjön Sommen i Östergötlands län har ett utvidgat strandskydd.

Vid planläggning inom strandskyddet där en detaljplan upphör att gälla eller ersätts av ny återinträder strandskyddet. För att upphäva skyddet måste det prövas på nytt mot de nu gällande reglerna. För att upphäva strandskyddet ska det finnas särskilda skäl enligt miljöbalken samt att intresset att ta området i anspråk på det sätt som planen avser väger tyngre än strandskyddsintresset.

Strandskyddsreglerna i miljöbalken ger kommun möjlighet att peka ut landsbygdsutveckling i strandnära läge (så kallade LIS – områden) för att gynna utvecklingen på landsbygden. Mer information om utpekade LIS-områden finns under Planförslag för utveckling kapitel 2.8.

Översyn av strandskyddsreglerna

För närvarande pågår en översyn av strandskyddet. Syftet med utredningen är att det ska bli betydligt enklare att bygga strandnära i landsbygdsområden. I utredningen föreslås bland annat att kommuner får redovisa landsbygdsområden i översiktsplan. Inom sådana områden ska särskilda skäl för landsbygdsområden kunna tillämpas. LIS-områden som har redovisats i gällande översiktsplan ska anses vara landsbygdsområden, där det ska vara enklare att få dispens för vissa åtgärder. Gällande bestämmelser om områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) avskaffas. Redan utpekade LIS – områden ska därefter gälla som landsbygdsområden. Kriterier för landsbygdsområden är att det ska vara områden som har god tillgång till obebyggd mark, inte har stor efterfrågan på mark för bebyggelse och inte är av särskild betydelse för något av strandskyddets syften.

Som särskilda skäl vid prövningen av en fråga om att upphäva eller ge dispens från strandskyddet inom ett landsbygdsområde föreslår utredningen att prövningen får beakta några kriterier. De är:

- om området behövs för enstaka en- eller tvåbostadshus och tillhörande komplementbyggnad samt åtgärder som hör till bostadsbyggnaden,
- om området behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse av att uppföra eller utveckla sammanhållen bebyggelse, eller
- om området behövs för byggnader, anläggningar, anordningar och åtgärder som är nödvändiga för en verksamhet och verksamheten har fördel av ett strandnära läge.

Ett av utredningens förslag är även att strandskydd inte ska gälla för sjöar upp till 1 hektar eller vattendrag som är 2 meter eller smalare.

Samtidigt föreslås ett stärkt strandskydd i områden där exploateringsgraden är hög och efterfrågan på mark för bebyggelse är stor och i vattenområden av särskild

betydelse för djur- och växtlivet. Där ska de särskilda skälen för dispens och upphävande av strandskyddet vid detaljplanering tillämpas särskilt restriktivt.

3.4 Kulturmiljö

En kulturmiljö är allt det som finns omkring människan som har skapats av andra människor genom hela historien. De kulturmiljöer som finns påverkar utformning och utveckling av orter. En kulturmiljö är allt det som finns omkring människan som har skapats av andra människor genom hela historien. De kulturmiljöer som finns påverkar utformning och utveckling av orter. Kulturmiljövärden kan bestå av såväl enskilda objekt som hela miljöer och finns överallt i vår omgivning. Några exempel är välbevarade byggnader som speglar olika tidsperioder och förhållanden, fornminnen, ursprungliga vägsträckningar, välhävdade odlingslandskap mm. Det är samspelet mellan människa och miljö som skapar kulturmiljöerna, och varje tidsperiod (inte minst vår egen) sätter sina spår i miljön som med tiden blir en del av kulturarvet och den lokala identiteten.

Sedan 1 januari 2014 gäller fyra nationella kulturmiljömål. Regeringen och riksdagen har uttalat att de även ska vara vägledande för kulturmiljöarbetet på regional och kommunal nivå. Det statliga kulturmiljöarbetet ska främja:

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse har ett generellt skydd genom bestämmelserna i Plan och Bygglagen. Enstaka objekt eller kategorier har ett särskilt uttalat skydd i Kulturminneslagen, det gäller bland annat kyrkor och fornminnen samt byggnader som förklarats som byggnadsminnen. Områden med särskilt höga kulturmiljövärden kan förklaras som riksintressen.

I Tranås kommun finns över 150 inventerade objekt som bedöms vara av kulturhistoriskt värde. De senaste heltäckande sammanställningar som gjorts är Kulturhistorisk inventering från 1987 och baserat på denna ett Kulturhistoriskt bevarandeprogram från 1992. Programmet är i stort sett genomfört. Efterföljande inventeringar omfattar bland annat industrimiljöer, arkeologiska utredningar i samband med detaljplaneläggning samt enstaka byggnadsobjekt och kulturlandskap.

Områden som pekats ut som riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken ska skyddas mot alla ingrepp som påtagligt kan skada dess värden. Ett utpekade område kan variera både i storlek och i kulturhistoriskt innehåll, ifrån små miljöer som speglar en speciell historisk epok till vidsträckta landskapsavsnitt som utvecklats under lång tid. Det är Riksantikvarieämbetet som beslutar om ett område är av riksintresse för kulturmiljövården. Därefter är det kommunernas uppgift att ta hänsyn till de utpekade riksintressena i översiktsplaneringen. I Tranås kommun finns 5 områden som är av kulturhistoriskt riksintresse: Säbydalen (med bl a Gripenbergs slott, Säby kyrkby, Åbonäs, Restad, Göberga och Oberg), Botorps

Herrgård, fornlämningarna kring Adelöv-Kappetorp-Råssås-Nostorp, Botilstorps ängar samt Storgatan i Tranås tätort. Mer om riksintressen i avsnitt 3.13

Det finns även några särskilt täta fornlämningsområden i anslutning till Säbydalen och Adelöv. Bortsett från att Säbydalen ligger inom aktuellt utredningsområde för nya stambanor berörs inte dessa områden av några särskilda förslag till ändrad markanvändning.

Riktlinjer - hänsyn

- På kartan redovisas både sammanhängande miljöer och enstaka objekt av särskilt kulturhistoriskt värde. Kulturmiljöer av riksintresse redovisas separat.
- Utgångspunkten är att all kulturmiljö har ett värde och för en avvägning i det enskilda fallet är lagstiftningen i 3 kap PBL 10 och 12 §§ samt miljöbalkens 3 kap 6§ tillämplig.
- Vid planering och förändring av den byggda miljön ska kulturmiljövärdena alltid beaktas oavsett formellt skydd.
- I de fall ett särskilt utpekade utbyggnadsområden förutsätter särskild hänsyn till kulturmiljövärden har detta redovisats i respektive områdesbeskrivning.
- För Tranås centrum gäller gestaltningsprogram antaget av bygg- och miljönämnden 2010.
- Kommunens uppfattning om vilka områden som är mest skyddsvärda sammanfaller i stort med de utpekade riksintressena.

Kommunens arbete med kulturmiljövård är generellt sett i behov av en uppdatering och som ett första steg bör ett nytt kulturhistoriskt bevarandeprogram utarbetas, där även senare års underlag och inventeringar ska vägas in.

3.5 Areella näringar

Areella näringar är ett samlingsbegrepp för näringar som använder biologiska och naturgeografiska resurser på land och i vatten. Hit räknas exempelvis jord- och skogsbruket och fiskerinäringen. Näringarna är av stor nationell betydelse för vår försörjning. Av kommunens sammanlagda yta är ca 20 % klassad som jordbruksmark och ca 60 % som produktiv skogsmark. De största sammanhängande jordbruksområdena finns längs Svartån och Säbydalen samt i anslutning till de större sjöarna i kommunen. I övriga delar dominerar skogsbruket med inslag av mindre jordbruksmarker.

Tillsammans sysselsätter jord- och skogsnäringen i kommunen ca 220 personer. Det finns ca 150 jordbruksföretag varav de flesta drivs ihop med skogsbruk. En del av företagen har också kompletterande verksamheter som är mer eller mindre knutna till basnäringen. Trenden har länge gått mot färre och större företag vad gäller areal samtidigt som sysselsättningen i sektorn minskar.

Jord- och skogsbruk är viktiga näringar ur både ett lokalt och globalt perspektiv. Det är basnäringar som levererar livsmedel, virke och energi men det är också en förutsättning för natur- och landskapsvård. De areella näringarna är grunden för

en levande landsbygd och därmed för utveckling och upprätthållande av service och infrastruktur i alla delar av kommunen.

Konkurrerande markanspråk är framförallt större exploateringar som tar i anspråk markområden eller skapar barriärer som försvårar brukandet. Enligt 3 kap 4 § i miljöbalken är jord- och skogsbruk av nationell betydelse. Detta innebär att jordbruksmark endast får tas i anspråk för bebyggelse eller andra anläggningar om det är nödvändigt för att tillgodose väsentliga samhällsintressen.

Samtidigt är det ofrånkomligt att naturmark kommer att behöva ianspråkta för bebyggelseutveckling och infrastruktur. Översiktsplanen tar inte ställning vilka jord- och skogsbruksområden som har störst brukningsvärde utan utgångspunkten är att all jordbruksmark och produktiv skogsmark har ett värde och avvägningar vid ändrad markanvändning får göras utifrån en samlad bedömning i varje enskilt fall.

Riktlinjer - hänsyn

Jordbruksmark är en viktig samhällsresurs som ska värnas. Jordbruksmark får endast bebyggas för att tillgodose betydelsefulla samhällsintressen, då lämplig alternativ lokalisering saknas, eller om en alternativ användning ger totalt större miljövinst än när marken används för jordbruk.

- Vid planläggning för ny bebyggelse eller andra anläggningar ska särskild hänsyn tas till att förutsättningarna för jord- och skogsbruk inte försämras.
- Vid planering av större infrastrukturprojekt ska stor vikt läggas vid att det inte uppstår nya barriärer i landskapet.
- I de fall ianspråktagande av jord- och skogsbruksmark inte kan undvikas ska lösningar som minimerar intrång eller annan negativ påverkan eftersträvas.
- Kommunen ska eftersträva ett strategiskt markinnehav som möjliggör att mer omfattande bebyggelseutveckling i första hand sker på mark av begränsat värde för jord och skogsbruk.

De avvägningar som aktualiserats i detta tidiga skede av planeringen rör framförallt tätortsexpansion samt utpekade LiS – områden kring Adelöv. Hänsyn och avvägningar redovisas under respektive områdesbeskrivning.

En framtida ny järnväg kan, beroende på teknikval, innebära betydande intrång och barriäreffekter. Tranås kommuns ställningstagande kring särskilt känsliga passager redovisas översiktligt i avsnitt 3.14 Nya stambanor.

3.6 Stora opåverkade områden

Stora opåverkade områden är sådana mark- och vattenområden som endast i obetydlig omfattning är påverkade av bebyggelse, exploateringsföretag eller andra ingrepp och ska enligt 3 kap 3 § miljöbalken så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. I Tranås kommun är ett större område i nordvästra kommundelen utpekade som stort opåverkat områden. Här kan man uppleva ett landskap med mycket liten påverkan av tätorter, större bebyggelsegrupper eller andra typer av störande verksamheter. De vägar som finns i dessa områden följer till största delen ursprungliga vägdragningar och är oftast smala och väl anpassade till det omgivande landskapet.

I ett större sammanhang är området en del av Hålaveden som sträcker sig från Vätterbranterna i väster tills Sommenbygden tar vid i öster. Stora delar av Hålavedsbygden präglas av ett mosaiklandskap med stora natur- och kulturhistoriska värden som bör utvecklas på ett hållbart sätt med hänsyn områdets unika förutsättningar. Värdestråk och spridningskorridorer för den biologiska mångfalden, kulturhistoriska samlade värden samt den lågexploaterade relativt opåverkade karaktären gör detta område särskilt känsligt för fragmentering av landskapsbilden genom t ex vindkraftsetablering eller andra storskaliga ingrepp.

Redovisningen av stora opåverkade områden innebär inte några hinder för pågående markanvändning utan avsikten är istället att väga in behovet av att skydda områdena vid prövning av nya åtgärder som kan innebära en mer omfattande påverkan.

Ofta talas det också om så kallade "tysta" områden. Länsstyrelsen har utfört en kartläggning av relativt ostörda områden och generellt sett finns dessa områden i den västra och norra delen av kommunen och sammanfaller i hög grad även här med Hålaveden.

Riktlinjer – hänsyn

Tranås kommun bedömer att de riktlinjer som gäller för stora opåverkade områden är tillämpliga även för Hålavedsområdet i stort. Här bör större anläggningar och verksamheter som kan ha betydande inverkan på landskapsbilden, ge upphov till avgörande störningar eller som bidrar till fragmentering (delar upp) landskapet så långt möjligt undvikas.

3.7 Tåktverksamhet

Utöver jord- och skogsbrukets produkter samt vatten är de viktigaste råvarorna grus, sand, berg och olika mineraler. Framförallt naturgrus är en ändlig resurs som dessutom har stor betydelse för grundvattenbildningen. I kommunen finns 3 nord-sydliga isålvstråkar med stora grustillgångar – från väster till öster Adelövsstråket, Jordfällanstråket och Sommenstråket. Det finns idag 5 större produktionsområden för sand och grus inom kommunen:

- Nostorp/Adelöv, där den södra delen används för produktion av grus och sand medan den norra delen är en porfyrtåkt, ett material för asfalteringsarbeten där särskilt hög bårighet kråvs. Porfyrtåkten är av riksintresse för värdefulla åmnen och material..
- Göberga, som är en naturgruståkt med produktion av sand, grus och betongmaterial. Området har utökats under senare tid.
- Ållebåcken, med produktion av sand och grus.
- Klevaberget, som är en bergtåkt med produktion av vågmaterial. Åven porfyf förekommer.
- Kungshult, som en stentåkt med produktion av hel sten, så kallad Tranåsgranit, för byggnads och prydnadsåndamål samt bergkrossmaterial som biprodukt.

Norr om Grånna finns åven ett område av riksintresse för värdefulla åmnen och material, Norra Kärr, se särskilt avsnitt nedan.

Dessutom finns tåkter för husbehov på många håll i kommunen.

Ballastförsörjningen är i hög grad en regional fråga och materialbehovet betingas framförallt av aktiviteten inom bygg- och anläggningsbranschen. Det är därför svårt att göra analyser över hur behov och tillgångar stämmer överens på lokal nivå. Samtidigt rör det sig om ett mycket tungt transportarbete varför korta avstånd är en viktig lokaliseringsfaktor och ofta är det bäst om materialbehovet kan lösas genom omfördelning av massor på platsen.

Riktlinjer - hänsyn

- I anslutning till pågående och utpekade täktområden får inga åtgärder genomföras som kan försvåra framtida täktverksamhet.
- Vid större exploateringar och markarbeten ska alltid övervägas om eventuella överskottsmassor kan användas för andra projekt i närområdet.
- Vid tillståndsgivning för täkter skall stor hänsyn tas till grundvatten samt natur och kulturvärden som kan beröras.
- Vid efterbehandling av täktområden ska natur-, frilufts- och kulturvärdena vara vägledande.

Norra Kärr - Mineralutvinning

I området Norra Kärr som ligger på gränsen mellan Jönköpings och Ödeshögs kommuner och knapp 2 km från Tranås kommun finns en fyndighet med sällsynta jordartsmetaller som är klassad som riktsintresse för mineralutvinning. Fyndigheten utreds av ett privat prospekteringsbolag och processen med prövning av bearbetningskoncession pågår (nov 2019). För att brytning ska bli aktuell ska även miljöprövning göras och det är svårt att förutse om eller när fyndigheten kommer börja brytas. Tranås kommun anser att verksamheten inte kan tillåtas av två huvudsakliga skäl:

- Miljökonsekvenserna är avseende påverkan på vattenkvalitet och flöden i Adelövsån, Noen och i förlängningen hela Svartåsystemet inklusive sjön Sommen är ofullständigt utredda.
- Det angränsande området kring riktsintresset är direkt olämpligt för verksamheten med hänsyn till negativ påverkan på landskapskaraktär samt frilufts-, natur- och kulturvärden.

Ställningstagandet är förenligt med de ställningstaganden som gjorts av Jönköpings- och Ödeshögs kommuner. Myndigheten Bergsstaten fattade den 5 maj 2021 beslut om att säga nej till bolagets ansökan.

3.8 Teknisk försörjning

Samhällsviktig infrastruktur omfattar i första hand energi, vattenförsörjning, avfallshantering och transporter. Det är verksamheter som förutsätter hänsyn och samordning med övrig samhällsplanering, inte minst bebyggelseutveckling och etablering av verksamheter.

Energi

Svenska kraftnät har Regeringens uppdrag att underhålla och utveckla det svenska stamnätet för el. Stamnätet syftar till att transportera el över långa avstånd och på höga spänningsnivåer från elproducenter som sol-, vind-, vatten-, och kärnkraftverk, till regionala och lokala nät. Därifrån förs sedan elen vidare till elanvändarna. Genom Tranås kommun passerar stamnätet för el i två stråk genom

de inre delarna av kommunen. Ledtiderna för att få till stånd nya kraftledningar är cirka 10 år, beroende på bland annat tillståndsprocesser kan det ta upp till 15 år innan en ny transmissionsnätsledning är i drift.

Utbyggnaden av vindkraftverk i länet växte kraftigt i början av 2010-talet men har under de senaste åren stagnerat. Orsaken till att vindkraften inte byggs ut i samma utsträckning som tidigare beror dels på lönsamhet och dels på att andra intressen prioriterats. Förutsättningarna för vindkraft i Tranås kommun redovisas i eget avsnitt.

Utbyggnaden av solkraft går snabbt framåt. Den installerade effekten av solkraft i länet har ökat med 153 %, mellan 2016 och augusti 2018. I augusti 2018 hade länet 1 065 solcells-anläggningar installerade, med en installerad effekt motsvarande knappt 17 MW eller en solcellsytta motsvarande 102 000 m². Även i Tranås är den småskaliga solesproduktionen på frammarsch. Främst i form av mikroproduktion på hushålls och företagens egna tak avsedda för den egna förbrukningen. I Tranås kommun finns ett 50-tal solcellsanläggningar hos hushåll, företag och verksamheter. Dessa beräknas ha en årsproduktion på ca 620 MWh.

Tranås Energi är Tranås kommuns helägda elbolag och all el som säljs kommer från förnybara källor. Den del som köps in är ursprungsmärkt, förnybar el. Den egna produktion, från biobränsleeldad kraftvärme och vattenkraft, är märkt Bra Miljöval och diplomerad av Älvräddarna. Uppvärmningen i Tranås utgörs till ca 80 % av fjärrvärme och dessa ca 34 000 MWh kommer från kraftvärmeverket vars bränsle är 100 % biobränsle och därmed förnybart. I övrigt dominerar värmepumpar av olika slag i Tranås. Tranås energis planerade utbyggnad av fjärrvärme omfattar förutom nya bebyggelseområden även förtätning i befintliga områden och en kraftvärmeutbyggnad till Höganlofts industriområde.

Inom Tranås Energis nätområde används varje år runt 160 000 MWh el. De som är elkunder hos Tranås Energi vilket är ca 85 % får antingen el från kraftvärmens alternativt egna vattenkraftstationer ("hemmagjord el") eller från vattenkraft i övrigt. Ingen ytterligare kraftvärmeproduktion är planerad däremot kan vattenkraft i Svartån komma att byggas ut i form av en fiskvänlig skruvturbin. Dock relativt marginell produktion med ca 1 000 MWh. Under 2020 uppfördes en andelsägd solcellspark vid Bredstorp.

Riktlinjer - hänsyn

- Vid detaljplanearbeten eller vid etableringar av verksamheter och andra elintensiva anläggningar ska en tidig dialog med nätägaren inledas.
- Samråd ska hållas med Svenska kraftnät när åtgärder planeras inom 250 meter från transmissionsnätsledningar och stationer.
- För att säkerställa att Svenska kraftnäts magnetfältspolicy uppfylls ska ny bebyggelse av bostäder, skolor och förskolor placeras 130 meter från en 400 kV-ledning.
- Vid etablering av verksamheter som förbrukar mer än 100 MW behöver normalt Svenska Kraftnät alltid involveras.

Avfall och återvinning

Anläggningar för avfall och återvinning i kommunen är Norraby återvinningscentral och ett antal återvinningsstationer som finns utplacerade på olika platser i kommunen. Det finns även en miljöstation i Gripenberg och insamling av batterier, lampor och småelektronik finns i anslutning till matbutikerna. Omlastning av hushållsavfallet är utlagt på entreprenad. Hur olika typer av avfall och återvinningsmaterial avses att hanteras redovisas i kommunens renhållningsordning

Norraby deponi är stängd sedan 2008 och håller på att sluttäckas (klart 2027/2028 enligt gällande tidplan), när detta är klart kan deponiområdet omvandlas till ett grönområde. Avfallsanläggningen i Norraby med återvinningscentral och behandling av återvinningsmaterial fortsätter tills vidare som förut samtidigt som det pågår utredning om alternativ lokalisering av verksamheten för att på sikt ge utrymme för fler bostäder och rekreativmiljöer. Då det handlar om en av kommunens viktigare strategiska anläggningar förutsätts att en ny lokalisering kan tillgodose högt ställda krav på tillgänglighet och funktionalitet. En möjlig lokalisering är södra delen av Hjälmaryds industriområde.

Riktlinjer - hänsyn

- Uppkomsten av avfall förebyggs så långt det är möjligt.
- Återanvändning och återvinning främjas genom användarvänliga insamlingsystem och avfallsanläggningar.
- Transporter av schaktmassor minimeras genom god planering och samverkan mellan olika projekt.
- Vid planering av nya områden bör möjligheten till kvartersnära lösningar för avfallshantering särskilt beaktas

Vatten och avlopp

Kommunens dricksvattenförsörjning baseras på en inducerad infiltrationsanläggning i Scoutvik som via överföringsledningar även försörjer de mindre tätorterna och byarna Sommen, Gripenberg, Linderås och Säby samt större delen av bebyggelsen längs sjön Sommen. Övriga delar av kommunen försörjs genom enskilda vattentäkter. För reservändamål undersöks förutsättningarna för större grundvattenuttag söder om Illern. Andra alternativ för reservvatten är den fd ytvattentäkten i sjön Sommen samt grundvattentäkten i Sommens samhälle.

Kommunens verksamhetsområde för vatten och avlopp kommer successivt att byggas ut. Fram till 2020 kommer utbyggnaden att omfatta alla bebyggelse längs sjön Sommen och nyligen driftsattes ett nytt reningsverk i Adelöv. Utbyggnad av kommunalt VA är även av strategisk betydelse då det ger förutsättningar för bebyggelseutveckling inte minst i strandnära områden. Se karta för nuvarande och planerat VA-område. Både dagvattenstrategi och ny VA-plan kommer att arbetas fram under de närmaste åren.

För större delen av kommunens grundvattentillgångar bedöms inga särskilda säkerställandeåtgärder krävas för att uppfylla det nationella målet om ett långsiktigt skydd för grundvattenbärande formationer. Ett område söder om sjön Illern är aktuellt för reservvattentäkt, och redan idag skyddat naturreservat och de

större förekomster som finns i grusavlagringar väster om Tranås, i det så kallade Jordfällanstråket, berörs inte av några omfattande exploateringar. För grundvattenförekomsternas status se även avsnittet om EU:s vattendirektiv.

Med hänsyn till den befolkningsutveckling och nya utbyggnadsområden som av översiktsplanen tar höjd för behöver kapaciteten i befintlig anläggning utredas för att säkerställa att planerade områden kan förses med vatten- och avlopp med befintlig kapacitet, eller om stora investeringar framledes krävs från VA-kollektivet. För att även i framtiden kunna ha en god marginal krävs bland annat tekniska effektiviseringar och att ovidkommande vatten (ffa dagvatten) kan omhändertas utan att belasta avloppsreningsverket. Kommande investeringar behöver göras i rätt ordning och planeras för att ekonomin ska vara i balans även i ett längre tidsperspektiv

Riktlinjer – hänsyn

- VA-anläggningar och ledningsnät ska vara drift-, miljö- och kvalitetssäkra och klara ett förändrat klimat.
- Dagvattenfrågorna ska hanteras tidigt i planeringsprocessen och dagvatten ska fördröjas nära källan.
- Vid konflikter med andra intressen ska vattenförsörjningen och avloppshantering prioriteras
- Kommunen ska arbeta för en dagvattenhantering som minskar problemen gällande flöden, föroreningar och översvämningar
- Kommunen ska arbeta med uppströmsarbete och kretsloppsbaseade lösningar för att minska negativ påverkan på grundvatten, sjöar och vattendrag

3.9 Transportsystem

Transportsystemet och dess utformning har en avgörande betydelse för kommunens långsiktiga utveckling. I samspel med bostäder, arbetsplatser, service och andra målpunkter är det transportsystemet som skapar tillgänglighet och sammanhang på både lokal, regional, nationell och internationell nivå. Samtidigt är transportsystemet en funktion som står för en betydande markanvändning och genom sin omgivningspåverkan kan innebära stora begränsningar för annan markanvändning. I detta avsnitt beskrivs de riksintressen och andra strategiska delar i transportsystemet som kräver en särskild hänsyn i förhållande till andra samhällsintressen och anspråk på markens användning.

Vägnätet generellt

För uppförande av byggnader eller andra anordningar som inte ligger inom detaljplan och som inte kräver bygglov gäller enligt väglagen en tillståndspliktig zon på minst tolv meter från en väg. Inom detta område ska om möjligt inte finnas objekt som kan äventyra trafiksäkerheten. Länsstyrelsen beslutar om tillstånd inom tillståndspliktig zon från väg. För vissa vägar gäller en utökad tillståndsplikt på 30 eller 50 meter. Vid detaljplaneläggning upphör den tillståndspliktiga zonen.

Funktionellt prioriterat vägnät och vägar av riksintressen

Trafikverket har pekat ut ett funktionellt prioriterat vägnät som i Tranås kommun utgörs av Väg 32, 131 och 133. Utmed dessa vägar ställer Trafikverket krav på säkerhetsavstånd, möjlighet till anslutningar, utformning med mera vid etableringar i anslutning till vägarna.

Väg 32 utgör även riksintresse samt primär transportled för farligt gods. Rekommenderat hänsynsavstånd för ny bebyggelse längs väg av riksintresse är 30 meter från vägområde i landsbygdsmiljö med medelhöga hastigheter (80-100 km/h) och 20 meter i tätortsmiljö med lägre skyltade hastigheter (30-60 km/h). För bostäder krävs som regel längre avstånd för att klara riktvärden för buller och minimera risker från transporter av farligt gods.

Södra stambanan – riksintresse

Södra stambanan är av internationell betydelse och ingår i det utpekade TEN-T nätet. Banan sträcker sig från Stockholm till Malmö och är mycket viktig för person- och godstrafik. Banan ingår även i det utpekade strategiska godsnätet. Strax söder om Järna delar sig banan i två grenar, en via Katrineholm och en via Nyköping. I Åby, öster om Norrköping, förenas de igen. Rekommenderat hänsynsavstånd för ny bebyggelse är 30-50 meter. För bostäder krävs som regel längre avstånd för att klara riktvärden för buller och minimera risker från transporter av farligt gods.

Nya stambanor för höghastighetståg (Götalandsbanan/Europakorridoren)

Götalandsbanan är en framtida höghastighetsbana mellan Stockholm och Göteborg via bland annat Norrköping, Linköping, Jönköping och Borås. För sträckan Borås – Linköping finns en förstudie framtagen. Europakorridoren är en framtida höghastighetsjärnväg från Jönköping till Malmö och vidare mot Köpenhamn. Båda sträckorna ingår i det nationella projektet Ny generation järnväg/Nya stambanor för höghastighetståg där Tranås är en av de utpekade stationsorterna. Tranås ställningstagande vad gäller särskilt känsliga passager, stationsläge och hänsyn till utredningsområdet redovisas i avsnitt 3.14.

Luffart – riksintresse

Hela kommunens yta berörs av så kallade MSA – områden för Linköpings respektive Jönköpings flygplatser. Det innebär att kommunen ska samråd med berörda flygplatser inom utpekat område för objekt som skall uppföras högre än 20 meter.

Kommentar: MSA (Minimum Sector Altitude) är den höjd som ett flygplan som är på väg ner för att landa säkert kan sjunka till innan den slutliga inflygningen tar vid. På denna höjd har flygplanet en marginal på 1000 fot/300 meter över den MSA-påverkande ytan, vars höjd är samma som högsta hinder inom ytan. Nya hinder kan ha en negativ inverkan på flygtrafiken. Den MSA-påverkande ytan består av en cirkel med radien 55 km, som utgår från flygplatsens landningshjälpmedel. Cirkeln är delad i fyra sektorer och höjderna kan vara olika i varje sektor.

Strategiska objekt på lokal nivå

Lokala hänsyn till strategiska satsningar i transportsystemet innefattar ny passage för väg 133 genom Gripenberg inklusive eventuell förbifart söder om samhället, eventuell förlängning av Västra vägen mot södra infarten i Tranås tätort, passager under järnvägen i centrala Tranås, utrymme för stationsläge/resecentrum i Gripenberg och i Sommens samhälle samt reservation för en kombiterminal längs järnvägen omedelbart söder om Tranås tätort. De olika objekten beskriv närmare

under avsnitt 2.3 kommunikationer samt i sitt sammanhang i de olika områdesfördjupningarna.

3.10 Miljö, hälsa, risker och säkerhet

Relevanta miljö- och riskfaktorer ska beaktas vid alla beslut om mark- och vattenanvändning och den utveckling som föreslås i översiktsplanen ska vara lämplig med hänsyn till människors hälsa och säkerhet samt till risken för olyckor och klimatrelaterade händelser. I många fall finns riktlinjer och gränsvärden i form av t ex säkerhetsavstånd, uppmätta nivåer, miljö kvalitetsnormer etc. Kartläggning och hantering av risk och miljöfaktorer är ett löpande arbete som både syftar till att upptäcka nya och åtgärda/hantera befintliga problem. Vid tveksamhet i det enskilda fallet krävs vanligen samråd med ansvarig myndighet. Beskrivningarna av olika miljö- och riskfaktorer tillsammans med vad som redovisas på karta utgör grund för hänsynstagande och avvägningar. Eventuella avvägningar och särskilda hänsyn på detaljnivå redovisas i relevanta områdesfördjupningar avsnitt 2.5-2.9.

Övergripande riktlinjer

- Miljö- och riskfaktorer ska hanteras så att miljön i så stor utsträckning som möjligt inte tar skada och att risken för att människor utsätts för skada eller olägenhet minimeras.
- Tranås kommun ska genom detaljplanering, bygglovsgivning och andra tillståndsärenden se till att omgivningspåverkan blir så liten som möjligt vid nyetablering. Det innebär generellt att det som nyetablas, exempelvis verksamheter eller bostäder, ska vidta åtgärder så befintlig bebyggelse eller verksamhet inte lider skada av nyetableringen.
- Klimatrelaterade risker, i första hand översvämningar och värmeböljor beskrivs mer ingående i ett eget avsnitt 3.11 Klimatförändringarnas påverkan på den bebyggda miljön.

Miljörisker

Förorenade områden

I kommunen finns närmare 300 registrerade områden med potentiella föroreningar, varav 33 är riskklassade. Gamla avfallsupplag finns på flera håll och för 6 av dessa gäller särskilda områdesbestämmelser. Vid den fd avfallsdeponin i Norraby kommer avslutningsarbeten att pågå under lång tid. Samtliga deponier är inmätta. Undersökningar av bottensediment i sjöar och vattendrag visar att ffa Svartån mellan Sommen och Säbysjön har förorenade bottnar till följd av historiska utsläpp. Frågan om sanering aktualiseras framförallt vid ändrad markanvändning vilket är aktuellt i delar av Tranås tätort och i Sommens samhälle.

Utsläpp till vatten

Kommunens vattenförekomster med avseende på miljö tillstånd och känslighet redovisas under avsnittet om EU:s vattendirektiv. Utsläpp av mer akut karaktär kan uppstå i samband med olyckor, t ex en trafikolycka med farliga kemikalier inblandade eller en brand som genererar giftigt släckvatten. Akuta situationer kan även uppstå vid höga vattenflöden som VA-systemet inte klarar av att hantera fullt ut eller då förorenade markområden berörs.

Utsläpp till luft

Den dominerande vindriktningen i kommunen är västlig till sydvästlig. I Tranås tätort finns vissa problem med höga halter av partiklar vilket ställer krav på fortsatta mätningar och eventuella åtgärder i de fall det finns risk för att en miljö kvalitetsnorm överskrids. Den huvudsakliga utsläppskällan är biltrafik och problemen är framförallt koncentrerade till centrala delar. Enligt en genomförd klimatstudie finns ett stråk längs de östra, låglänta, delarna av Tranås tätort där risken är särskilt stor att luftföroreningar kan dröja sig kvar.

Miljö kvalitetsnormer för luft är den svenska implementeringen av EU:s ramdirektiv för luft. Den är ett juridiskt bindande styrmedel för att förebygga och åtgärda miljöproblem. Regler beträffande miljö kvalitetsnormerna finns i miljöbalken 5 kap. För närvarande finns miljö kvalitetsnormer gällande utomhusluft för kvävedioxid, kväveoxider, svaveldioxid, bly, partiklar (PM10 och PM2,5), bensen, kolmonoxid, ozon, arsenik, kadmium, nickel och bens(a)pyren.

Buller

Den främsta bullerkällan i kommunen är väg och järnvägstrafik. Sett till antalet finns därför de flesta bullerstörda bostäderna i Tranås tätort, Gripenberg och Sommens samhälle, dvs de orter som ligger längs järnvägen och även har en betydande genomfartstrafik. Lokalt kan även andra bullerkällor, t ex vindkraft, motorsport, skjutning, industrier, festlokaler etc ge upphov till störningar på omgivningen.

Sedan 1 juli 2017 gäller en förordning till miljöbalken med bestämmelser om riktvärden för buller utomhus vid bostadsbyggnader från spårtrafik och vägar. Förordningen ska tillämpas vid planläggning samt ärenden om förhandsbesked och bygglov utanför detaljplan. Enligt förordningen bör buller från spårtrafik och vägar inte överskrida 60 dB(A) ekvivalent ljudnivå vid en bostadsbyggnads fasad, och 55 dB(A) ekvivalent ljudnivå samt 70 dB(A) maximal ljudnivå vid en uteplats om en sådan ska anordnas i anslutning till byggnaden.

Radon och elektromagnetisk strålning

Elektromagnetiska fält finns framförallt i anslutning till de stora 400 kV – ledningar som genomkorsar kommunens inre delar. Andra strålningskällor är mindre kraftledningar, tele- och TV – master etc. Länsstyrelsens rekommendation är att fältstyrkan där människor vistas längre perioder inte bör överskrida 0,2 mikrotlesla. Högriskområden för radon finns ffa i anslutning till isälvsavlagringar vilket också sammanfaller med de mest bebyggda områdena. Generellt rekommenderas därför alltid att bygga med så kallat radonsäkert utförande.

Beredskap och skydd mot olyckor

Farlig verksamhet - riskobjekt

Verksamheter som kan innebära risk för omgivningen genom gasutsläpp, explosioner mm finns på flera håll. Hit hör t ex bensinstationer, gasledning, bränsledepåer samt lager och butiker som hanterar explosiva eller brandfarliga ämnen. Vid nybyggnation krävs skyddsavstånd till annan bebyggelse. En anläggning, belägen i kv Importen, är klassad som sk Sevesoanläggning (EU-direktiv

efter en allvarlig olycka i Seveso, Italien), dvs en anläggning som vid en olyckshändelse kan orsaka allvarliga och omfattande skador på människor och miljö. Ytterligare ett antal större industrier kan vid brand utveckla kraftig miljö- och hälsofarlig rök. Andra risker att beakta är verksamheter som hanterar kemikalier samt risker med anläggningar för eldistribution.

Skyddsobjekt

Skyddsobjekt är funktioner och platser som är särskilt känsliga för störningar. Hit räknas skolor, äldreboenden och sjukhus men också större samlingslokaler (lokaler för fler än 150 personer) eller andra platser där många personer vistas. Till skyddsobjekten hör också de viktigaste samhällsfunktionerna: elförsörjning, vattendistribution, fjärrvärme, avfallshantering samt kommunikationer (transporter, tele och data). Många risk- och skyddsobjekt är kringgärdade med synliga eller osynliga restriktioner. Förutom de generella skyddsavstånd och gränsvärden som gäller för olika typer av verksamheter finns även särskilt avgränsade skyddsområden för vattentäkter.

Vägar och järnvägar med farligt gods

Den övervägande delen farligt gods, ffa gaser, går via järnvägen vilken passerar genom både Gripenberg, Tranås och Sommens samhälle. En olycka med farligt gods skulle kunna kräva en utrymning inom ett avstånd på 300 meter eller mer. På detta avstånd finns äldreboenden, skolor, köpcentrum, bostäder, industrier, kyrkor samt större delen av centrumbebyggelsen i de orter järnvägen passerar. Rekommenderad väg för transport av farligt gods är Riksväg 32. Vägtransport av farligt gods genom Tranås centrum begränsas av ett förbud mot att korsa centrum. Den generella riktlinjen att vid exploatering inom ett avstånd av 150 meter från transportled för farligt gods bör en särskild riskbedömning göras.

Trafikolyckor

Den långsiktiga trenden i samhället är att antalet döda och svårt skadade i trafiken minskar. Ser man dessutom denna utveckling i relation till trafikmängden så är minskningen påtaglig, med t ex en halvering sedan slutet av 80-talet. De senaste åren har emellertid antalet olyckor ökat något med en tydlig koppling till alkohol och droger. Särskilt riskfyllda miljöer är stråk och passager där mjuka och hårda trafikslag möts liksom skolor och liknande platser med mycket och blandad persontrafik. Några särskilt olycksdrabbade vägsträckor går inte att peka ut utan det handlar snarare om ovan sagda typsituationer som är särskilt riskfyllda.

Beredskap och insatstider

Olycksrisker med konsekvenser för liv och hälsa finns över hela kommunens yta, främst på- och i anslutning till vägnätet. Koncentrationen av befolkning och verksamheter kring Tranås tätort innebär att det går relativt snabbt att nå ut med hjälp till en stor del av befolkningen samtidigt som en eventuell större olycka i centrum kan drabba en stor del av invånarna. Beredskapen i kommunen är dimensionerad för frekventa händelser som bostadsbrand och trafikolyckor. Vid planering av ny infrastruktur och bebyggelse måste hänsyn alltid tas till att insatstiden inte förlängs utan helst förkortas.

Naturrisker

Översvämningar

Översvämningar kan leda till vattenskadorna, erosion, ras, skred mm men också till spridning av föroreningar. Generellt sett är risken för översvämningar störst i låglänta och/eller instängda områden i anslutning till sjöar och vattendrag. Känsliga ställen är också där vattendrag passerar låga broar och smala passager som lätt kan täppas igen eller har begränsad kapacitet, liksom särskilt utsatta delar av dagvattensystemet. På grund av pågående klimatförändringar har sannolikheten för skyfall och höga flöden med översvämningar som följd ökat. Se vidare i avsnitt 3.11. Karta med översvänningsrisker.

Skred- och rasriskområden

Skred och rasrisker har framförallt uppmärksammats i samband med höga vattenflöden. Bedömning av geotekniska förutsättningar ingår alltid som moment i framtagandet av ny eller ändrad detaljplan. Vid markanvändning vid vatten bör risken för stranderosion särskilt beaktas. En översiktlig kartering av skred och rasriskområden utförs av SGI. En interaktiv karta med information om olika riskområden finns här <https://gis.swedgeo.se/rasskrederosion/>.

Stormar och snöoväder

Tranås kommun har vid åtminstone två tillfällen drabbats av allvarigare vinterstormar under senare år. Vinden, framförallt i kombination med blötsnö, kan innebära stora påfrestningar på träd, ledningar mm. Förutom direkta olycksrisker och skador på skogsmark innebär det vanligtvis att ett antal hushåll blir strömlösa och/eller avskurna från omvärlden pga nedfallna träd.

Värmeböljor

Sannolikheten för värmeböljor har över tid ökat, med sommaren 2018 som påtagligt exempel. För att mildra konsekvenserna, ffa för särskilt utsatta grupper, behövs både byggnader och utomhusmiljöer som kan erbjuda svalka. Genomförda klimatanalyser visar att så kallade värmeöar framför allt finns i områden med lite eller obefintlig grönska, vilket bland annat är fallet i större industriområden. Se vidare i avsnitt 3.11

Torka

Den kommunala vattenförsörjningen bedöms ha goda förutsättningar att klara långvarig torka då dricksvattenförsörjningen baseras på ytvatten från sjön Sommen. Däremot kan sådana perioder innebära konsekvenser för enskilda vattentäkter och för jordbruket. Torka innebär också en ökad brandrisk.

Skogsbränder

Skogarna i kommunen består till stor del av blandskog vilket gör den mer motståndskraftig mot bränder. Senare års omfattande skogsbränder har bidragit till förstärkt beredskap på nationell nivå.

Social trygghet

Hur den byggda miljön och tillgängligheten utformas kan i hög grad bidra till den sociala tryggheten. Tranås kommun har antagit en strategi för social hållbarhet som anger mål och inriktning för arbetet. En sammanfattning och hänvisning till dokumentet finns i avsnitt 1.1 Hållbar utveckling.

3.11 Klimatförändringarnas påverkan på den bebyggda miljön

Den globala uppvärmningen medför konsekvenser som exempelvis högre temperaturer, förändrade nederbörds mängder, förhöjda vattennivåer och mer frekventa extrema vädersituationer. Ett förändrat klimat medför konsekvenser för bebyggelse, infrastruktur, dricksvattenkvalitet, biologisk mångfald samt risk för spridning av föroreningar från förorenade områden.

Omfattningen av konsekvenserna är svåra att överblicka och det råder osäkerhet kring hur omfattande konsekvenserna riskerar att bli. Det är viktigt att hela samhället planerar att ha beredskap för exempelvis värmeböljor, skyfall, vattenbrist och konsekvenser av dessa.

Klimatanpassning innebär åtgärder för att anpassa samhället till de klimatförändringar som märks av redan idag, och de som antas komma i framtiden. Tranås kommun ska enligt plan- och bygglagen beakta klimatförändringar i planering av ny bebyggelse och planera nybyggnation för att minimera effekterna av klimatförändringar. Åtgärder behövs för att bygga ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som står väl rustat att möta och hantera konsekvenserna av ett förändrat klimat.

Värmeböljor, torka och högre temperaturer

Sannolikheten för värmeböljor har över tid ökat, med sommaren 2018 som påtagligt exempel. För att mildra konsekvenserna, ffa för särskilt utsatta grupper, behövs både byggnader och utomhusmiljöer som kan erbjuda svalka. Genomförda klimatanalyser visar att så kallade värmeöar framför allt finns i områden med lite eller obefintlig grönska, vilket bland annat är fallet i större industriområden.

Den kommunala vattenförsörjningen bedöms ha goda förutsättningar att klara långvarig torka då dricksvattenförsörjningen baseras på ytvatten från sjön Sommen. Däremot kan sådana perioder innebära konsekvenser för enskilda vattentäkter och för jordbruket. Torka innebär också en ökad brandrisk.

Riktlinjer - hänsyn

- Begränsa direkt solexponering av känsliga byggnader bland annat genom att planera in mer vegetation och grönytor, för att på så sätt minska kylbehovet inomhus.
- Utforma vård- och äldreboende, förskolor och skolor så att inomhustemperatur inte blir ohälsosamt hög i samband med värmeböljor.
- Kommunen ska beakta kommande behov av kylning av lokaler för samhällsviktig verksamhet vid ny- och ombyggnation
- Kommunen ska arbeta med skuggplanering av utomhusplatser där utsatta grupper vistas i stor utsträckning, så som lekplatser på förskolor och skolor samt uteplatser vid vårdrelaterade verksamheter

- För planering och hänsyn till risken för värmeböljor i Tranås tätort gäller tills vidare Länsstyrelsens kartering av värmeöar.

Skyfall, ökad nederbörd och översvämningar

Översvämningar kan leda till vattenskador, erosion, ras, skred mm men också till spridning av föroreningar. Nässjö, Tranås och Aneby kommun har tillsammans genomfört en översvämningskartering för Svartån som redovisar nivåer och översvämmade områden vid 50 och 100-årsflöde samt BHF (beräknat högsta flöde). Generellt sett är risken för översvämningar störst i låglänta och/eller instängda områden i anslutning till sjöar och vattendrag. Känsliga ställen är också där vattendrag passerar låga broar och smala passager som lätt kan täppas igen eller har begränsad kapacitet, liksom särskilt utsatta delar av dagvattensystemet. För att mildra konsekvenserna av höga flöden krävs flera samverkande åtgärder – fördröjningsmagasin i områden som klarar en översvämning, förbättrad dränering i områden som inte klarar detta, beaktande av översvämningsrisker i planeringen osv.

Riktlinjer - hänsyn

- Lokalisera ny bebyggelse där den inte riskerar att påverkas av översvämning från skyfall och höga vattennivåer i sjöar och vattendrag. Detta gäller särskilt samhällsviktig verksamhet som skolor, vårdlokaler, pump- och transformatorstationer med flera.
- Skapa sekundära avrinningsvägar och reservera ytor för hantering av skyfall i ny och befintlig bebyggelse. Utnyttja de gröna ytorna som finns i orten för hantering av vatten och därmed utveckla mångfunktionalitet i ortens grön- och blåstruktur. Ett antal områden som bedömts lämpliga för att kunna användas som fördröjningsmagasin har identifierats. Karta här.
- De områden som i översiktsplanen föreslagits för ny bebyggelse redovisas i fördjupad form i avsnitten 2.5 - 2.9. Där framgår också om det vid fortsatt planläggning krävs särskild hänsyn eller åtgärder för att begränsa risken för skador i samband med höga flöden.
- För generell hänsyn till översvämningsrisker i bebyggelseplaneringen gäller aktuell översvämningskartering med riskanalys som går att ladda ned som PDF nedan.

3.12 Vindkraft

Vindkraften behövs för att klara omställningen till ett ekologiskt samhälle. Sverige och andra länder har därför satt upp mål för utvecklingen av förnybara energikällor och vindkraft. Sveriges planeringsmål är att nå 30 TWh utvunnen energi fram till år 2020. Av dessa ska 20 TWh komma från landbaserade vindkraftverk och 10 TWh från havsbaserade. 30 TWh motsvarar ca 20 % av elanvändningen i Sverige. Enligt senaste vindkarteringen från 2011 som har gjorts över Sverige har vårt land en stor potential som inte tidigare nyttjats.

I Tranås kommun finns i dagsläget 13 vindkraftverk med en sammanlagd installerad effekt på 13 MW. Befintliga verk redovisas på kartan.

Eftersom utbyggnaden av vindkraft påverkar landskapsbild och människors boende samt vistelsemiljö behövs en djupare analys, än övriga energislag, om lokalisering och omgivningspåverkan. Teknikutvecklingen har gått fort och trenden är större och effektivare vindkraftsverk som är betydligt högre än vad som finns i

kommunen i dagsläget vilket också innebär att fler områden än tidigare kan bli aktuella för etablering. Livslängden för ett vindkraftverk brukar generellt sättas till ca 25-30 år vilket kan vara en viktig aspekt i bedömningen av en enskild etablering.

Inriktning - hänsyn

- Tranås kommun bedömer att det generellt skall råda stor restriktivitet mot nya vindkraftsetableringar som;
- Ligger inom riksintresse för kulturmiljö, naturvård eller friluftsliv
- Berör områden med relativt opåverkad karaktär som därmed är särskilt känsliga för fragmentering
- Negativt påverkar befintlig eller planerad bostadsbebyggelse
- Negativt påverkar områden av särskild betydelse för friluftslivet
- Vid ansökningar inom 2000 m från kommungräns ska samråd ske med angränsande kommuner.
- I samråd med Ödeshögs kommun har Tranås kommun definierat Hålavedsområdet med sitt mosaiklandskap, samlade höga naturvärden och låga grad av påverkan som olämpligt för vindkraft.

Lokaliseringsprinciper för enskilda verk

- För ansökningar inom- eller i anslutning till riksintresse för kulturmiljö, naturvård eller friluftsliv samt stora opåverkade områden krävs utökade utredningar kopplat till kulturmiljön och påverkan på landskapsbilden
- För ansökningar inom område för särskilt värde för friluftsliv eller i närheten av vandringsleder krävs utökade utredningar kopplat till människors påverkan på möjligheten att vistas i naturen
- Till bostadshus skall ett tillräckligt skyddsavstånd hållas så att ingen bostad utsätts för ljud överstigande 40 dB(A) ekvivalent ljudnivå, enligt Naturvårdsverkets riktlinjer.
- Skuggberäkningar ska utföras enligt Boverkets rekommendationer med redovisning hur riktvärdet 8 h/år och 30 min/dag kan säkerställas för rörliga skuggor.

Då det kan röra sig om betydande investeringar ska pågående utredningar om nya stambanor för höghastighetståg särskilt beaktas.

Hänsyn till totalförsvarets riksintressen

För att säkerställa att eventuella områden som pekas ut som lämpliga för etablering av vindkraft inte hamnar i konflikt med riksintressen för totalförsvarets militära del som omfattas av sekretess (enligt OSL 15 kap 2§), måste en förfrågan ställas till myndigheten.

Om det kommunala vetot

Miljötillstånd för tillståndspliktiga parker, Två eller fler verk som är 150 meter eller högre, Grupp (fler än 6 verk som är högre än 120 meter) ansöks hos miljöprövningsdelegationen, det vill säga länsstyrelsen i Östergötlands län. För ansökningar enligt miljötillstånd måste kommunerna godkänna etableringen för att den ska bli av. Det framgår uttryckligen av 16 kap. 4 § MB och brukar kallas för det kommunala vetot.

En rättssäker vindkraftsprövning – pågående utredning (SOU 2021:53)

Regeringen tillsatte den 14 oktober 2020 en särskild utredare med uppdrag att undersöka förutsättningarna för att upphäva bestämmelsen i 16 kap. 4 § miljöbalken om kommunal tillstyrkan av vindkraftsanläggningar och att undersöka alternativa förslag för det fall bestämmelsen inte kan tas bort, i syfte att göra miljöprövningen av vindkraftsanläggningar mer rättssäker och förutsägbar.

Utredningens förslag innebär att kommunerna fortsatt har en rätt att säga nej till vindkraft. Till skillnad från i dag kommer kommunen ge besked tidigt i processen och omfattningen av kommunens beslut begränsas till att enbart avse mark- och vattenanvändning.

En tydlig skillnad föreslås alltså mellan kommunala bedömningar och tillståndsmyndighetens prövning. Kommunen avgör var i kommunen det är lämpligt med vindkraft och ett positivt besked från kommunen är en förutsättning för att kunna lämna in en ansökan om tillstånd. Tillståndsmyndigheten prövar om vindkraftverken kan ges tillstånd med hänsyn till exempelvis naturmiljöintressen.

Förslaget har nyligen varit på remiss och löpande information om den fortsatta processen redovisas på Regeringskansliets hemsida www.regeringen.se

3.13 Riksintressen och Natura 2000

Ett riksintresse är en kvalificerad form av allmänt intresse där staten har förbehållit sig inflytande över kommunala beslut enligt plan- och bygglagen. Ett riksintresse är överordnat andra allmänna intressen och kan vara av antingen bevarande- eller nyttjandekaraktär. Om det finns motstridiga anspråk mellan två riksintressen ska en avvägning göras så det riksintresse som bäst främjar en långsiktigt god hushållning ges företräde.

På senare år har riksintressen för naturvård fått sällskap av motsvarande Europeiskt intresse genom det så kallade Habitatdirektivet, vilket syftar till att skydda viktiga livsmiljöer för växter och djur och ligger till grund för bildande av Natura 2000 – områden.

Kappetorp: riksintresse för kulturmiljövård

Adelövs fortfarande använda marknadsplats med bodlängor från 1700-talet. I anslutning till området ligger på de s.k. Vassrödjorna flera järnåldersgravfält med framför allt rösen, runda och kvadratiska stensättningar samt domarringar och resta stenar. Genom området går en välbevarad vägsträckning av 1800-talskaraktär med vägföring som antyder hög ålder. I området ingår även: Kappetorps f.d. prästgård med manbyggnad från 1780-talet och äldre timrade uthus. Väl hävdad odlingslandskap. I norr gränsar området mot Adelövs porfyrtäkt, som också är riksintresse (se nedan). Fornlämningarna är skyddade enligt 2 kap fornlämningslagen och marknadsbodarna är byggnadsminnesförklarade enligt 3 kap kulturminneslagen.

Kommunens bedömning: Inga särskilda anspråk riktas mot området och förutsättningarna för ett bevarande bedöms som mycket goda. Se även fördjupning för Adelövsområdet.

Botilstorp: riksintresse för kulturmiljövård

Botilstorps gårdsmiljö med två hemman som har bostadshus från 1800-talets andra hälft. Öster om gården ligger ett område präglad av lövängsbruk. Bebyggelsen omfattas av områdesbestämmelser med förhöjd lovplikt.

Kommunens bedömning: De kulturhistoriska värdena i odlingslandskapet förutsätter en anpassad skötsel med bland annat bete och naturvårdsinriktad slåtter. Riksintressets bevarande är därför beroende av ekonomiskt stöd för landskapsvård.

Botorp: riksintresse för kulturmiljövård

Herrgårdsmiljö av 1800-talskaraktär med för tiden karaktäristiska byggnader för förädling av gårdens produkter. Rikt byggnadsbestånd med bl.a. huvudbyggnad från 1700-talets slut, tillbyggd kring sekelskiftet 1900, mejeri och magasin från tidigt 1800-tal, smedja, linbasta och f.d. förvaltarbostad från 1875. I området ingår även mindre gravfält från järnåldern. Bebyggelsen skyddas av områdesbestämmelser. Det omgivande park- och odlingslandskapet med bland annat Natura 2000 – område förstärker gårdens bevarandestatus ytterligare.

Kommunens bedömning: Botorp har ett tillfredställande skydd genom gällande planbestämmelser och är ett av länets mest prioriterade objekt varför det finns goda förutsättningar för att områdets natur- och kulturvärden ska kunna upprätthållas.

Tranås Centrum med Storgatan: riksintresse för kulturmiljövård

Stadsmiljö, centrum för handel och industriella verksamheter som på grund av järnvägen utvecklades till stad och 1919 fick stadsrättigheter. Rutnätsplan med trädplanterad huvudgata efter det sena 1800-talets monumentala stadsbyggnadsideal och stadsmässig bebyggelse från 1800-talets slut och 1900-talet samt järnvägsmiljön. Tranås Vattenkuranstalt, badanläggning från sekelskiftet 1900 med badhotell och park. För Storgatan gäller en detaljplan upprättad 1996 som säkerställer kulturhistoriska värdena. Planen har följts upp med ett gestaltungsprogram.

Kommunens bedömning: Bärande delar i riksintresset skyddas av bestämmelser i detaljplan. Gestaltungsprogrammet är i behov av uppdatering (se avsnittet om genomförande). Vid förtätning krävs särskild hänsyn till riksintresset (se områdesfördjupning för Tranås centrum).

Säbydalen: riksintresse för kulturmiljövård

Herrgårdslandskap med bebyggelse från olika tidsepoker samt inslag av olika centrala funktioner. Sammanhängande odlingsbygd, till stora delar tillkommen genom sjösänkning, med herrgårdarna Gripenbergs slott (uppfört av trä på 1660-talet av Carl Gustaf Wrangel med Nicodemus Tessin d.ä. som sannolik arkitekt) och Göberga, samt Åbonäs och Restads säterier med tillhörande ekonomibyggnader och omgivande torpbebyggelse. F.d. parkanläggning vid Åbonäs. Fornlämningar från bronsålder och framåt, enstaka eller grupper av gravar och gravfält samt bytomter och fornåkrar. Den bördiga dalgången kring Svartån korsas av den gamla landsvägen från Östergötland mot Eksjö. Längs vägen ligger Säbydals by med Ådala

handelsgård, Sätthälla gästgiveri (tingsplats under 1600- och 1700-talen) samt Säby sockencentrum med märklig under senare sekel ombyggd romansk kyrka, prästgård, kyrkstallar, sockenstuga, ålderdomshem och agrarbebyggelse från 1800-talet. Området berörs av pågående utredningar om nya stambanor för höghastighetståg.

Kommunens bedömning: Områdets storlek och komplexitet gör att många olika, men i huvudsak förenliga, intressen skall hanteras. Här finns också starka naturvårdsintressen huvudsakligen kopplade till Svartån och Säbysjön samt Natura 2000 området Sätthälla/Katarp. I området ligger betydande delar av kommunens bästa jordbruksmark vilket måste beaktas i både bevarande- och exploateringssammanhang och det går inte att bortse från jordbrukets behov av moderna och ändamålsenliga anläggningar.

Höghastighetsjärnväg: En passage genom området innebär en påverkan på landskapet men är samtidigt en förutsättning för ett stationsläge i Tranås i enlighet med gällande avtal med Sverigeförhandlingen. Tranås kommuns uppfattning är att påverkan på riksintresset Säbydalen kan begränsas med en passage i östra delen av området, vilken redan idag är starkt påverkad och fragmenterad med bland annat befintlig järnväg, väg 32 samt väg 133. Se vidare avsnitt 3.14.

Sjön Sommen: riksintresse för naturvård och friluftsliv

Sjön Sommen är en näringsfattig klarvattensjö som hyser över 300 öar och holmar. Genom topografin är sjön uppdelad i ett västligt och ett östligt bäcken. Tröskeln ligger mellan Torpön och fastlandet. De största djupen, drygt 50 m, återfinns i det västra bäckenet medan den mest näringsfattiga och därmed klaraste delen är det östliga bäckenet. Fiskfaunan, främst då beståden av storröding och insjööring, är utomordentligt värdefull. Till miljön hör också fiskgjuse och storlom, två störningskänsliga fågelarter. Bergbranterna kring sjön har förutsättningar att hysa berguv och pilgrimsfalk, två hotade rovfågelarter.

Kommunens bedömning: Det är sjöns naturvärden som ligger till grund för både naturvårdens och friluftslivets intressen. De främsta hoten mot sjöns naturvärden är vattenregleringar, föroreningar som kan försämra vattenkvaliteten samt undanträngning och störningar av känsliga naturmiljöer. Vad som därutöver kan påverka friluftslivet negativt är exploatering eller andra åtgärder som begränsar allmänhetens tillträde samt buller eller negativ visuell påverkan. Sjön Sommen har samtidigt en avgörande social och ekonomisk betydelse för kommunens framtida utveckling. För att kunna nyttja Sommen på ett hållbart vis finns ett mellankommunalt program (SPUNS) där Tranås, Ydre och Boxholms kommuner kommit överens om gemensamma utgångspunkter för planering och verksamhet i anslutning till sjön. I förenklad form kan programmet sammanfattas i fem punkter:

- begränsa fragmenteringen av landskapet genom att tillkommande bebyggelse eller andra anläggningar i första hand lokaliseras i anslutning till befintliga koncentrationer
- undvika att skapa barriärer som hindrar det rörliga friluftslivet eller begränsar spridning av biologisk mångfald
- motverka försämringar av vattenkvaliteten genom åtgärder för minskade utsläpp av framförallt gödande ämnen
- så långt möjligt kanalisera störande aktiviteter bort från känsliga miljöer
- vårda och förbättra förutsättningarna för växt- och djurliv

Vid exploateringsärenden som berör sjön Sommen skall en överensstämmelse med SPUNS – programmet eftersträvas.

Angående passage för höghastighetsjärnväg: Riksintresset för nya stambanor för höghastighetståg omfattar idag ett område som täcker större delen av kommunens yta. I aktuella åtgärdsvalsstudier utförda av Trafikverket förutsätts i samtliga fall en passage över sjön Sommen och beroende på val av sträckningsalternativ berörs flera riksintressen. Aktuellt planeringsläge liksom kommunens ställningstagande redovisas i avsnitt 3.14.

Svartån (Flisbysjön-Säbysjön) och Noån (Noen-Ralången): riksintresse för naturvård

Området är ett av de sista i södra Sverige med en relativt god utterstam och delar av området, främst Hyllingen och Ralången, har även viktiga fågellokaler. Svartådalen och Noåns dalgång utgör en viktig del i landskapsbilden med ett kuperat odlingslandskap rikt på lövträd och har en tilltalande kulturbygd. Noåns dalgång har en intressant flora med flera sällsynta växter. Sjöarna hyser även en artrik flora och fauna med flera hotklassificerade arter. Framförallt Svartån är hårt belastad av övergödning.

Kommunens bedömning: Utterstammen vill ha mycket fisk varför näringsrikedomen inte är ett hot i just detta avseende. Systemets värden hotas dock i sin helhet av igenväxning och övergödning och påverkar även den nedströms liggande sjön Sommen som är en näringsfattig klarvattensjö. Svartåns vattenkvalité har på senare år förbättrats men näringsbelastningen är fortfarande hög. Tranås och Aneby kommuner samarbetar kring olika åtgärder som t ex åtgärdande av enskilda avlopp, reduktionsfiske, rådgivning mm för att minska närsaltbelastningen.

Blankhester, Ryggestorp och Säthälla/Katarp: riksintressen för naturvård

Tre områden med välbevarade naturbetesmarker med både lövhagar och mer öppen hagmark. Blankhester och Ryggestorp ingår även i Natura 2000-nätverket, se nedan. Det största hotet är att betesdriften skulle minska eller rentav upphöra.

Kommunens bedömning: Områdenas värden förutsätter en naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement vilket i sin tur förutsätter att det finns ett livskraftigt lantbruk.

Adelövs porfyrträkt: riksintresse för naturresurser

Området består av två delar varav den södra används för produktion av sand och grus medan den norra används för utvinning av specialmaterial för asfalteringsarbeten med särskilt hög bärighet och därför är av riksintresse.

Kommunens bedömning: Adelövs samhälle är av betydelse som lokal kärna för utveckling av omgivande landsbygd i kommunens mer glesbebyggda västra delar. Med hänsyn tagen till Adelövs utvecklingsmöjligheter och anslutande vattenskyddsområde men med samtidigt beaktande av riksintresset förordar Tranås kommun en avgränsning där den norra ”spetsen” av området utgår, vilket innebär en minskning på 5 ha av det totalt sett 58 ha stora området.

Riksintressen för väg, järnväg och luftfart

De riksintressen för kommunikationer som berör Tranås kommun är Väg 32, Södra Stambanan, Götalandsbanan samt MSA – områden för Linköpings och Jönköpings flygplatser.

Riksväg 32: Rekommenderat hänsynsavstånd för ny bebyggelse längs väg av riksintresse är 30 meter från vägområde i landsbygdsmiljö med medelhöga hastigheter (80-100 km/h) och 20 meter i tätortsmiljö med lägre skyltade hastigheter (30-60 km/h). För bostäder krävs som regel längre avstånd för att klara riktvärden för buller och minimera risker från transporter av farligt gods.

Södra stambanan: Södra stambanan är av internationell betydelse och ingår i det utpekade TEN-T nätet. Banan sträcker sig från Stockholm till Malmö och är mycket viktig för person- och godstrafik. Banan ingår även i det utpekade strategiska godsnetet. Strax söder om Järna delar sig banan i två grenar, en via Katrineholm och en via Nyköping. I Åby, öster om Norrköping, förenas de igen. Rekommenderat hänsynsavstånd för ny bebyggelse är 30-50 meter. För bostäder krävs som regel längre avstånd för att klara riktvärden för buller och minimera risker från transporter av farligt gods.

Götalandsbanan: Götalandsbanan är en framtida höghastighetsbana mellan Stockholm och Göteborg via bland annat Norrköping, Linköping, Jönköping och Borås. För sträckan Borås – Linköping finns en förstudie framtagen. Europakorridoren är en framtida höghastighetsjärnväg från Jönköping till Malmö och vidare mot Köpenhamn. Båda sträckorna ingår i det nationella projektet Ny generation järnväg/Nya stambanor för höghastighetståg där Tranås är en av de utpekade stationsorterna. Tranås ställningstagande vad gäller särskilt känsliga passager, stationsläge och övrig hänsyn till utredningsområdet redovisas i avsnitt 3.14.

MSA-områden: Hela kommunens yta berörs av så kallade MSA – områden för Linköpings respektive Jönköpings flygplatser. Det innebär att kommunen ska samråd med berörda flygplatser inom utpekat område för objekt som skall uppföras högre än 20 meter. Se även 3.9 Transportsystemet

Kommentar: MSA (Minimum Sector Altitude) är den höjd som ett flygplan som är på väg ner för att landa säkert kan sjunka till innan den slutliga inflygningen tar vid. På denna höjd har flygplanet en marginal på 1000 fot/300 meter över den MSA-påverkande ytan, vars höjd är samma som högsta hinder inom ytan. Nya hinder kan ha en negativ inverkan på flygtrafiken. Den MSA-påverkande ytan består av en cirkel med radien 55 km, som utgår från flygplatsens landningshjälpmedel. Cirkeln är delad i fyra sektorer och höjderna kan vara olika i varje sektor.

Totalförsvarets riksintressen.

Totalförsvarets riksintressen i kommunen omfattar MSA-område för Malmens flygflottilj samt Högländets lågflygningsområde. För att säkerställa att ingen skada sker på de riksintressen som omfattas av sekretess och då även de som inte alls kan redovisas öppet på karta, är hela landets yta samrådsområde för höga objekt. Det innebär att alla ärenden avseende objekt högre än 20 meter utanför och 45 meter inom sammanhållen bebyggelse ska remitteras Försvarsmakten oavsett om det ligger inom lågflygningsområde eller MSA-område eller inte.

För att säkerställa att eventuella områden som pekas ut som lämpliga för etablering av vindkraft inte hamnar i konflikt med riksintressen för totalförsvarets militära del som omfattas av sekretess (enligt OSL 15 kap 2§), måste en förfrågan ställas till myndigheten.

Natura 2000 – områden

För närvarande finns 11 Natura 2000-områden i Tranås kommun:

Blankhester

Blankhester ligger i skogslandskapet nära gränsen till Östergötland. De fuktiga sluttningarna väster om byn är gamla sidvallsängar, som idag används som betesmark. Delar av markerna sköttes som ängar in på 1950-talet. I betesmarkerna finns både partier med mycket stor artrikedom, och partier med sedan länge nedlagd åker, som fortfarande har en ganska artfattig växtlighet präglad av arter som förekommer på betesvallar. De mest värdefulla partierna i Blankhesters betesmark består av fuktiga eller friska naturbetesmarker. Det största hotet mot området är utebliven eller otillräcklig skötsel. Minskad eller upphörd hävd leder på sikt till igenväxning med buskar och träd samt utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.

Botorp

Naturvärdena på Botorp är i första hand knutna till de vackra ekhagar som sträcker sig utmed sjön. Norr om gården finns ett parti med mycket gamla och grova ekar av en typ som är sällsynt i länet. I dessa träd finns en insektsfauna med ett antal ovanliga skalbaggsarter. Mest anmärkningsvärd bland dem är läderbaggen, som länge varit länets enda kända förekomst av arten. Ekarna i de övriga hagarna är betydligt yngre, men kan på sikt bli ersättningsträd för de äldre ekarna. Eftersom det inte finns så många yngre ekar i hagen där jätteträden förekommer är förekomsten av yngre ekar i angränsande hagar mycket betydelsefull för jätteträdskontinuiteten på lång sikt. I parken närmast gården finns också gott om stora och gamla ädellövträd. Det största hotet mot området är utebliven eller otillräcklig skötsel. Minskad eller upphörd hävd leder på sikt till igenväxning med buskar och träd samt utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.

Drängagråten

Drängagråten är en stor naturlig barrskogsgöl som är omgiven av äldre planterad tallskog med inslag av en del lövträd. I vattnet förekommer starkt tuvad gräsvegetation. Tjärnen bedömdes vara ett av Jönköpings läns bästa lekvatten för större vattensalamander vid inventeringar. Vid den senaste inventeringen av vattensalamander i området år 2005 visade det sig att det skett en betydande minskning av dammen. Det återfanns inte heller några individer av varken större eller mindre vattensalamander.

Ekbergsparken

Ekbergsparken är ett lövskogsområde inne i Tranås stad. Ek dominerar i området och träden är i vissa fall upp emot 500 år gamla. Natura 2000-området ligger i en kuperad terräng, som blir flackare mot sydväst. I norr finns berg i dagen, vilket ger ett naturligt inslag av gläntor. Södra delen av parken är mer sluten och skuggig,

men även här finns bryn och en större öppning. Det finns gott om död ved nedbruten i olika hög grad i Ekbergsparken, vilket gynnar både signalarter och rödlistade arter. Ekbergsparken är naturreservat och så länge reservatets föreskrifter och skötselplan följs ses inga direkta hot.

Hultarp

I Hultarpsdammen finns både den större och mindre vattensalamandern. Södra delen av dammen gränsar till betesmark, ett stängsel hindrar dock betesdjuren från att beta i närheten av vattnet. Dammen omges av lövträd och myrmark med ett bottenskikt av vitmossa omger dammens västra sida. Vattnet har inslag av flytbladsväxter, starr och en måttlig gräsvegetation. Det främsta hotet mot den större vattensalamandern är igenväxning av dess lekvatten med träd och buskar.

Huluskogen

Huluskogen är ett naturreservat som ligger ca 1 mil nordost om Gränna i norra delen av Jönköpings län. Reservatet ligger på ett höjdområde (ca 250 m ö h) och hela området är mycket kuperat. Huluskogens naturreservat karaktäriseras av mossrik blåbärsgranskog och hållmarkstallskog. Det är framför allt i sydost som det är rikligt med gamla granar och mossrika fuktiga partier. I reservatet ligger även Toppegölen som är en permanent vattensamling med bland annat större vattensalamander. Huluskogen är naturreservat och inga direkta hot föreligger.

Måltorpet Gransbo

Området består av en östvärd och långsträckt bergbrant. Landskapet är variationsrikt med både naturskogsartad barrskog och ädellövskog. I skogarna finns ett mycket stort inslag av död ved i form av lågor och högstubbar i olika nedbrytningsstadier. Vidare finns här ett stort antal signalarter, varav flera är hotklassade. Området är mycket värdefullt för arter som är beroende av lång kontinuitet av ädellövskog, stabil luftfuktighet och kontinuitet av död ved Området är ett skogligt biotopskydd och några direkta hot föreligger därmed inte.

Ryggestorp

Ryggestorp ligger i en liten dalsänka som sträcker sig söderut från Säbysjön. Intill vägen vid gården finns näringsfattiga och artrika betesmarker. De är delvis tuviga och i de öppnare delarna finns ett stort inslag av stagg tillsammans med andra hävdgynnade arter. I närområdet till gården finns ännu relativt gott om välbevarade naturbetesmarker som ännu hävdas och har höga naturvärden. Exempel på gårdar med viktiga betesmarker är Falla, Galtås, Björnklo, Boda, Mada och västra Ryggestorp. Många av de arter som är knutna till naturbetesmarker är beroende av att kunna förflytta sig mellan olika områden, och därför är naturvärdena i Ryggestorps hagar beroende av att även det omgivande landskapets naturbetesmarker bevaras. Det största hotet mot området är utebliven eller otillräcklig skötsel. Minskad eller upphörd hävd leder på sikt till igenväxning med buskar och träd samt utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.

Strånneshön

Strånneshön är en mesotrof källsjö som hör till naturtypen ävjestrandshön. Sjön är cirka 11 hektar stor, har ett största djup på 9 meter och saknar synliga in- och utlopp. Stränderna är minerogena. I större delen av strandlinjen dominerar övrevattensväxter. Vattenväxtligheten av främst långskottsväxter har ökat efter flodkraftans försvinnande. Sjöns avrinningsområde är 60 hektar stort.

Tillrinningsområdet består till stora delar av skogsmark. Sjöns närmiljö domineras av lövskog, men det förekommer även en del barrskog och bebyggelse. Sjön är inte reglerad och har få bestående ingrepp. Vattenförvaltningens senaste klassning av Strånneshön är god ekologisk status. Vad som framförallt kan påverka negativt är sådana åtgärder som förändrar sjöns naturlighet både sett till artsammansättning, flöden och omgivande naturliga strandmiljöer.

Sötåshön

Sötåshön är en en näringsfattig klarvattensjö som hör till naturtypen ävjestrandshön. Sjön är cirka 122 hektar stor och har ett största djup på 15,6 meter. Stränderna är mångformiga och mestadels steniga med inslag av håll och sand. Vattenväxtligheten består av glesa bestånd av starr och notblomster. I söder förekommer dock ett större bälte av bladvass. Bland häckande sjöberoende fågelarter märks bland annat storlom och fiskgjuse. Flodkraften försvann ur sjön 1999 och i stället förekommer idag signalkräfta. Utter förekommer i anslutning till sjön. Sötåshön ingår i Svartåns vattensystem. Sjöns avrinningsområde är 760 hektar stort. Tillrinningsområdet består mestadels av skogsmark med en mindre andel odlad mark. Sjöns närmaste omgivning består huvudsakligen av barr- och blandskog med myrmark. Vattenförvaltningens senaste klassning av Sötåshön är god ekologisk status och sjön är även klassad som nationellt värdefull ur miljösynpunkt. Aktuella miljöproblem är vandringshinder nedströms och vid sjöns utlopp. Vad som framförallt kan påverka negativt är sådana åtgärder som förändrar sjöns naturlighet både sett till artsammansättning, flöden och omgivande naturliga strandmiljöer. Kring de norra delarna av sjön har Tranås kommun föreslagit ett LIS – område med möjlig ny bebyggelse i anslutning till befintliga strukturer vilket inte bedöms påverka Natura 2000 – områdets värden.

Älmås askskog

Öster om Älmås gård, 4 km sydost om Tranås, finns en lövskog som ovanligt nog domineras av det starkt hotade trädslaget ask. Området avgränsas i väster av åkermark, tallskog på berg och en blandskog av gran, klibbal och björk. I öster avgränsas området av åkermark och i norr och söder av planterade barrskogar. Älmås askskog är skyddad som naturreservat och några direkta hot föreligger inte.

För varje område finns en bevarandeplan som redovisar vilka naturtyper och arter som finns, hur stor yta naturtyperna täcker, målsättningar med området, åtgärder som krävs för att nå målsättningarna och åtgärder som kan skada mm. Dessa bevarandeplaner liksom en aktuell förteckning över Natura 2000 – områden i kommunen finns på <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Natura 2000-områden är skyddade enligt miljöbalken och åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturmiljön i området kräver tillstånd vilket i sin tur innebär krav på miljökonsekvensbeskrivning.

3.14 Nya stambanor för höghastighetståg

Den pågående utredningen om nya stambanor för höghastighetståg där Tranås är utpekad stationsort är för närvarande vilande i de delar som avser lokaliseringsutredning för sträckan Linköping – Jönköping. Utredningsarbetet fortgår dock på programnivå för hela projektet.

Aktuella åtgärdsvalsstudier som Trafikverket utfört förutsätter en passage över sjön Sommen (riksintresse) och omfattar flera principiella stationslägen längs Södra Stambanan. Huvudalternativ enligt Tranås kommuns avtal med Sverigeförhandlingen är ett läge mellan Tismetorpet och Granelund som dock inte utesluter ett mer centralt läge beroende på en samlad bedömning av kostnader, påverkan, nyttoeffekter och bostadsbyggande. Med ett centralt läge förbinder sig Tranås kommun att bygga 2000 bostäder.

Det är fortfarande oklart när i tiden det kommer att finnas beslut om banans exakta sträckning och därmed stationsläge. Utredningsområdet omfattar fortfarande hela kommunen även om aktuella åtgärdsvalsstudier avgränsat ett antal alternativ. Detta är alltså en osäkerhetsfaktor som samhällsplaneringen kommer att få förhålla sig till under lång tid. På karta redovisas hela utredningsområdet utifrån aktuell åtgärdsvalsstudie samt en princip för det alternativ Tranås kommun vill verka för. Området är tills vidare att betrakta som ett hänsynsområde.

Passage Sommen

I aktuella åtgärdsvalsstudier som Trafikverket utfört förutsätts i samtliga alternativ en passage över sjön Sommen, som är av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Det rör sig om en betydande påverkan på landskapsbilden och ett omfattande intrång medan den faktiska påverkan på det som utgör riksintresse behöver utredas och värderas i en avvägning gentemot de tekniska krav som finns på järnvägsanläggningen som även den är ett riksintresse.

Passage Tranås

En station i perifert till centralt läge enligt Tranås kommuns avtal med Sverigeförhandlingen innebär i de mer centrala alternativen en betydande påverkan på befintlig bebyggelsemiljö och infrastruktur. Då det idag inte finns några konkreta förslag till korridorer, sträckningar eller stationslägen kan frågan inte hanteras närmare i översiktsplanen förutom att betrakta de alternativ som redovisas i åtgärdsvalsstudien som hänsynsområden att beakta i bebyggelseplanering och tillståndsgivning.

Passage Säbydalen

Säbydalen utgör riksintresse för kulturmiljö. En passage genom området är samtidigt en förutsättning för det stationsläge Tranås kommun eftersträvar i enlighet med gällande avtal med Sverigeförhandlingen. Tranås kommuns uppfattning är att påverkan på riksintresset Säbydalen kan begränsas om passagen sker i östra delen av området, vilket redan idag är starkt påverkad och fragmenterad med bland annat befintlig järnväg, väg 32 samt väg 133.

Samlad bedömning

Utifrån en sammanvägd bedömning av påverkan på riksintressen och bebyggelse, möjligheten till ett optimalt stationsläge för regional utveckling, kostnader för hela sträckningen samt att alternativa sträckningar utanför de redovisade passagera också innebär intrång och påverkan anser Tranås kommun att en passage som går över sjön Sommen, genom Tranås västra delar och vidare genom Säbydalens östra, redan starkt påverkade delar är det långsiktigt bästa alternativet.

Förväntade effekter

Etablering av stationsläge för höghastighetståg enligt avtal med Sverigeförhandlingen innebär en påtaglig regionförstoring där orter som Linköping och Jönköping inom kan nås inom ca 15 minuter samtidigt som restiden till storstadsregionerna mer än halveras. Samtliga grannkommuner kommer till stora delar att ingå i upptagningsområdet och får därmed en påtagligt högre tillgänglighet, vilket förutsätter investeringar i anslutande infrastruktur. Sammantaget uppstår avsevärda incitament för bostadsbyggande, företagsetableringar och investeringar i infrastruktur över en geografi som är betydligt större än den egna kommunen.

Se även avsnitt 2.10 Regional och mellankommunal samverkan.

Fortsatt arbete

Planering och genomförande av nya stambanor är en del av den nationella infrastrukturplaneringen. Tranås kommun verkar tillsammans med region Jönköpings län och berörda kommuner för ett genomförande i enlighet med de avtal som upprättats med Sverigeförhandlingen. Den gemensamma viljeinriktningen är också att planeringen återupptas så snart möjligt och att såväl planering som genomförande av hela systemet görs sammanhållet. I översiktsplanen har Tranås kommun tagit höjd för att kunna uppfylla sin del av avtalet med områden för bostäder och förslag till hänsynsområden i särskilt känsliga och viktiga passager. När planeringsarbetet återupptas och såväl sträckning som stationslägen kan konkretiseras aktualiseras även, som ett första steg, behovet av en uppdaterad översiktsplan alternativt en fördjupning.

4.0 Fortsatt planering

Översiktsplanen kommer att gälla en lång tid framöver men den översiktliga planeringen inom kommunen kommer att fortsätta. Översiktsplanen bygger på den kunskap vi har idag och därför är inte alla frågor utredda eller beslutade. Det finns arbeten som pågår parallellt med översiktsplaneprocessen och frågor som inte är färdigutredda. Dessa utredningar, parallella processer och i översiktsplanen förslag till fortsatt arbete är viktiga för att uppnå den önskade hållbara och positiva samhällsutvecklingen som översiktsplanen tar höjd för.

Översiktsplanen har tagit höjd för en utveckling i enlighet med det avtal som kommunen slutit med Sverigeförhandlingen gällande station för höghastighetståg. I översiktsplanen redovisas kommunens viljeinriktning med utgångspunkt i nuvarande kunskapsläge och underlag. När planeringsarbetet återupptas

förutsätts en nära samverkan med region, grannkommuner och statliga myndigheter. Beroende på hur planeringsarbetet fortskrider och detaljeringsgraden ökar kommer det i något skede att bli aktuellt med en uppdatering av översiktsplanen, antingen som en fullständig revidering eller som ett tillägg.

En aktuell översiktsplan

1 april 2020 ändrades vissa bestämmelser gällande översiktsplan i 3 kap plan- och bygglagen, PBL. Syftet med ändringen är att översiktsplaneringen ska bedrivas kontinuerligt, vara framåtsyftande och att översiktsplanen ska hållas aktuell. Efter det ordinarie valet 11 september 2022 ska kravet på kommunen att anta en planeringsstrategi börja tillämpas. Kommunernas första planeringsstrategi ska ha antagits senast 11 september 2024. Planeringsstrategin ersätter aktualitetsprövningen. Planeringsstrategin ska fortsättningsvis tas fram under första halvan av perioden mellan två ordinarie val. I detta blir planeringsstrategin det centrala, nya verktyget.

Fortsatt arbete – inriktning och funktion

- Översiktsplanen ska ha en förankring hos kommunens förtroendevalda och inom förvaltningarna.
- Översiktsplanen ska efter antagandet kunna användas av plan-, bygg- och miljöhandläggare så att relevanta viljeinriktningar och hänsyn följs i kommande detaljplaner och lovgivningar.
- Översiktsplanen används som ett strategiskt verktyg för att uppnå den önskade hållbara och positiva samhällsutvecklingen.
- Översiktsplanen ska belysa vilka investeringsbehov som planen kan ge upphov till.
- Fortsatt arbete med översiktlig planering och framtagande av viktiga strategiska dokument ska genomföras för att uppfylla översiktsplanens intentioner.
- En planeringsstrategi (aktualitetsprövning av översiktsplanen) ska påbörjas efter valet 2022 och ska ha antagits senast 11 september 2024.

Fortsatt arbete för att uppfylla översiktsplanens intentioner

- Vatten- och avloppsplan (VA-plan)
- Dagvattenstrategi
- Åtgärdsplan baserad på översvämningskartering för Svartån
- Grönstrukturplan för Tranås tätort
- Komplettering av gällande naturvårdsprogram med en åtgärdsdel
- Revidering av kulturhistoriskt bevarandeprogram
- Revidering av gestaltningsprogram för Tranås centrum.
- Komplettering av cykelstrategi med ett landsbygdsperspektiv
- Markpolitisk strategi
- Parkeringsutredning
- Uppdatering av gällande trafikplan
- Genomförande/konkretisering av lokala hållbarhetsstrategier
- Uppföljning av utpekade LiS – områden till stöd för genomförande
- Samordning med fortsatt planering av nya stambanor för höghastighetståg

5.0 Hållbarhetsbedömning

Enligt miljöbalkens 6 kapitel 3§ ska planer och program som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan alltid miljöbedömas. Miljöbedömningen består av ett antal lagreglerade steg som bl.a. omfattar behovsbedömning, avgränsning och samråd. Miljöbedömningen dokumenteras i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Det första steget, behovsbedömningen, är det som avgör om en miljökonsekvensbeskrivning behöver upprättas.

En kommuntäckande översiktsplan innebär i princip alltid betydande miljöpåverkan då den har en långsiktig strategisk påverkan på mark- och vattenanvändning och på bebyggelseutvecklingen i kommunen. Någon särskild behovsbedömning är därför inte nödvändig.

Syftet med en miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas. De miljöeffekter som ska beskrivas är planens förväntade betydande påverkan, dels på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap och kulturmiljö, dels på hushållning med mark och vatten, och dels på annan hushållning med material, råvaror och energi.

Effekterna kan vara både direkta och indirekta, positiva och negativa, tillfälliga eller bestående, kumulativa eller inte kumulativa och på kort eller lång sikt.

Det finns även krav på konsekvensbeskrivning enligt plan- och bygglagen. Denna bör innehålla samtliga hållbarhetsdimensioner, det vill säga miljömässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser. Vad en konsekvensbeskrivning enligt plan- och bygglagen ska innehålla är inte lika uttalat som för en miljökonsekvensbeskrivning enligt miljöbalken, men en viktig utgångspunkt är preciseringarna av miljömålet god bebyggd miljö.

Tranås kommun har valt att samordna dessa processer i en samlad hållbarhetsbedömning men med en tydligt avskild redovisning av miljökonsekvensbeskrivningen enligt miljöbalken. Syftet med hållbarhetsbedömningen är att utvärdera översiktsplanens inverkan på miljö, människors hälsa, sociala samt ekonomiska aspekter. Ambitionen är att de samlade konsekvenserna av planen får en lämplig behandling i planarbetet och tillåts påverka planens utformning under samrådet.

Sammanfattning av planförslaget

Förslaget till översiktsplanen redovisar en långsiktig strategi för att Tranås kommun fram till 2040 ska kunna växa med ca 6 000 invånare, vilket innebär 2000 - 3000 nya bostäder beroende på bondeform och hushållstyp och motsvarande utveckling av verksamhetsområden, infrastruktur och service. Det är en ökning som motsvarar ungefär 25 - 30 % av nuvarande Tranås kommun och förutsätter att ett stationsläge för höghastighetståg etableras i ett centralt till perifert läge. Utan fastlagt stationsläge är den förväntade tillväxttakten betydligt lägre. En enkel jämförelse redovisas nedan under avsnittet om nya stambanor för höghastighetståg.

Översiktsplanen är uppdelad i en strategisk del som beskriver viktiga principer och ställningstaganden för kommunens framtida utveckling, en utvecklingsdel som beskriver markanvändning och förutsättningar i områden som är särskilt berörda

samt en hänsynsdel som redovisar intressen, anspråk och förhållanden som särskilt måste beaktas i planeringen. Även pågående och/eller oförändrad markanvändning i tätbebyggda områden redovisas med riktlinjer för bland annat förtätning.

Kommunövergripande strateg

Den övervägande delen av befolkningstillväxten förväntas ske i anslutning till Tranås tätort som både förtätas och expanderar med nya områden för bostäder och verksamheter. Expansion med större bostadsområden planeras åt norr, öster och söder. Den huvudsakliga expansionsriktningen för nya verksamhetsområden är en fortsättning på befintligt område väster om Rv 32. I centrala delar av Tranås tätort föreslås enstaka förtättnings- och omvandlingsområden. Den övergripande inriktningen för tätortens utveckling är en fortsatt sammanhållen stad med service och handel koncentrerad till centrum samt en offentlig service och infrastruktur som knyter an till de nya bostads- och verksamhetsområden som föreslås.

På kommunens landsbygd och i de mindre tätorterna eftersträvas en förstärkning av lokala kärnor med service, kommunikationer och bostäder. De orter som prioriteras är Adelöv, Linderås, Gripenberg och Sommen. Nya LiS – områden (Landsbygdsutveckling i Strandnära läge) föreslås med ett särskilt fokus på att förstärka befolkningsunderlaget i de västra delarna av kommunen.

Trafiksystemet ska utvecklas med både lokalt och regionalt perspektiv. Översiktsplanen omfattar bland annat en gång- och cykelstrategi med planerad utbyggnad, ett förslag till tätortstrafik inklusive ringled och möjliga passager under järnvägen samt länkar som knyter samman eller ansluter till framtida utbyggnad. Stationsområdet ska förstärkas som nav i lokal- och regionaltrafiken och i relationen stad- och land eftersträvas en utbyggnad av gång- och cykelbanenätet mot framförallt Sommen och Gripenberg.

Tranås kommuns ställningstagande när det gäller lämplig sträckning och stationsplacering för framtida höghastighetsjärnväg är en passage genom delar av tätorten med ett centralt till perifert stationsläge i de norra delarna av tätorten. Alternativet förutsätter en passage över Sommen samt genom östra delarna av Säbydalen.

Grön infrastruktur och områden med särskilda värden redovisas både i ett regionalt och lokalt sammanhang. Särskilt värdefulla områden som sammanställts i naturvårdsprogrammet redovisas i sin helhet. Områden med formell skyddsstatus liksom bärande delar i tätortens grönstruktur redovisas som fastställd markanvändning medan områden med höga naturvärden eller av stor betydelse för friluftslivet redovisas som hänsynsområden. I takt med att nya bostadsområden tillkommer ska även tillgången till rekreations- och grönområden säkerställas.

Miljö- och riskfaktorer, naturresurser och andra planeringsfaktorer som innebär särskild hänsyn i planeringen är kategoriserade och sammanställda med viktigare hänsynsområden redovisade på kartan. Miljökvalitetsnormer för luft, buller och vatten redovisas i anslutning till dessa avsnitt. Riksintressen, mellankommunala frågor redovisas i egna avsnitt.

Bebyggelse - bostäder

Nya större bostadsområden planeras i Norraby/Granelund, Tostås och Sibbarp-Hätte. Ytterligare större utvecklingsområden som föreslås utredas finns i anslutning till Fällan, Trollsjön, Junkaremålen samt Stoeryd. Som alternativ till Sibbarp-Hätte kan delar av Bredstorp bli aktuellt för bostäder.

Större förtätningar ska utredas mellan Granelund/Norraby och Lillån samt i Ängaryd söder om griftegården.

Det centrala industriområdet (södra utvecklingsområdet) är som helhet ett utvecklingsområde för bostäder och icke störande verksamheter.

Området kring inre hamnen ska utvecklas med bostäder och verksamheter som en förlängning av centrum.

På landsbygden och i de mindre tätorterna prioriteras bebyggelseutveckling som kan bidra till att stärka serviceunderlaget och servicefunktioner bör så långt möjligt lokaliseras samlat till befintliga kärnor. I Sommen, Gripenberg, Ådala, Linderås samt Adelöv avsätts mark för nya bostäder.

Den stora mängden nya bostäder ska primärt tillkomma i de lägen som redovisas som utvecklingsområden på kartan. Sammanlagt innebär planförslaget en potential för ca 1500 nya bostäder i särskilt utpekade områden inklusive förtätningar och ytterligare ca 1500 i så kallade strategiska områden som kan bli aktuella i framtiden.

Bebyggelse - Verksamheter

Nya verksamhetsområden planeras i första hand med utgångspunkt i Höganloft med alternativa expansionsriktningar. Som alternativ föreslås området mellan Kleven och Väg 32 att utredas. Samtliga föreslagna områden ligger väster om Väg 32.

De inre delarna av västra utvecklingsområdet ska utvecklas och förtätas med hänsyn till pågående planering för ny station för höghastighetståg.

Infrastruktur - transporter

På strategiska platser, såsom in- och utfarter, resecentrum etc ska det finnas goda möjligheter till smidiga byten mellan olika trafikslag utifrån ett "hela resan" perspektiv. Stationsområde ska förstärkas som nav för lokal och regional trafik.

Stadens olika områden och målpunkter ska knytas samman av en infrastruktur som främjar resurssnåla transportsätt. En starkare koppling mellan östra och västra delarna av Tranås ska eftersträvas med bland annat nya passager centralt och i norra delen.

I relationen stad och land eftersträvas en utveckling med bra standard på det mindre vägnätet, säkra cykelvägar i pendlingsrelationer där cykel är ett gångbart alternativ samt en utveckling av kollektivtrafiken med avseende på både linjetrafik och närtrafik.

På regional nivå ska Tranås kommun verka för bättre pendlingsmöjligheter genom snabbare förbindelser i stråken mot framförallt Linköping och Jönköping.

Tranås kommun ska verka för att nya stambanor för höghastighetståg byggs ut så snabbt som möjligt och att Tranås blir stationsort och en del i detta system. Förutsättningarna för ett optimalt stationsläge ska beaktas vid alla beslut om mark och vattenanvändning inom det aktuella utredningsområdet. Se särskilt avsnitt nedan.

Grönstruktur - Stadsgrönska och tätortsnära natur

Grönstrukturen ska säkerställa god tillgång till parker och naturområden i alla delar av tätorten för att tillgodose olika former av behov, exempelvis vardagsrekreation, motion, fritidsaktiviteter, mötesplatser, lek och naturupplevelser. Barns, äldres och rörelsehindrades behov ska särskilt beaktas.

De gröna värdena ska inte bara behållas utan även utvecklas och förstärkas i både befintliga och nya parker och naturområden.

Grönstrukturen i Tranås tätort ska utvecklas integrerat med att staden expanderar och förtätas. De gröna stråk och kilar som kopplar samman det centrala parkstråket med omgivande natur ska utvecklas och förstärkas i strategiska delar för att skapa ett sammanhängande nätverk av grönytor i staden.

Den gröna infrastrukturen ska utformas för att utveckla och tillvarata stadens ekosystemtjänster som t ex dagvattenrening, fördröjning av höga vattenflöden, buffertzoner av våtmark eller lövträdkorridorer i skogen för att förhindra okontrollerbara skogsbränder mm. Se faktaruta/länk om ekosystemtjänster.

Hänsyn

Utöver markanvändning och utvecklingsområden redovisas även hänsynsområden och skyddade områden. Detta är inte en del av planförslaget men kan i vissa fall påverkas av de förändringar som översiktsplanen föreslår. I områdesbeskrivningarna framgår i förekommande fall vilka hänsyn och avvägningar som gjorts i samband med översiktsplanens ställningstaganden.

Jämförda alternativ (nollalternativ)

Planförslaget som helhet jämförs med ett nollalternativ som utgörs av gällande översiktsplan. För enstaka frågor, projekt eller utbyggnadsområden redovisas ytterligare alternativ och de avvägningar som gjorts i ett tidigt skede av planprocessen.

Tidsmässig avgränsning

Planförslaget sträcker sig fram till 2040. Då konsekvenser ackumuleras under hela planperioden ska hållbarhetsbedömningen, i den mån det är rimligt, ha ett längre tidsperspektiv än så. Översiktsplanen aktualitetsprövas en gång varje mandatperiod och då finns en naturlig avstämningsspunkt mellan de bedömningar som gjorts och faktisk utveckling med möjlighet till omprövning av planen.

Geografisk avgränsning

Planen avgränsas huvudsakligen till kommunens geografi men har även ett mellankommunalt och regionalt perspektiv i vissa frågor. Motsvarande gäller

hållbarhetsbedömningen. De effekter som även kan ha en regional eller mellankommunal dimension är:

- Bebyggelsestruktur och Ortsstruktur inklusive LIS - områden
- Grön infrastruktur och spridningssamband i ett regionalt sammanhang
- Vattenfrågor inom gemensamt avrinningsområde (Svartån) utifrån MKN för vatten
- Transportsystem och regional tillgänglighet
- Villkor och utvecklingsmöjligheter för arbetsmarknad, näringsliv och service
- Stora opåverkade (tysta) områden av mellankommunalt intresse
- Områden som bedöms som mindre lämpliga för vindkraft
- Större besöksmål för turism och fritid
- Riksintressen som även är en mellankommunal angelägenhet

Nivåavgränsning (detaljnivå)

Hållbarhetsbedömningen fångar i första hand upp de strategiskt viktiga problemställningarna, där konsekvenserna är av kommunal betydelse eller större. Sådan påverkan som kan antas bli föremål för bedömning i senare planskeden kan också antas ha mindre betydelse för miljöbedömningen av ÖP. Det gäller t.ex. bedömning av miljöstörande verksamhet eller andra verksamheter som kräver miljötillstånd och därför kommer att miljöprövas i samband med dessa.

Bedömningsgrunder för konsekvensbeskrivning

Som utgångspunkt för miljökonsekvensbeskrivningen enligt miljöbalken redovisas planens betydande påverkan på miljöfaktorer enligt 6 kap MB, det vill säga

- befolkning och människors hälsa
- skyddade djur eller växtarter och biologisk mångfald i övrigt
- mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö
- hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt
- annan hushållning med material, råvaror och energi eller
- andra delar av miljön

Miljökonsekvensbeskrivningen har kompletterats med en beskrivning av sociala och ekonomiska konsekvenser. Konsekvenserna beskrivs med utgångspunkt i relevanta nationella, regionala och kommunala mål och strategier för en hållbar utveckling.

Som jämförande nollalternativ har konsekvensbeskrivningen i huvudsak utgått från gällande översiktsplan och i enstaka fall ytterligare alternativ som övervägts.

Om höghastighetsjärnvägen i MKB

Den pågående planeringen av nya stambanor redovisas i översiktsplanen dels som ett större hänsynsområde och dels som en något mer fördjupad beskrivning av den inriktning som Tranås kommun vill verka för. Projektet innebär storskalig påverkan på landskapsbilden med bland annat passager över sjön Sommen och genom Säbydalen, vilka både är av riksintresse, samt stora ingrepp i befintlig bebyggelse i Tranås tätort. Utredningen ingår dock i ett större sammanhang med osäker tidplan där den sträckning Tranås kommun vill utreda vidare bara är ett av många alternativ. Även om påverkan är betydande oavsett slutgiltigt val av

sträckning och stationsläge går det därför inte att i nuläget bedöma konsekvenserna utöver att konstatera att det är ett mycket stort område som berörs.

Detta innebär också alternativa scenarier för konsekvensbedömningarna. Nuvarande utvecklingstakt innebär lite offensivt räknat en befolkningsökning på ca 2000 invånare och 1000 nya bostäder till 2040, vilket med god marginal inryms i de områden som redovisas i planförslaget.

Ett regeringsbeslut om en snabb utbyggnad av nya stambanor för höghastighetståg med station i Tranås i perifert till centralt läge skulle på ett dramatiskt vis förändra förutsättningarna. Det aktualiserar bland annat ytterligare upp till 2000 nya bostäder i tätare strukturer och innebär att de områden som idag redovisas som strategiska utredningsområden kommer att behöva ianspråkta för bostäder, verksamheter och infrastruktur.

Uppföljning

För vart och ett av de tre hållbarhetsperspektiven kommer ett antal kvantitativa och kvalitativa jämförelsemått som speglar den långsiktiga utvecklingen att fastställas. Dessa ska ge underlag för en uppföljning kopplad till bland annat den aktualitetsprövning som ska göras varje mandatperiod. Vilka jämförelsemått som ska användas fastställs i samband med antagande av översiktsplanen.

5.1 Sociala konsekvenser

Samhällsplanering påverkar den fysiska miljön som människor dagligen lever och verkar i. Det innebär att samhällsplanering har en direkt påverkan på människor och deras vardagsliv. Den sociala konsekvensbeskrivningen försöker belysa på vilket sätt översiktsplanen kan påverka människans vardagsliv. Nedan diskuteras den sociala hållbarheten utifrån följande:

- Tillgänglighet
- Bostadsförsörjning
- Barnperspektiv
- Folkhälsa
- Jämställdhet, jämlikhet & integration
- Arbete
- Rekreativmiljöer
- Trygghet

Tillgänglighet och delaktighet

Samhällsplaneringen påverkar hur den fysiska miljön (bostadsområden, parker, gator med flera) utformas och var olika miljöer och funktioner ligger i förhållande till varandra. Samhällsplaneringen påverkar även hur och på vilket sätt man kan ta sig till och från olika målpunkter. Tillgänglighet handlar i grunden om allas rätt att ta del av samhällets service och utbud. Det kan handla om att kunna ta sig fram rent fysiskt men det kan även handla om att kunna orientera sig. Tillgänglighet kan även innebära att det finns tillgång till exempelvis livsmedelsbutiker, grönområden, skola, förskola, kollektivtrafik, gång-och cykelvägar och lekplatser.

Översiktsplanens inriktning med en sammanhållen utveckling av tätorter och förstärkning av lokala kärnor ska bidra till en bibehållen eller förbättrad tillgänglighet till service och andra viktiga målpunkter. Förstärkning av gång- och cykelvägar ska länka samman orter och stadsdelar ännu bättre, vilket ökar tillgängligheten för fler. Planering av nya skolor och förskolor görs med utgångspunkt aktuella befolkningsprognoser och planerade större områden för nya bostäder. Tillgänglighetsförbättringar på detaljnivå hanteras inte i översiktsplanen, men den utveckling som föreslås bör vara gynnsam för sådana åtgärder.

Bostadsförsörjning

Enligt lagen om kommunal bostadsförsörjning ska kommunen planera bostadsförsörjningen med riktlinjer som antas varje mandatperiod. Dessa riktlinjer ska också utgöra underlag för översiktsplaneringen. Sedan den 1 januari 2014 har frågan också stärkts i plan- och bygglagen så att bostadsförsörjning numera är att betrakta som ett allmänt intresse. Översiktsplanens utgångspunkter för planering av nya bostäder är dels gällande bostadsförsörjningsprogram som antogs 2016 och dels det avtal som upprättats med Sverigeförhandlingen om bostadsbyggande kopplat till ny station för höghastighetståg.

Översiktsplanens förslag till nya bostadsområden samt förtätning och omvandling omfattar sammantaget en potential för ca 1500 nya bostäder med en stor variation på både läge och boendeform. De föreslagna utbyggnadsområdena förväntas ha positiva effekter genom att de bidrar till att komplettera det befintliga utbudet och även kan ge upphov till flyttkedjor och ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Ytterligare ca 1500 bostäder kan tillkomma genom att utpekade strategiska områden tas i anspråk.

Barnperspektiv

Eftersom samhällsplanering påverkar den fysiska miljön som människan lever och verkar i så påverkas även barns närmiljö och vardag. Barn bör därmed få möjlighet att uttrycka sin åsikt vad det gäller den översiktliga planeringen på samma sätt som vuxna har möjlighet att yttra sig i planprocessens olika skeden. Barn- och ungdomar kan ha andra referensramar än vuxna för vad de vill med sin närmiljö eller på vilket sätt de vill ta del i samhället. Därför är det viktigt att barn och ungdomar är delaktiga i den fysiska planeringen.

I underlaget till översiktsplan ingår utredningar och tidigare beslutade dokument där barndialog varit ett inslag. Det gäller bland annat den underliggande Kommunvisionen, utredning om LiS – områden i västra kommundelen, medborgardialoger om stadens parkområden mm. Översiktsplanen anger riktlinjer för bland annat rekreations- och lekmiljöer, tätortsnära natur, förstärkning av gång- och cykelnätet mm som bedöms ha positiva effekter även ur ett barnperspektiv.

Folkhälsa

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken har ett tydligt fokus på jämlik hälsa. Syftet är att genom folkhälsopolitiken skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Detta konkretiseras i 8 folkhälsopolitiska målområden varav

framförallt mål 5: Boende och närmiljö är särskilt relevant för den fysiska planeringen. Målet omfattar både fysiska och sociala aspekter. Till de fysiska räknas bland annat luftkvalitet, buller samt tillgång till natur, kultur och service. De sociala aspekterna omfattar bland annat trygghet, tillit och delaktighet. Genom att uppfylla kriterierna i mål 5 uppnås också många av de målsättningar för den fysiska miljön och infrastrukturen som finns i de övriga folkhälsomålen.

Översiktsplanen bedöms kunna bidra till att tillgängligheten till- och utbudet av funktioner med positiva effekter på folkhälsan stärks vilket framgår under övriga rubriker i detta avsnitt. Luftkvalitet, buller och liknande miljöpåverkan redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen.

Jämställdhet, jämlikhet och integration

Ett gemensamt mål för jämställdhet, jämlikhet och integration är att minska skillnaden mellan människors levnadsvillkor. Eftersom samhällsplaneringen påverkar den fysiska miljön och därmed även människors liv är det av stor vikt att planeringen gynnar människors olika behov. Bostadsförsörjning, tillgänglighet, trygghet och positiva mötesplatser är sådana faktorer i den fysiska miljön som har stor betydelse för att kunna minska skillnaden mellan människors levnadsvillkor.

Översiktsplanens förslag till bostadsområden, förtätning och omvandling syftar bland annat till en mer varierad bebyggelsestruktur där även verksamheter som inte stör omgivningen kan ingå. Sådana strukturer bidrar både till ökad trygghet och till fler möten mellan människor då det blir mer rörelse i området. Trygga gång- och cykelvägar och utveckling av offentliga miljöer är andra viktiga sociala aspekter där översiktsplanen ger riktlinjer.

Arbetsmarknad och utbildning

Utöver bostäder och service är tillgången till arbete och utbildning avgörande för kommunens attraktionskraft och invånarnas välbefinnande. För kommunens framtida utveckling är det en överlevnadsfråga att det finns ett bra utbud på arbetstillfällen och utbildningsmöjligheter inom räckhåll. Det utbud som av olika skäl inte kan förväntas lokalt behöver kunna nå inom pendlingsavstånd.

I översiktsplanen redovisas expansionsområden för nya verksamheter men också utveckling av befintliga miljöer i framförallt centrum och väster om järnvägen. I ett regionalt perspektiv är översiktsplanens inriktning att förbättra möjligheterna till arbets- och studiependling till framförallt Jönköping och Linköping liksom att fler bostäder ska kunna tillkomma i stationsnära (pendlingsvänliga) lägen. Dessutom kan nya bostäder och fler invånare bidra till ett ökat underlag för etablering av nya verksamheter. Effekterna av bra pendlingsmöjligheter och bostadsbyggande är också dubbelverkande då det kan bidra till lokal kompetensförsörjning.

Rekreativmiljöer och mötesplatser

Tre av Sveriges nationella friluftsmål går att koppla till samhällsplanering och rekreativmiljöer: Tillgång till natur för friluftsliv, Attraktiv tätortsnära natur och Friluftsliv för god folkhälsa. Men rekreation handlar också om andra miljöer för kultur- och fritidsaktiviteter och möten mellan människor.

Viktiga sociala mötesplatser finns bland annat i centrum, lokala kärnor på landsbygden och i anslutning till olika fritidsanläggningar. Översiktsplanen

redovisar riktlinjer och områden som är av särskild betydelse för rekreation och friluftsliv samt principer för lokalisering och utveckling av olika anläggningar och mötesplatser både lokalt och av betydelse för hela kommunen. Vissa funktioner kan även ha en regional betydelse. Utbyggnaden med nya bostads- och verksamhetsområden innebär att staden växer men samtidigt säkerställs att tätortsnära natur, offentliga miljöer och viktiga stråk kopplas samman i en övergripande struktur. Översiktsplanen bedöms därför ha positiva effekter för tillgängligheten till och utbudet av rekreativmiljöer och mötesplatser.

Trygghet

Hur den byggda miljön och infrastrukturen utformas har betydelse för både faktisk och upplevd trygghet. Översiktsplanen behandlar framförallt fysiskt betingade risker med riktlinjer för lokalisering, trafiksystem mm men har även ett perspektiv på tillgänglighet, sociala mötesplatser och liknande faktorer som bidrar till trygghet och trivsel. Den sammanhållna och förtätade bebyggelseutveckling som eftersträvas innebär mer rörelse över dygnet och därmed en upplevt tryggare miljö. Säkerhets- och trygghetsaspekter tas även upp kopplat till trafiksystemets utformning.

5.2 Ekonomiska konsekvenser

De ekonomiska aspekterna sätter ramar för möjliga investeringar och i vilken takt dessa kan ske. Utbyggnader av nya områden innebär ofta kostnader i samband med planläggning och utbyggnad av allmänna anläggningar för kommunen i ett första skede men ger upphov till intäkter vid försäljningar av tomter.

Ju tidigare i planprocessen de ekonomiska konsekvenserna kan värderas, desto större är möjligheterna att göra anpassningar för att påverka utfallet. Allt eftersom mer detaljerad planläggning av ett område sker, genomförandefrågorna tydliggörs och fler skisser tas fram, kan noggrannare kostnadsbedömningar utföras.

Nedan diskuteras den ekonomiska hållbarheten utifrån följande:

- Investeringar i allmänna intressen
- Markköp
- Demografi i balans
- Resurseffektivitet
- Investeringar i utredningar & planarbete
- Kostnader för klimatanpassning

Då översiktsplanen har en tidshorisont på uppåt 20 år (och i en del fall ännu längre) är flertalet av de utbyggnadsområden och objekt som redovisas inte beslutade i budget. Översiktsplanen har som syfte att lägga grunden för kommunens långsiktiga utveckling på ett strategiskt och hållbart vis, däribland att peka ut områden för ett visst ändamål så att inga andra åtgärder vidtas som kan försvåra ett framtida genomförande. Översiktsplanen talar om var det är aktuellt, inte när och hur.

Investeringar i offentliga lokaler och anläggningar

I takt med att Tranås kommun växer uppstår också behov av att investera i offentliga lokaler och anläggningar som skolor, förskolor, serviceboenden och anläggningar för rekreation och fritid. Det är ofta investeringar som inte genererar några intäkter utan finansieras via skatteintäkter eller delvis genom olika bidrag

från staten. Aktuella detaljplaner finns för ny skola i Granelund och för "Arena Tranås", som innebär utbyggnad av idrottshall, skolkök mm vid nuvarande idrottshus. Båda detaljplanerna medger en stor flexibilitet vad gäller storlek, utformning och innehåll. Behovet av lokaler och anläggningar sammanställs i ett lokalförsörjningsprogram som uppdateras årligen.

Investeringar i infrastruktur

Större delen av utbyggnaden med nya bostads- och verksamhetsområden sker i anslutning till områden där det redan finns infrastruktur. Kostnaderna för att ansluta föreslagna områden till trafik- och VA – nät är inte obetydliga men den struktur som redovisas med sammanhållen utbyggnad bedöms ändå vara en god hushållning. Utbyggnaden av kommunalt vatten och avlopp kan förväntas generera nytt bostadsbyggande framförallt i sjönära områden vilket är positivt ur ett ekonomiskt perspektiv. Kapaciteten i befintliga anläggningar för kommunalt vatten och avloppsrening bedöms tillräcklig för hela planperioden.

Särskilda infrastrukturprojekt som redovisas i översiktsplanen och som inte är knutna till ett särskilt utbyggnadsområde är central passage under järnvägen för biltrafik och en passage i norr för gång- och cykeltrafik, en förlängning av Västra vägen ut mot södra infarten, ombyggnad av passage under järnvägen i Gripenberg samt en eventuell omlokalisering av Norraby återvinningscentral.

Markförvärv och markberedskap

Det kommunala markinnehavet har en avgörande betydelse för kommunens möjligheter att påverka utvecklingen och i vilken takt den sker. Det underlättar också för möjligheten att investera i anläggningar, infrastruktur och andra allmänna intressen. Att investera i mark innebär kostnader men kan samtidigt generera intäkter när marken planlagts och färdigställt. Markinnehav är även en viktig tillgång i förhandlingar om markbyten.

De områden som föreslås för större bostads- och verksamhetsområden är till största delen i kommunal ägo men översiktsplanen redovisar även alternativ med mark som bedömts särskilt lämpad för ändamålet men är i privat ägo. Att köpa alternativt byta till sig sådan mark kan i det kortsiktiga perspektivet innebära stora investeringskostnader men kan på sikt ge en bättre struktur och markhushållning.

Att förtäta och omvandla bebyggelsen i befintliga områden innebär vanligen en mycket god hushållning med mark och infrastruktur. Samtidigt handlar det ofta om processer där hänsyn till omgivningspåverkan, anpassning till befintliga strukturer och i vissa fall behov av marksanering kan bli både tidskrävande och kostnadsdrivande.

Demografi i balans

Tranås kommun har idag en relativt hög andel äldre. Aktuella prognoser visar på öknings (både i relativa och absoluta tal) i grupperna barn/ungdom och 80+ under de närmaste 10 åren. För en mer balanserad demografi behövs därför en nettoinflyttning i framförallt de förvärvsarbetande åldersgrupperna. Tranås kommun hade länge ett överskott på lägenheter vilket underlättade för befolkningstillväxt men tillgången på bostäder tenderar alltmer att bli en begränsande faktor.

Översiktsplanens förslag till nya bostadsområden med ett varierat utbud och i attraktiva lägen kan förväntas bidra till inflyttning. En förutsättning är samtidigt att skola, förskola och annan kommunal service kan utvecklas parallellt och att det finns goda möjligheter till arbets- och studiependling.

Investeringar i utredningar och planarbete

Översiktsplanens ställningstaganden innebär i de flesta fall bara ett första steg i en fortsatt planeringsprocess med utredningar, detaljplaner mm. I takt med att en ny översiktsplan växer fram väcks också frågeställningar som av olika skäl inte kan hanteras inom den pågående processen utan behöver utredas vidare i särskild ordning. Behovet av särskilda utredningar och planering finns redovisat i avsnitt 4. Genomförande – Fortsatt planering.

Klimatåtgärder

Omvandlingen till en fossilfri kommun samt klimatanpassning och olika preventiva åtgärder är ett arbete som kommer att präglade vår kommun framöver och påverka utformningen av såväl befintlig som framtida bebyggelse och infrastruktur. Detta berör samtliga områden som översiktsplanen omfattar och kan, i olika hög grad, få ekonomiska konsekvenser vid genomförande av föreslagna utvecklingsområden.

5.3 Miljökonsekvenser enligt Miljöbalken

En översiktsplan bedöms enligt miljöbalken alltid innebära en betydande miljöpåverkan vilket medför att en miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas. I miljökonsekvensbeskrivningen bedöms de viktigaste miljöaspekterna i enlighet med miljöbalkens bestämmelser. Nedan diskuteras och redovisas förväntade miljöeffekter enligt följande:

- Bebyggelsestruktur och landskap
- Befolkning och människors hälsa (se även sociala konsekvenser)
- Djur och växtliv – biologisk mångfald
- Kulturmiljövärden
- Hushållning med mark, vatten och naturresurser
- Påverkan på mark, luft och vatten
- Klimat och energi
- Miljökvalitetsnormer

Avslutningsvis redovisas de konsekvenser som bedömts innebära betydande påverkan samt vilka hänsyn och åtgärder som vidtas för att begränsa de negativa effekterna av denna påverkan.

Bebyggelsestruktur och landskap

Ny bebyggelse tillkommer både genom sammanhållen expansion och genom förtätning eller omvandling av befintliga områden och orter. Storskalig utbyggnad av bostads- och verksamhetsområden kan innebära betydande påverkan på landskapsbild och struktur. Andra åtgärder som innebär stor påverkan på landskapet är storskalig infrastruktur som t ex vindkraft och kommunikationer.

De nya områden som redovisas för bostäder och verksamheter har genomgående avgränsats med hänsyn till att kunna tillvarata befintliga strukturer och begränsa sådan påverkan medan några av de utpekade strategiska områdena kräver ytterligare utredning och avgränsning. Översiktsplanen innehåller även allmänna riktlinjer för anpassning till landskapsbild. Vad gäller påverkan från nya

vindkraftsanläggningar redovisar översiktsplanen vilka områden som bedöms direkt olämpliga för utbyggnad samt vilka hänsyn som i övrigt krävs. Utpekandet av nya LiS – områden i de västra delarna innebär att strandnära områden tas i anspråk för ny bebyggelse, dock genomgående i anslutning till redan bebyggda platser och i relativt liten skala. Den mest betydande påverkan är kopplad till pågående utredning om nya stambanor för höghastighetståg, vilket redovisas i ett eget avsnitt.

Den sammanvägda bedömningen är att påverkan på struktur och landskapsbild är begränsad i de avseenden där kommunen själv råder över den framtida markanvändningen. Beträffande planering av ny järnväg redovisar översiktsplanen kommunens viljeinriktning med utgångspunkt i det aktuella planeringsläget och gällande avtal om stationsläge. Tre särskilt känsliga passager har identifierats: Sjön Sommen, Tranås tätort samt Säbydalen.

Befolkning och människors hälsa

Förtätning och expansion med nya områden påverkar befintliga boendemiljöer. Att tätortsnära naturmark bebyggs och trafiken ökar kan upplevas negativt för de boende. Samtidigt innebär genomförandet att naturområden säkerställs som grönstruktur eller hänsynsområde för friluftsliv. Konsekvenser av ökad trafikbelastning begränsas framförallt genom kompletterande insatser i infrastrukturen med nya trafiklösningar och utbyggnad av gång- och cykelbanenätet.

Rekreation och friluftsliv bedöms sammantaget att kunna främjas av översiktsplanens genomförande. Förslaget redovisar i förhållande till nu gällande översiktsplan en mer preciserad bild av vilken stadsgrönska och vilka naturområden som är av särskilt värde för rekreation och friluftsliv genom att definiera markanvändning och hänsynsområden.

Förtätning i framförallt centrala delar av tätorten innebär både mer aktivitet och att fler människor kommer att beröras av buller och luftföroreningar. Under förutsättning att miljö kvalitetsnormerna för buller eller luftföroreningar inte överskrids bedöms detta inte medföra någon betydande miljöpåverkan. Se särskilt avsnitt om miljö kvalitetsnormer.

Förtätning och omvandling kan innebära att tidigare verksamhetsområden återanvänds och att avståndet mellan bostäder och verksamheter minskar. Under förutsättning att tillräckliga skyddsavstånd mellan miljöfarliga eller störande verksamheter och bostadsbebyggelse upprättas och att exploatering på förorenad mark endast tillåts om det genomförs tillräckliga saneringsåtgärder bedöms inte risken för negativ påverkan som betydande. Däremot finns förutsättning för positiva effekter på hushållningen med mark, vatten och övriga naturresurser, se nedan.

Djur och växtliv – biologisk mångfald

Exploatering av naturmark innebär oundvikligen påverkan på naturmiljön och därmed för djur- och växtlivet. Inga skyddade områden berörs dock av planförslaget och som utgångspunkt för hänsynstagande på en översiktlig nivå tillämpas gällande naturvårdsprogram. I områden där tätortsexpansion föreslås

redovisas även gröna stråk som syftar till att upprätthålla viktiga spridningssamband.

Då naturvärden i form av bland annat mindre biotoper och biologiska samband finns i stort sett på all naturmark kvarstår dock många avvägningar till efterföljande skeden i den fysiska planeringen. Vid planläggning av naturmark krävs alltid att en naturinventering genomförs och att en behovsbedömning upprättas.

Kulturmiljövärden

I de centrala delarna av Tranås tätort planeras förtätning och omvandling i områden som också har utpekade kulturmiljövärden. Det gäller framförallt Tranås centrum med Storgatan som är av riksintresse, men det finns även enstaka byggnader och objekt i andra delar av tätorten som berörs av förslaget. Inget av de utpekade objekten är direkt berört, men det förutsätts att ny bebyggelse tar hänsyn till- och anpassas till den befintliga karaktären.

Nya bostads- och verksamhetsområden på naturmark kommer så gott som alltid att beröra fornlämningar vilket i flertalet fall förutsätter mer eller mindre omfattande arkeologiska utredningar. Den enda expansion som innebär mer omfattande påverkan på kulturlandskapet är en eventuell utbyggnad med nya bostäder på Bredstorp väster om Tranås tätort, som i förslaget redovisas som strategiskt utredningsområde och idag inte utgör ett förstahandsalternativ.

Hushållning med mark, vatten och naturresurser

De markområden som föreslås användas för ny bebyggelse har prioriterats utifrån en samlad avvägning där hänsyn till andra allmänna intressen, möjligheten till en sammanhållen expansion, reservationer för framtida järnväg, områdets attraktionskraft samt kommunens rådighet över marken har vägts in. Översiktsplanens förslag innebär som helhet en tätare struktur.

En bedömning av hur stor del av bostadsbehovet som kan tillgodoses genom förtätning har också ingått i avvägningarna. Möjligheterna begränsas framförallt av buller och föroreningar men också ett behov av en sammanhängande grönstruktur. Både förtätning och omvandling är dessutom processer som tar lång tid i förhållande till hur många bostäder som kan tillskapas och får därför ses som kompletterande processer snarare än alternativ.

Den jordbruksmark som berörs finns i anslutning till Bredstorp samt expansionsområde för Höganloft industriområde. För både Bredstorp och Höganloft redovisas även alternativ, som dock förutsätter markåtkomst. Jordbruksmark berörs även i mindre omfattning av ett föreslaget LiS - område i Adelöv som avgränsats i samråd med nuvarande brukare och är en bärande del i utvecklingen av den västra kommundelen med Adelövs kyrkby som nav. Möjlighet finns att kompensera med ny jordbruksmark i områdets omedelbara närhet.

Det enda särskilt utpekade område med strandskydd som berörs inom Tranås tätort är inre hamnen där en utveckling föreslås som förstärker områdets karaktär utan någon bedömd negativ påverkan på djur- och växtliv eller allmänhetens tillgänglighet. Området är redan stadsbebyggelse och en utveckling bedöms ha positiva effekter på områdets tillgänglighet och sociala värden.

Strandnära områden utanför Tranås tätort som berörs är huvudsakligen utpekade LiS-områden och en redovisad möjlighet till kompletterande bebyggelse där stranden redan är ianspråktagen av tomtmark och verksamhetsområde för VA är utbyggt, till övervägande delen längs sjön Sommen. Planförslaget bedöms därför inte innebära några negativa konsekvenser med avseende på strandskyddets syfte.

I övrigt bedöms inte planförslaget att innebära några betydande negativa effekter med avseende på andra anspråk på mark, vatten eller andra resurser. Se även påverkan på mark, luft och vatten nedan.

Påverkan på mark, luft och vatten

Översiktsplanen innebär att nya markområden bebyggs och att markanvändningen i redan bebyggda områden intensifieras vid förtätning. En konsekvens av detta är mer hårdgjord yta vilket ställer krav på dagvattenhanteringen för att undvika ökad belastning på sjöar och vattendrag och för att det inte ska uppstå nya eller förvärrade problem med höga flöden. Områden av särskild betydelse för framtida dagvattenhantering har redovisats som hänsynsområden.

Ändrad markanvändning i redan bebyggda områden, framförallt vid omvandling av äldre verksamhetsområden till bostäder, kan bidra till att skapa incitament för marksanering förutsatt att det är ekonomiskt och tekniskt genomförbart. Eventuella föroreningar behöver utredas i ett tidigt skede av planläggningsprocessen för att fastställa vilka åtgärder som krävs och vilken markanvändning som är möjlig.

Till grund för hantering av översvämningsrisker vid höga flöden och bedömningar om vilken mark som kan bebyggas utgår planeringen från en riskinventering baserat på en kartering där 50 års, 100 års och högsta flöde är beräknat. Se även avsnittet Klimat och energi nedan.

Bedömningar av översiktsplanens påverkan på luft- och vattenkvalité redovisas under avsnittet om miljö kvalitetsnormer nedan.

Klimat och energi

En tätare byggelsestruktur och utveckling av gång, cykel och kollektivtrafik kan förväntas bidra till minskad energianvändning och klimatpåverkan per capita. Klimatpåverkan i själva genomförandet har då inte beaktats. Översiktsplanen redovisar förutsättningar för vind- och solenergi i kommunen utan att ta några särskilda ställningstaganden. Syftet är istället att skapa en tydlighet vid prövning och etablering av nya anläggningar.

Översiktsplanen ger stöd för framtida strukturer och åtgärder för klimatanpassning, främst genom att redovisa riktlinjer och principer för grönstrukturen men också genom att ha vägt in hänsyn till dagvattenhantering och översvämningsrisker i den fysiska planeringen med bland annat utpekade hänsynsområden för dagvattenhantering och fördröjningsåtgärder.

Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer finns idag för luft, buller och vatten. En miljö kvalitetsnorm beskriver ett värde eller ett tillstånd som inte får försämrats. Överskrids en miljö kvalitetsnorm ställs krav på åtgärder.

Miljökvalitetsnormer för luft omfattar koncentrationen av partiklar (med partikelstorlek PM_{2,5} och PM₁₀) i luften samt koncentrationen av följande ämnen: Bens(a)-pyren, arsenik, kadmium, nickel, bly, kvävedioxider, kväveoxider, svaveldioxid, kolmonoxid, ozon och bensen. I centrala delar av Tranås tätort ligger koncentrationen av partiklar över den så kallade utvärderingströskeln vilket innebär krav på kontinuerlig mätning. Med en förtätning i centrala delar ökar aktivitet och trafik och uppföljande mätningar får visa i vilken omfattning detta påverkar partikelhalterna. De senaste årens mätningar har visat på en successiv förbättring av värdena.

Miljökvalitetsnormer för buller gäller så kallat omgivningsbuller med vilket avses väg-, tåg-, flyg- samt viss typ av industribuller. Syftet är att omgivningsbuller inte ska medföra skadliga effekter på människors hälsa. Tranås kommun omfattas av normen för tågbuller och det är framförallt i tätbebyggda områden längs järnvägen (Tranås, Sommen, Gripenberg) som många påverkas. Översiktsplanen föreslår både förtätning i centrala delar och nya bostadsområden som berörs av järnvägsbuller vilket ställer krav på åtgärder så inte gällande riktvärden överskrids. Samtidigt kan ny bebyggelse i centrala delar bidra till att dämpa järnvägsbullret så att påverkan totalt sett minskar.

Vattenmyndigheten har beräknat aktuell status och riskklassning för kommunens större sjöar, vattendrag och grundvattenförekomster. Den ekologiska statusen baseras på biologiska kvalitetsfaktorer som beskriver växt- och djurlivet i vattenförekomsten, såsom vilken fauna som återfinns, rådande syreförhållanden, grad av övergödning eller försurning och möjligheten för växt- och djurliv att sprida sig upp- och nedströms. Ingen av sjöarna i kommunen uppnår en hög status, men i flera klassas statusen som god. På kartan redovisas de sjöar och vattendrag som är klassificerade utifrån ekologisk status (klicka för att se aktuell status). Skälet till att ett vatten inte uppnår god ekologisk status är framförallt närsaltbelastning (övergödning) för sjöar och morfologisk påverkan (omgrävning, vandringshinder etc) för vattendrag. Mest påverkad är Säbysjön och Svartån mellan Säbysjön och Sommen.

Den kemiska statusen bestäms genom att mäta halterna av föroreningar och miljögifter och jämföra dem mot gränsvärden. I samtliga av Sveriges ytvattenförekomster överskrids värdena för kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE), vilket gör att problem med andra prioriterade ämnen riskerar att överskuggas. Utöver denna generella påverkan har även konstaterats att Svartån mellan Sommen och Säbysjön är påverkad av Benso(a)pyren och att Sommens västra del är påverkad av TBT.

Översiktsplanen innebär att nya markområden bebyggs och att markanvändningen i redan bebyggda områden intensifieras vid förtätning. Markexploatering och hårdgjorda ytor kan innebära påverkan på hydrologiska och morfologiska förhållanden. Det kan också innebära konsekvenser för dagvattenhanteringen i området. Förutsatt tillfredställande lösningar på avlopp och dagvatten berör planförslaget inga särskilt utpekade riskområden. Utredning av dagvatten, geologi mm ingår alltid som moment vid framtagandet av detaljplan.

Av grundvattenförekomsterna uppfyller alla utom en förekomst kriterierna för god kemisk status. Denna förekomst är påverkad av per- och polyfluorerade

alkylsubstanser, vanligen kallat PFAS, från ett före detta övningsområde för brandsläckning och ligger i anslutning till det nya bostadsområdet Åsens hagar vid Råsvägen söder om Tranås tätort. Ett kontrollprogram med ett antal mätpunkter i- och i anslutning till området har upprättats.

I VISS (VattenInformationsSystem Sverige) finns alla klassningar och kartor över alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten. VISS hittar du här <https://viss.lansstyrelsen.se/>

Samlad bedömning av betydande miljöpåverkan

De delar av planförslaget som sammanfattningsvis bedömts ge upphov till betydande miljöpåverkan är:

Tätortsexpansion som innebär ianspråktagande av natur och jordbruksmark. Flertalet utbyggnadsalternativ innebär att det tätortsnära friluftslivet påverkas och två strategiska områden berör jordbruksmark (Bredstorp och Bredkärr).

Påverkan från större infrastrukturprojekt i form av buller, barriärer, intrång mm. I synnerhet gäller detta kommunens ställningstagande i pågående planering för nya stambanor för höghastighetståg. Här berörs 2 riksintressen (sjön Sommen och Säbydalen) samt befintlig tätortsbebyggelse.

Förtätning och omvandling som kan påverka befintlig verksamhet och markanvändning som t ex industriverksamhet, rekreativområden, grönstruktur etc. Samtidigt finns en rad positiva effekter som t ex en bättre hushållning med mark, förutsättningar för resurssnåla system samt att det kan skapa incitament till marksanering och stadsförnyelse.

Bebyggelseutveckling längs sjöar och vattendrag med utgångspunkt i föreslagna LIS-områden och planerad utbyggnad av verksamhetsområde för kommunalt VA innebär ianspråktagande av strandnära naturmark.

Åtgärder för att begränsa betydande miljöpåverkan

Att ett område redovisas för ett visst ändamål i översiktsplanen innebär inte att alla tänkbara miljökonsekvenser är fullständigt utredda. Översiktsplanen hanterar miljöaspekter och hänsyn både på en generell nivå men också mer specifikt kopplat till särskilt utpekade områden. Sådana rekommendationer och riktlinjer är främst avsedda som stöd för efterföljande planering och prövning.

De områden som redovisas för tätortsexpansion eller förtätning/omvandling är mycket grovt avgränsade och kommer genomgående att kräva detaljplan innan de kan bebyggas. Översiktsplanen är en grovskiss som ger stöd för detaljplanen, men det är ofrånkomligt att det i detaljplaneskedet kommer upp ytterligare frågor att ta ställning till. I detaljplaneprocessen sker alltid en så kallad behovsbedömning för att avgöra om det krävs en miljökonsekvensbeskrivning. I detaljplanen regleras även andra åtgärder som krävs med hänsyn till miljö och människors hälsa.

Konsekvenserna för det tätortsnära friluftslivet ska framförallt begränsas genom att utveckla den gröna infrastrukturen integrerat med att nya områden bebyggs. I översiktsplanen redovisas hur områden och stråk ska hänga samman även efter att de föreslagna områdena är utbyggda. Översiktsplanen ska också följas upp med en

särskild grönstrukturplan som mer ingående beskriver hur parker, gröna stråk och tätortsnära natur ska utvecklas och användas.

De strategiska områden som redovisas är i första hand avsedda som alternativa utvecklingsområden eller som reserv. Här är penseldragen mycket grova och innan en detaljplan kan påbörjas för hela eller delar av området kommer det i de flesta fall att behöva upprättas ett planprogram som reder ut de stora frågorna i det aktuella området.